

53. Torstaina 19 päivänä syyskuuta 1991

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Esitellään:

1) Hallituksen esitys n:o 57 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1992 1516

2) Hallituksen esitys n:o 58 valtioneuvoston lainanottovaltuuksista vuonna 1992 1635

3) Hallituksen esitys n:o 59 valtion liikelaitoksista annetun lain mukaisten liikelaitosten lainanottovaltuuksista vuonna 1992

4) Hallituksen esitys n:o 60 asunto-olojen kehittämisrahaston lainanottovaltuuksista vuonna 1992

5) Hallituksen esitys n:o 61 laiksi vuodelta 1992 toimitettavassa valtionverotuksessa sovellettavista veroasteikoista ja veroprosenteista

6) Hallituksen esitys n:o 62 laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta

7) Hallituksen esitys n:o 63 laiksi asuintalovaruudesta verotuksessa annetun lain muuttamisesta

8) Hallituksen esitys n:o 64 laeiksi yhtiöveron hyvityksestä annetun lain sekä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

9) Hallituksen esitys n:o 65 laiksi liikevaihtoverolain väliaikaisesta muuttamisesta

S. 10) Hallituksen esitys n:o 66 laiksi eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta annetun lain 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta 1635

11) Hallituksen esitys n:o 67 laiksi luotoverolain 2 ja 25 §:n muuttamisesta „

12) Hallituksen esitys n:o 70 laiksi ta- sausverolain muuttamisesta „

13) Hallituksen esitys n:o 72 laiksi ra- vintorasvaverosta annetun lain muuttami- sesta „

14) Hallituksen esitys n:o 73 laiksi rehu- jen rasva- ja valkuaisverosta annetun lain muuttamisesta „

15) Hallituksen esitys n:o 74 laiksi öljy- jätemaksusta annetun lain 10 §:n muutta- misesta „

Puhetta johtaa puhemies Suominen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Dromberg, Hacklin, Halonen, Hautala, Isohookana-Asunmaa, Jansson, Jurva, Koski, Miettinen, Mäki-Hakola, Näsi, Ollila, Paasio, Paloheimo, Pelttari, Pokka, Ranta, E. Rehn, O. Rehn, Riihijärvi, Rusanen, Rynänen, Salo- lainen, Särkijärvi, Tiuri, Tuomioja, Törnqvist, Vanhanen ja Vähäkangas.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edusta- jat Rusanen, Riihijärvi, Pelttari ja Hautala.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä yksityisasioiden vuoksi edustajat Jurva, Mäki-Hakola, Paloheimo ja Törnqvist sekä tästä ja huomista päivästä virkatehtävien vuoksi ed. Miettinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Koski, Paasio, Tuomioja ja Vanhanen.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella kuluvan syyskuun 13 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 68 ja 71, jotka nyt on edustajille jaettu.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys n:o 57 valtion tulo- ja menoarvioksi vuodelle 1992

Valiokuntaan lähettäminen

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2)—15) asiasta.

Keskustelu jatkuu:

Ed. Suhola: Herra puhemies! Kun raha loppuu, ajattelu alkaa. Nyt on sen ajattelun paikka, ajattelun, joka johtaa tekoihin. Niin kuin inspiraatiosta 95 prosenttia on hikeä, niin menestymisestä tärkein osa on ajattelua ja työtä, vaikka kuumeisesti uskommeikin menestyjän kolmeen s:ään: säkään, suhteisiin ja suhdanteisiin.

Ekonomisteilla on tilaus silloin, kun yhteiskunnassa menee lujaa. Kun jaetaan niukkuutta, kysytään arvoja. Mikä arvo tänään on ihmisen työllä, halulla tehdä työtä ja teettää sitä? Mikä arvo on yhteiskunta-nimisellä järjestelmällä, joka toimisi loistavasti, jos ei olisi ihmisiä, järjestelmällä, joka ei kestä elämää ja järjestelmällä, jolla ei ole sielua, ei mitään muita ihanteita kuin taloudellinen kasvu?

Näissäkin taloustalkoissa on perimmiltään

kyse sivistyksen rakentamisesta, tällä hetkellä jälleenrakentamisesta. Liian kauan vain numerolla on ollut arvoa. Egologia on ollut ainoa oppi, johon olemme uskoneet. Toimintamme on ollut näköalaton voiton maksimointia mukaan lukien minun pieni henkilökohtainen anna minulle lisää -pyyntöni.

Niinpä valmiutemme selvitä sisäisin voimin ei ole tarpeeksi kehittynyt. Pulaan joutuessamme etsimme, niin nytkin, apua itsemme ulkopuolelta. Odotamme jotakin pelastajaa niin kuin Heli-keijua, joka tulee ja taikasauvalla koskettaa ja ihme tapahtuu. Ihme tapahtuu, ihme tapahtuu ihan ilman minun vaivannäköäni.

Nytkin me odotamme sitä isoa ihmettä, joka alkaa D:llä, kun meidän pitäisi tehdä pieniä tekoja, panna itsemme likoon, ottaa käyttöön ne voimavarat, joita meissä on. Kun me seisomme joko toimintakyvyttömiksi halvaantuneina tai maanisina vastustajina tässä lamassa, se on vain merkki siitä, että eväät on syöty. Kalupakki on tyhjä. Teknokraattien keinoin tästä ei selvitä.

Se kauan odotettu yhteiskuntasopimus ei synny käskystä, vaan halusta tehdä, halusta sitoutua, uskalluksesta nähdä, että meillä on tasan kaksi vaihtoehtoa: suostumme elintason laskemiseen tai annamme markkinavoiimien ratkaista. Me tarvitsemme uusia näkyjä, uusia tekoja.

Poliitikoilla pitää olla rohkeus kulkea sitä näkyä kohti. Työmarkkinajohtajilla pitää olla muitakin iskulauseita kuin estä ja varjele, muitakin strategioita kuin poteroihin jämähtänyt asemasota, jossa toinen osapuoli pitää lakkokypärää saavutettujen etujen suojana ja toinen työntää perä edellä puuhun mitä uskomattomimpia vaatimuksia, jotka ovat suoraan taantumuksen yöstä. (Ed. Rinne: Kokoomus on se kypäräpäinen!)

Mutta ennen muuta ihmisellä pitää olla halu tehdä työtä, halu ottaa oma vastuukin elämästään. Kasinopelien huumassa miltei unohtuneen realiteetin kuittasi se helsinkiläinen taksiautoilija, joka sanoi: "Jos sä haluat jotain, sun tarttee duunaa jotain." Ei mulle kuulu mitään. Ilmaispalveluja ei ole. Parempi huomen ei tipahda taivaasta, se on tehtävä joka päivä uudestaan.

Eikä tässä ole kyse mistään laeista eikä liitoista, jostain niistä, vaan henkilökohtaisesta ratkaisutani, sitoutumisestani Suomeen ja sen hyvinvointiin. Mutta tämän oivaltaminen kysyy paitsi uskallusta itsensä likoon laittamiseen myös rohkeutta repiä auki vuosikymmenten toimintamalleja. Ainahan politiikkaa ja työmarkkinapolitiikkaa.

kaa on näin hoidettu. Ajatellaan mitä ajatellaan, joskus jopa vastuullisesti, mutta vain kulisseyssä. Näyttämöt kutsuvat komeljanttareita. Jos kirjaksotsainen ihmettelijä hämmästelee kuulemaansa, hänelle sanotaan, että se on vain politiikkaa. Yhteiskuntamme ei kestä enää vain politiikkaa. Se huutaa jo asioiden hoitoa, rehellisesti, julkisesti.

Puheena oleva budjettiesitys on opposition toiveuni. Sorrettujen puolustajat astuvat areenalle ruoskat viuhuen. He sanovat kantavansa vastuuta, mutta samalla sanoutuvat irti teoista, joilla tässä taloudellisessa tilanteessa pyritään varmistamaan myös tulevaisuuden hyvinvointi. Vain tekemällä näistä lamatalloista koko kansan talkoot voimme luoda sellaista huomisen Suomea, jossa oikeudenmukaisuus voi toteutua. Ennen kuin voi jakaa oikeudenmukaisesti, on oltava, mitä jakaa. Nyt ei ole.

Kaikki tunnustavat talouden tilan. Kaikki ovat tietävinään, miten ongelmat tulee ratkaista, mutta tekoihin ei tahdota taipua. Oy Suomi on kuin syöksykierteessä oleva lentokone, jonka sisällä riidellään siitä, istutaanko a- vai b-luokassa, totesi äskettäin tutkija Pekka Salo. Pitääkö meidän läjähtää katuun? Pitääkö meidän aina hakea nousua perimmäisen pohjan kautta? Siltä näyttää. Populistit maalaavat mustaa kuvaa, jossa kotimainen kysyntä romahtaa, eläkeläiset kuolevat nälkään, maaseutu pakkohuutokaupataan ja Suomi myydään eniten tarjoavalle.

Pahinta, mitä tässä tilanteessa voi tehdä, on synnyttää paniikkia periaatteena ”ihminen ei ole niin nuija kuin ennen, se on nuijempi”. Näppäryyteensä kompastuneet pelurit uskovat, että totuushan se on puolitotuuskin. Koko totuudessa harvoin on poliittista valovoimaa. Ei kuulosta räväkältä, jos sanoo, että säästötavoitteet merkitsevät paluuta parin vuoden takaiselle tasolle ja silloin ei erityisen yleisesti puhuttu nälkäkuolemista.

Jos kotimainen kysyntä romahtaa tästä paluusta, miten on mahdollista, että juuri noina vuosina alettiin puhua kulutusjuhlista? Perin huonoa draaman tajua osoittaisi myös se oppositiopoliitikko, joka muistaisi mainita, että sairauksikuluvähennyksestä luopuminen ei heikennä pienituloisimpien asemaa, vaan heille tämän arvostellun hammashuollon korvaukset tuovat paremman hyödyn kuin verovähennykset olisivat tuoneet silmälasineen kaikkineen.

Puolitotuuksien puhuminen, irtopisteiden kalasteleminen, vaaleista vaaleihin eläminen ovat halvaannuttaneet päätöksenteon. Kipeiden pää-

tösten tekemiseen vaadittavaan rohkeuteen ei ole ylletty. Mutta nyt meidän on löydettävä se rohkeus. Yhtään nahkapäätöstä ei pidä tehdä sen vuoksi, että vaalit ovat sentään jo kolmen ja puolen vuoden kuluttua. Yhtään ratkaisua ei pidä jättää tekemättä sen vuoksi eikä sen, että ”kyllähän minä muuten, mutta kun ei menty kabinetteihin ensin, ei täällä eikä työmarkkinoilla”.

Herra puhemies! Jos me emme pääse asioista lähtevään päätöksentekoon, oikeudenmukaisuus saa odottaa toteutumistaan. Jos me emme löydä yhteistoimintaa, joka lähtee toisen mielipiteen kuulemisesta, edes kuulemisesta, mutta vielä sen lisäksi punnitsemisesta, Suomi sukeltaa yhä syvemmälle. Paljonko päätöksentekoa ja valintojen tekoa helpottaa se, että me puoluekehistämme viritämme ritsanhankaan pieniä ilkeitä sanoja, käytämme puheenvuoroja, joiden ainoana tarkoituksena on toisen halveksiminen ja mitä-toiminen?

Tämä sali on täynnä, niin uskon, viisaita hyvään pyrkiviä ihmisiä, jotka kuitenkin venyttävät omaa ja puolueen etua kuin terrierit Sidos-te-sukkaa. Miten viisasta on pitää kiinni saavutetuista eduista ja samalla jonottaa paikkaa hirsipuuhun? Miten solidaarista on olla tinkimättä työsuhteen ehdoista samaan aikaan, kun työttömien luku lisääntyy tuhannen päivävuauhtia? Miten vastuullista on odottaa devalvaatiota niin kuin alkoholisti krapularyyppyä hokien, että vielä tämän kerran, vain tämän kerran? Mutta kun se olisi niin mukavaa! Sillä kun krapulasta on selvitty, voi taasen ryypätä. Niinhän hyvinä vuosina tehtiin, pantiin kaikki jakoon, mitä oli tullakseen, ajettiin perälauta auki.

Villit vuodet tulivat niin kuin päivät Stockmannille. Kaikki kuumenivat: työntekijät vaatimaan, työnantajat antamaan, irrottiin liuku-miin. Ja nyt taas pitäisi saada lisää etuja, koska ”mulle kuuluu” ja ”lamasyyllinen olet sinä, en minä, ja sinä maksat”. Samat ihmiset, jotka hurskaasti kauhisteleivat niitä, jotka jättävät tuleville tuhotun luonnon, ovat jättämässä heille yhä elinkelvottomamman yhteiskunnan. Vastuu on jotakin, mikä ulottuu yli minun poliittisen valtakauteni, jotakin, mikä ulottuu yli minun hallituskauteni. Mutta miten nopeasti vastuunkantaja muuttuukaan vastuuttomaksi vaatijaksi ja miten erilaisilta säästölait näyttävätkään näkökulmasta, josta niitä katsoo? Miten epämielilyttävää vastuu ja valintojen teko onkaan! ”Se oli silloin, mutta nyt” on poliitikkojen lempilaulu. Nyt on kuitenkin nyt.

Jos me olemme sitä mieltä, niin kuin näyttää, että budjetissa on epäkohtia ja vääristymiä, meillä on mahdollisuus korjata niitä. Meillähan on edessämme valtion tulo- ja menoarvioesitys, siis esitys. Miksi se kuuluisa kädenväöntö tapahtuu vain budjettiriihessä? Keltainen kirja tipahdtaa kuin noita piipusta riviedustajan pöydälle. Me parumme parlamentarismin puutetta, mutta mehän olemme sen luojan paikalla. Ei eduskunnalle anneta arvovaltaa, sen on se otettava.

Meillä on mahdollisuus tehdä muutoksia. Eduskunta voi tehdä sitä, mitä siltä odotetaan, jos se niin oikeaksi nähdessään repii auki hallituksen ja opposition edustajien yhteisvoimin pääluokkia niin, että loppusumma ei kasva, jos se pääsee eroon siitä ikuisesta kestotarjouksesta: kahteen vaihdan, devalvaatioon ja hävittäjähankeintoihin. Jos meillä on voimaa ja rohkeutta antaa hammashuoltoon varatut rahat pienintä eläkettä saaville markkamääräisenä korotuksena, meillä on siihen mahdollisuus. Tehdään se!

Herra puhemies! Haastan meidät tähän työhön, yhteiseen realistiseen talouspolitiikkaan.

Tyhjyys on paras paikka ajatusten kasvaa täysimittaisiksi. Nyt me olemme aika lähellä sitä tyhjyyttä. Mutta se voi olla paikka, josta joskus olemme kiitollisia, paikka, josta lopulta löytyy joitakin muitakin arvoja kuin materialismi. Miten pitkälle meidän on mentävä, kuinka syvälle sukellettava ennen kuin tajuamme, että hyvinvointi ei ole pelkkiä markkoja, että tasapaino on muutakin kuin lisää liksaa tai ainakin pitemmät lomat? Tästäkin on uskallettava puhua.

Mutta juuri nyt on kyse vain siitä, miten Suomi selviää. Miten selviävät ne, joilla ei ole työtä, ne, joilla myös on oikeus ihmisarvoiseen elämään, mutta joita ei neuvottelupöydissä näy? Samaan aikaan me täällä kiistelemme siitä, kuka harjoitti milloin ja mitenkin näköalatonta ja vastuutonta politiikkaa, kun työmarkkinajärjestöt hirttäytyivät saavutettuihin etuihin, työttömien jono kasvaa, terveidenkin yritysten ahdinko lisääntyy ja ilmastomittarit parahtavat pahan olon painosta.

Viime vuosina kehityksemme on ollut pelkkää laajentumista, paisumista, kasvamista. Sen me kyllä olemme osanneet. Nyt meiltä kysytään, taipuuko tuhlari tinkimään, oivaltaako sen, että elämässä on sellaisiakin asioita kuin sisällöt. "Voisitte olla ihmisiä ja vaikka mitä, mutta outtako työ?" kysyi Karstu-Jussi, kun kapakasta kadulle lensi. Samaa kysyy kansa nyt meiltä. Kysyy, voiko se luottaa siihen, että jos se nyt

jakaa niukkuutta, se voi jonakin päivänä jakaa myös runsautta. Kyse on luottamuksesta, ja se luottamus meidän on päätöksillämme kyettävä synnyttämään.

Hallituksen valitsema tie on kustannusten sopeuttamisen, työvoimakustannusten alentamisen, julkisten menojen supistamisen, kilpailun lisäämisen, tukiaisten purkamisen ja inflaation madaltamisen tie. Se on vastenmielinen, kun se ei tuo minulle lisää, mutta se sisältää pyrkimyksen päästä päivään, jossa talouden kivijalka taas kantaa, jossa meillä on muitakin arvoja kuin materialismi.

Herra puhemies! Ei pidä alistua, kun punnerusta tarvitaan.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola totesi puheenvuorossaan, että pahinta on synnyttää paniikkia. On totta, että hallitus harjoittaa varsin epäviisasta lamahysteriaa ja tästä on kyllä tulossa myös henkinen lama. Sekin tulee hyvin kalliiksi kansakunnalle.

Pahinta budjettiesityksessä on kuitenkin se, että tässä pannaan laman maksajiksi sellaisia väestöpiirejä, jotka eivät ole missään määrässä lamaan syyllistyneitä, joilta ei voisi ottaa mitään pois, päinvastoin. Näitä ovat sairaat, työttömät, opiskelijat, eläkeläiset. Kun ed. Suhola puhuu koko kansan talkoista, hän tarkoittanee siis myös näitä väestöryhmiä. Se on todella epäsosiaalista ajattelua jos mikään, sillä sivistysvaltion tehtävänä on erikoisesti pitää huolta heikompisaisista ihmisistään. Näin sivistysvaltio tekee myös laman aikana. Olemmeko me sivistysvaltion kansalaisia?

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suholan värikkäässä puheenvuorossa oli esillä mm. seuraavia sanontoja: on oikein, että tuhlarit laitetaan tinkimään; hallitus jakaa niukkuutta; hyvinvointi ei ole pelkkiä markkoja. Minä voisin kuvailla hallituksen budjettia yhdellä sanonnalla: köyhän on tingittävä vähästään, rikkaan ei tarvitse tinkiä paljostaan. Tämä on lopputulos. Jos ed. Suhola muuta väittää, hän ei ole budjettia lkenut.

Yksi kohta, jonka haluaisin siterata ja joka todella kuvaa hallituksen linjaa, löytyy yleisperusteluista, joissa todetaan, että "merkittävämpiä säästöjä ei voida kohdistaa myöskään vain hyvin toimeentulevaan kansanosaan, koska erityisesti heille tulo- ja menoarviosta suuntautuvat menot ovat siinä määrin pieniä". Siis heille

suuntautuvat menot ovat pieniä, mutta ei tässä puhuta ollenkaan siitä, mitä hallituksen veropolitiikka merkitsee. Se merkitsee sitä, että hyvätuolisten ei tarvitse tinkiä, heille annetut suuret verohelpotukset pidetään edelleen voimassa.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Eilen täällä pääministeri Aho ylvästeli sillä, että hän on lukenut toveri Kalevi Sorsan hengentuotteita — tosin hän tulkitsti niitä väärin. Minä suosittelisin Aholle ja nimenomaan ed. Suholalle, että tutustuisivat oman profeettansa Santeri Alkion hengentuotteisiin. Sen verran olen joskus niihin tutustunut, että jäi mieleen lause: Älä unohda köyhän asiaa.

Minulla on ollut semmoinen lapsenomainen käsitys, että keskustapuolueessa nimenomaan ollaan ratkaisevasti tärkeissä asioissa köyhän asialla. Mutta näyttää tämä buumi, joka toi niin suuren ryhmän keupulle tähän taloon, tuoneen mukanaan myös aivan oikeistolaisia äänenpajia, jotka eivät köyhän asialla liiku. Minusta ed. Suholalle sopisi hyvin se kypärä, jota hän tarjosi työmiehille. Toivon, että hän menisi sanoamaan 250 000 työttömälle, että suomalaisten on opittava tekemään työtä ja sillä päästään lamasta.

Ed. A l h o : Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkki suositteli ed. Suholalle perehtymistä Santeri Alkion hengentuotteisiin. Minä suosittelisin myös jatkoperehdytyskurssia keskustan eduskuntaryhmän jäsenille. Heidän kannattaisi kysyä pääministeriltä ja valtiovarainministeriltä, mitä mieltä nämä ovat siitä ajatuksesta, jota ed. Suhola kovasti korosti, eli että eduskunnassa revitään budjetti auki ja tehdään täällä uusi. Kyllä se oppositiolle sopii. Toistaiseksi se on vain niin harvoin sopinut hallituspuolueille.

Kansantalouden tilanteen vakavuudesta ovat kaikki yhtä mieltä. Tiedetään myös, että talouspolitiikan keinovalikoimassa ei ole kovinkaan monia tapoja, joilla vaikeaan tilanteeseen voidaan käydä käsiksi. Välittömiä vaikutuksia on aika vaikea saada. Olennaisempaa on, miten pystytään käymään käsiksi talouden rakenteisiin ja aikaansaamaan pitkäaikaisia muutoksia niin, että tämän kaltaiset suhdannevaihtelut olisivat ennustettavampia ja hallittavampia vastaisuudessa.

Rahapolitiikan mahdollisuudet tämän laman hoitamisessa ovat todella hyvin vähäiset. Rahapolitiikassa on tapahtunut viimeisten vuosien aikana sen kaltaisia muutoksia, ettei siitä enää

ole sellaiseksi välineeksi, jolla lamaan voitaisiin käydä käsiksi. Syy siihen on se, että rahalla ei ole isänmaata.

Talouspolitiikan keinovalikoimasta puhuttaessa kannattaa myös aina olla johdonmukainen. Kun hallitus on omaksunut sen linjan, että Suomi on menossa kohti Eurooppaa, mitä myös sosialidemokraatit ovat korostaneet ja tukeneet ja jopa menneet aika pitkälle omissa puheenvuoroissaan Eurooppa-suhteiden järjestämisessä, on tietysti hyvin johdonmukaista, että yksipuolisen päätöksen jälkeen, jolla Suomen markka on sidottu ecuun, on myös myös poissuljettu devalvaation mahdollisuudet ja tämän kaltaisen rahapolitiikan keinojen käyttäminen tässä tilanteessa. Hallituksen tulee olla tässä asiassa johdonmukainen kuten myös niiden tahojen, jotka tukivat ecupäätöstä.

Mitkä ovat tulo- ja finanssipolitiikan keinot, jotka ovat vielä jäljellä? Niillä toki voidaan tehdä aika paljon välittömästi ja ennen muuta tietysti siten, että tuleva talvi on aivan eri näköinen kuin tämän hetken ennusteiden mukaisesti.

Haluan ensiksi lähteä tarkastelemaan tilannetta siten, että uskon, että hallituksen lanseeraamalla käsitteellä yhteiskuntasopimus on todella ajateltu olevan myönteinen sisältö. Sen jälkeen voi kysyäkin, miten vakavasti hallituksen sisällä pyritään yhteiskuntasopimukseen ja onko lainkaan loppujen lopuksi käyty läpi sitä, mitä yhteiskuntasopimus edellyttää ennen kaikkea juuri hallitukselta, joka haluaa yhteiskuntasopimuksen niin mahdollittoman usein toistaen sanoa nimenomaan sellaisena käsitteenä, joka ratkaisee ongelmat. Todellisuudessa nimittäin hallituksen pyrkimykset eivät kovin vakuuta siitä, että yhteiskuntasopimusta todella oltaisiin tavoittelemassa.

Otetaan esimerkki tuloneuvotteluista. Tässä tilanteessa varmasti kannattaa hakea keskitettyä ratkaisua sen vuoksi, että sen vaikutukset olisivat kaikkein eniten taloutta rauhoittavat. Näyttää siltä, että nollalinja olisi aika lailla äkkiäkin saatavissa pöydästä ulos. Rakennusosalalla itse asiassa on menty pidemmälle kuin nollalinjalle. Ansiotaso on siellä selvästi laskenut, ja rakennusosalalla on syntynyt myös työttömyyttä hyvin nopeasti.

Mutta ei näytä siltä, että hallitus vakavissaan pyrkisi tulosopimuksen aikaansaamiseen. Sitä nimittäin kertovat aivan hölmöt puheet pakkolomista ja mm. siitä, että ammattiyhdistysliikkeestä kannattaa ottaa etuja mutta ei kannata järjestäytyä. Ennen kaikkea, jos hallitus olisi

todella pyrkimässä hyvin vakavasti tulosopimukseen, sen tulisi ehdottomasti sanoa työmarkkinaosapuolille — keskitetyssä ratkaisussahan on työmarkkinaosapuolten lisäksi myös mukana valtiovalta — että neuvottelupöydässä ei pidä olla mitään muita asioita kuin ne, jotka ovat välttämättömiä.

Kyllä nyt on aika, jolloin hallituksen on myös todettava, että yhteiskuntasopimukseen kuuluu se, että elämme demokraattisessa maassa, jossa myös ammattiyhdistysliikkeellä on lakko-oikeus. Lakko-oikeuden ottaminen esille keskeiseksi tuloneuvotteluissa on osoitus siitä, että hallitus haluaakin käyttää tilannetta sellaisena, jossa työnantajat käyttävät häikäilemättömästi hyväkseen yhä syöksykierteisemmän kansantalouden ongelmia suhteessa ammattiyhdistysliikeseen.

Puuttumattomuus neuvottelujen aktiiviseen eteenpäinsaattamiseen vaikuttaa todella siltä, että hallituksessa ei oikeastaan ole hirveän suurta pyrkimystä siihen, että tulosopimus aikaansaataisiin, vaan sisäistä devalvaatiota, joka on luonnollinen seuraus ecupäätöksestä, aiotaan toteuttaa siten, että markkinat hoitavat tilanteen.

Silloin on kysymys joukkotyöttömyydestä, joka tulee nousemaan ennennäkemättömän suureksi.

Ongelma valittavassa linjassa on se, että jos todella keskusta olisi köyhän asialla, joukkotyöttömyyden torjuminen olisi sen keinovalikoimassa ja päämäärissä ensimmäisenä, sillä joukkotyöttömyys tuossa suhteessa, jolta se jo tänä päivänä näyttää ja jolta se näyttää kaikkein synkimpien ennusteiden mukaisesti, on sikäli hyvinkin vakava asia, että siitä tulee pysyvää luonteeltaan ja myös periytyvää, ისältä pojalle periytyvää. Ei suomalaisella kansantaloudella tule olemaan minään päivänä varaa tämän kaltaiseen joukkotyöttömyyteen, mikäli uskotaan, että tuotannollisella toiminnalla saadaan vienti vetämään, niin kuin jokaisen tietysti pitää uskoa.

Onko hallitus vakavissaan edes finanssipoliittikan puolella, kun puhuu siitä, että julkisia menoja pitää hillitä ja hallita. Otetaan tarkasteluun ensinnäkin periaatteellisesta näkökulmasta säästölait. Valtioapäiväjärjestyksen väliaikainen muuttaminen mahdollistaisi sen, että hallitus voisi enemmistöllään päättää valtion menoista, samoin kuin se päättää valtion tuloista.

Mikäli tätä todella tavoiteltaisiin, ei olisi hallitukselle mikään ongelma ilmoittaa suurimmalle oppositiopuolueelle sosialidemokraateille, että

hallitus sitoutuu siihen, että lepäämään jättämisestä, joka on hyvin ainutlaatuinen Euroopassa ja muutenkin hyvin kummallinen jäännös meidän valtiösäännössämme, voidaan luopua kokonaan. Sen tehosta on suurin osa menetetty jo sen jälkeen, kun lepäämään jättäminen on mahdollista vain seuraaville valtiopäiville. Kun säästölait merkitsevät sitä, että lepäämään jättämisen ulkopuolelle jää hyvin suuri osa lakeja, voi kysyä, miksi keskustan piirissä ei voida lähteä siitä, että lepäämään jättämisestä voitaisiin luopua kokonaan.

Vastaus on kai aika yksinkertainen. Kysymys on siitä, että sillä tavoin voitaisiin päästä käsiksi kansantalouden rakenteellisiin kysymyksiin kuten erilaiseen tulonmuodostukseen esimerkkinä maataloustulo. Pidetään lyhytnäköisesti kiinni siitä, että säästölait haluttaisiin ottaa ikään kuin kriisissä omaan käyttöön, mutta ei kanneta lainkaan huolta siitä, että kansantaloutta täytyy hoitaa tulevienkin hallitusten, joissa saattaa myöskin keskustapuolue olla tulevina vuosina mukana.

On väitetty, että sosialidemokraattien takki olisi kääntynyt säästölakikysymyksessä. Se ei pidä paikkaansa. Se on täsmälleen samoinpäin kuin hallituksessa oltaessa. Olemme olleet ehdottomasti sitä mieltä, että lepäämään jättäminen on suomalaisessa valtiösäännössä institutio, josta voidaan luopua. Jotta luopuminen olisi mahdollista, on valittu asteittaisten uudistusten tie, jossa ensimmäisenä olivat säästölait. Säästölait on säädetty väliaikaisina siksi, että voitaisiin saada takeet siitä, että kansalaisten perusoikeudet ovat hallitusmuodossa ja koko lepäämään jättämisessä voidaan päästä eteenpäin.

Ei oppositiossakaan eikä ennen kaikkea hallitusvastuussa kannata olla poliittisesti naiivi. Siksi kysymys on ollut nimenomaan väliaikaisesta muuttamisesta, jotta voidaan saada takeet siitä, että parlamentaarisen järjestelmän selkeyttämisessä päästään puheita pidemmälle.

Yksittäisten säästölakienkin kohdalta näyttää siltä, että hallituksen piirissä on harrastusta sysätä vastuu maan taloudesta ennen kaikkea oppositiopuolueiden niskaan. Asia on kyllä niin, että vastuu maan johtamisesta, toimenpiteistä ja siitä, miten asiat sujuvat, on hallituksella. Vastuun sysääminen opposition harteille sanomalla, että teistä nyt riippuu, käykö huonosti vai hyvin, on pikkupolitikointia johon ei pitäisi olla ollenkaan varaan silloin, jos vakavasti ollaan yhteiskuntasopimusta aikaansaamassa.

Kyllä hallituksen taholla on lähdettävä siitä, että se yksinkertaisesti tekee sellaisia ehdotuksia, jotka ovat mahdollisia viedä läpi. Jos se haluaa neuvotella oppositior ryhmien kanssa, sen tulisi toki se tehdä aikaisemmin kuin siinä tilanteessa, jossa valinnanvaraa juurikaan ei enää ole.

Ilkeämielinen politiikan tarkkailija voisikin tästä tehdä sen johtopäätöksen, että hallituksen piirissä ei todellakaan ole pyrkimystäkään aikaansaada laman hoitamisen kannalta tärkeää tulosopimusta, vaan ajaa tilanne sellaiseksi, että tässä maassa tapahtuu ennennäkemätön varallisuuden uusjako. Yksittäisten ihmisten hädän ja yritysten konkurssien kautta ollaan hakemassa uutta varallisuuden jakoa, joka merkitsee sitä, että rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. On aika mahdotonta kuvitella, että oppositiolla olisi valmiutta yhteiskuntasopimuksenkaan nimissä olla takaamassa tämän kaltaista varallisuuden uusjakoa. Jos siis säästölakeihin todella halutaan opposition tukea, pitäisi niistä ehdottomasti karkeimmat, ammattiyhdistyiliikettä ärsyttävimmät ja kansalaisia kovimmin koettelevat kohdat korjata pikimmiten. Ei tarvitse odottaa, että eduskunnan myllyt pyöriivät.

Arvoisa puhemies! Ed. Suhola sanoi, että opposition piirissä näkyisi ikään kuin elävän vaaleista vaaleihin eikä ymmärrettä, kuinka merkittäviä nämä hallituksen toimet voisivat olla ja kuinka vakava on tilanne. Näyttää pikemminkin siltä, että pääministeri Ahon hallituksessa ei näy ymmärrettävän tilanteen vakavuutta, vaan eletään vaaleista vaaleihin. Kuvitellaan, että oppositio kantaa seuraavissakin vaaleissa vastuun maan talouden huonosta hoidosta. Jos halutaan, että ratkaisuja syntyy, tarvitaan aktiivisuutta, joustavuutta ja itsensä likoon pistämistä, myöskin sitä, että luopuu itselle tärkeistä kysymyksistä. Ehdotankin pääministeri Ahon hallitukselle, että ensimmäisenä signaalina tästä, sen sijaan että puhutaan pakkolomista, olisi puun hinnan alentaminen.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Heti aluksi haluan ed. Alhon puheenvuoron johdosta todeta, että kyllä vastuu maan asioitten hoidosta on hallituksella ja hallitus myös on ottanut tämän vastuun hyvin vakavasti. Jokainen varmasti ymmärtää, että tyhjää ei ole tähän tultu. Vaikka tässä tilanteessa ei ole kovinkaan paljon apua siitä, että etsittäisiin syyllisiä, on kuitenkin syytä muistaa, että tämän päivän ongelmat ovat vahvasti sidoksissa siihen, miten asioita on hoidettu lähimenneisyydessä, ja

varmasti myös siihen, miten niitä on hoidettu vähän pitempi aika takaperin. Sen vuoksi toivoin, että vastuu voitaisiin kokea myös yhteisesti, jotta jaloille päästään.

Arvoisa puhemies! Varmasti paikallaan on hyvin avoimesti todeta se, että suomalaisen hyvinvointi- ja sosiaalipolitiikan osalta tämä tilanne sisältää aivan ilmeisiä uhkatekijöitä ja niitä on aika runsaasti. Kaikkein kipein ja vakavin asia juuri tällä hetkellä ovat kansantalouden näkymät ja tuleva kehitys. Jos siellä ei tapahdu myönteistä kehitystä, olemme vääjäämättä hyvin ongelmallisen tilanteen edessä. Joudumme yhä useammin joka tapauksessa kysymään juuri sosiaalipoliittisten kysymysten yhteydessä, kuka maksaa. Meillä on jopa sellaisia tilanteita, että tunnemme tarpeet monen asian osalta hyvin selkeästi ja meillä on palveluja, jotka vastaavat näihin tarpeisiin, mutta tällä hetkellä meillä ei ole maksajaa. Myös pitemmällä aikavälillä joudumme kysymään, olemmeko valmiit yhteisvastuullisesti rahoittamaan ne toimeentuloturva-etuudet ja -palvelut, jotka tähän asti ovat muodostaneet suomalaisen sosiaalipolitiikan perustan.

Uhkatekijöitä nousee myös asenneilmastosta, meidän arvostuksistamme. Arvostammeko sitä, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tässä maassa edelleen vaalitaan, vai onko itsekkyyks tässä suhteessa voittamassa alaa? Hyvin selvä uhkatekijä, näin koen, on myös väestökehityksemme. Sen tulisi myös olla tasapainoinen, jotta hyvinvoinnin edellytykset säilyisivät.

Kun kysytään, miten tähän on tultu, haluan itse todeta hyvin selkeästi, ettei suomalainen sosiaalipolitiikka ole epäonnistunut, mutta suomalainen talouspolitiikka on. Taloudellinen pohja on pettänyt. Tietysti joudumme toteamaan, että myös sosiaalipolitiikan sektorilla olemme aika lyhyellä tähtäimellä katsoneet asioita. Monessa kysymyksessä pitkän välin aikajänne on puuttunut. Emme ole olleet kovinkaan halukkaita vaihtoehtojen pohdintaan.

On aika mielenkiintoista, että kun sosiaali- ja terveysministeriönsäkin on pitkän aikavälin asioita tarkasteltu — viimeinen ja minusta hyvin tärkeä dokumentti on ministeriön julkaisu ”Kohti hyvää Suomea 2030, sosiaalipolitiikka valintojen edessä” — tässäkin arvioissa, jossa on erilaisia vaihtoehtoja etsitty, ei ole lainkaan sellaista vaihtoehtoa, jossa talouden kasvu olisi nolla, saati sellaista, että olisimme tilanteessa, jossa taloudellinen kasvu näyttää kokonaan pysähtyvän. Tämä vain kertoo siitä, että olemme

aika huonosti valmentautuneet tähän tilanteeseen emmekä ole rohjenneet kovinkaan syvällisesti vaihtoehtoja tarkastella. Jokainen varmasti joudumme tunnustamaan, että emme ole olleet kovin valmiita muutoksiin silloin, kun on jo aiemmin on näkynyt tarvetta niiden läpikäymiseen. Tässä suhteessa joudumme varmasti nyt aika rajulle kuurille.

Tämä budjettiesitys on myös sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla jouduttu tekemään melko äkillisten säästö- ja leikkauspäätösten pohjalta. Meillä oli jo alkuvuodesta selvät viestit siitä, että kuntien budjetit ovat kiristyneet. Siellä on jouduttu myös säästö- ja osittain leikkaustoimiin ja myös niistä näkyy, että osittain aivan ilmeisesti tulemme epäonnistumaan, koska emme ole voineet pitkän aikavälin vaikutuksia riittävän perusteellisesti pohtia. Erityisen huolisani olen itse sekä niistä toimista, joita täällä valtion budjetin osalta teemme, että kuntien budjeteista eräältä kannalta: Miten ennalta ehkäisevä toiminta, jonka vaikutukset eivät näy aivan välittömästi, tästä kriisitilanteesta selviää?

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan loppusumma on 53,3 miljardia markkaa. Jos hallitus ei olisi tehnyt mitään toimia, vaan olisi lähdetty siitä, että mennään nykylaisäädännön pohjalta, hiihdetään niitä uria, niitä latuja, joita on totuttu hiihtämään, budjetin loppusumma olisi ollut 62 miljardia markkaa. Samanaikaisesti työttömyys- ja taloustilanne tuo lisää menoja myös tulopohjan pettämisen kautta, kaiken kaikkiaan lisää rahoitettavaa 7—8 miljardia markkaa. Jotta kohtuullinen tasapaino löydettiin, oli lähdeävä myös siitä, että sosiaali- ja terveysministeriön pääluokkaan tulee joitakin tuloja lisää mutta ennen kaikkea myös joitakin leikkaustoimia ja sitä kautta voidaan kustannuksia vähentää.

Samanaikaisesti haluan kuitenkin hyvin selkeästi todeta, että tämä budjetti ei merkitse suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan purkamista. Nämä perusjalat säilyvät. Joudumme tinkimään joistakin etuuksista, mutta perusrakenteet, jotka ovat tämän pohjan luoneet ja myös tärkeän yhdenvertaisuuden ja yhteisvastuun periaatteen konkreettisesti käytännössä, ovat ennallaan. Joitakin uudistuksia jopa saadaan liikkeelle. Hyvin tärkeää on myös se, että eduskunnan jo päättämät uudistukset, niin vammaispalvelulaki kuin kuntoutuslainsäädännön voimaantulo, voidaan sellaisinaan toteuttaa.

Ministeriö on pyrkinyt, se myös näkyy budjettikirjasta, viemään eteenpäin sellaisia rakenteel-

lisia uudistuksia, jotka tuovat kustannussäästöjä, mutta ovat palvelujen toiminnan ja laadun kannalta hyvin puolusteltavissa. Tällaisia ovat päivystysjärjestelyjen rationalisointi, todistuskäytäntöjen yksinkertaistaminen ja omalääkäritoiminnan laajentaminen. Niin kuin budjettikirjasta käy ilmi, tällä hetkellä valmistellaan myös yhden luukun periaatetta, niin että sosiaaliturvatuksien osalta päästään tarkoituksenmukaisempaan käytäntöön ja ne voidaan suurelta osin keskittää Kansaneläkelaitokselle. Hyvin suuri haaste, joka vain osittain näkyy budjettikirjasta, on hoidon porrastuksen aikaansaaminen. Meidän palvelujärjestelmämme on liian laitostaltainen ja tästä syystä tuottaa turhia kustannuksia. Avohoitopainotteisemmalla palvelurakenteella saisimme inhimillisesti paremman palvelun, mutta yhteiskunnalle, kunnille ja valtiolle, halvemmin kustannuksin.

Kun sanoin, että säästötoimet ja omavastuusuuksien korottamiset, jotka nyt on sisällytetty budjettiin, eivät murena hyvinvointiyhteiskunnan peruspilareita, on silti avoimesti myönnettävä, että uhkatekijät ovat olemassa. Sen vuoksi toivon, että tässä tilanteessa ei synny toimia, jotka kärjistäisivät vastakkainasettelua ennen kaikkea hyvin toimeentulevien ja heikossa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa olevien ihmisten kesken. Tällä mielestäni ei päästä miltään osin eteenpäin.

Nyt on kerättävä kaikki voimat puolustamaan niitä kantavia ajatuksia ja toimia, joilla voidaan edelleen kehittää pohjoismaistyyppistä hyvinvointiyhteiskuntaa. Tässä muutoksien ajassa on erittäin paljon tehtävää. Me joudumme joiltakin osin ottamaan aivan uuden lähtökohdan. Uskon, että meidän täytyy nykyistä paljon enemmän muistaa se, että vain toimet, jotka lähtevät ihmisestä käsin, voivat tuoda tyydyttävän tuloksen. (Välihuutoja) — Ei ole yksinomaan kysymys siitä, vaan on kysymys myös siitä, että me selkeästi hyväksymme ihmisen oman elämänsä subjektiksi ja valintojen tekijäksi ja tällä tavalla myös kannustamme aktiiviseen toimintaan, samanaikaisesti kun jaamme elämisen ja talouden riskejä yhteisvastuullisesti.

Aikaisemmin jo viittasin siihen, että tulevaisuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että saamme talouden tasapainoon. Minusta talous, hyvinvointi ja työnteko liittyvät oleellisesti yhteen. Vain jos ne kaikki ovat sidoksissa toisiinsa niin, että ne voimistavat myönteisiä kehityssuuntia, pääsemme eteenpäin. Helposti syntyy myös

tilanne, että ne alkavat nakertaa toinen toisiltaan pohjaa pois, jolloin voimmekin jo kysyä, miten käy hyvinvointiyhteiskuntamme.

Haluun myös kaikkinaisen työn arvostuksen osuutta korostaa. Meillä on hyvin monia elämän jatkumiseen liittyviä työtehtäviä, joista kukaan ei ole valmis maksamaan tässä yhteiskunnassa. Niiden hyvä hoito on myös edellytys hyvinvointiyhteiskunnan kehittymiselle. Voi sanoa, että tässä mielessä koko sosiaali- ja terveydenhuolto muodostaa erittäin tärkeän investointikohteen. Ilman sitä ei myöskään talouden ongelmia pystytä ratkaisemaan.

Ehkä voimme kiteyttää tulevat haasteemme kolmeen kysymykseen. Kysymys on osaamisesta. Kysymys on osaamisesta talouden alueella, mutta yhtä hyvin sosiaalipolitiikan puolella. Kysymys on meidän arvostuksistamme. Kysymys on myös siitä, osaammeko valita oikein, eli eettisestä kyvykkyydestämme.

Arvoisa puhemies! Haluan puuttua vain kahteen yksittäiseen kysymykseen.

Toinen on kysymys aikuisten hammashuolosta. Budjettiesitys sisältää ehdotuksen siitä, että sairauskuluvähennys poistetaan. Eräänlaisena kompensoivana toimenä ehdotetaan aikuisväestön hammashuollon saattamista sairausvakuutuskorvauksen piiriin niin, että osittain korvataan myös proteettista hoitoa osana järjestelmällistä hammashuoltoa. Korvausprosentti olisi ehkäisevällä puolella hieman suurempi, hoidon puolella hieman alhaisempi, mutta niin että kaikki aikuiset tulisivat nyt järjestelmällisen hammashuollon piiriin.

On sanottu ja olen täälläkin kuullut puheenvuoroja siitä, että tämä ei olisi kovin tärkeää. Oma käsitykseni on, että tässä asiassa meillä on ollut puutteita terveystalouden alueella. Jos katsomme kansalaisten mielipiteitä, niin kaikissa terveystutkimuksissa viimeisen viiden vuoden ajalta tämä kysymys on nostettu aina ykkösaasiaksi. Se oli myös sairauskuluvähennyksen poistamista valmistelleen toimikunnan ehdotuksessa yksi keskeisistä ehdotuksista. Toimikunta ehdotti silloin monia muitakin toimia. Tässä talouden tilanteessa sairauskuluvähennyksen poistaminen on myös eräänlainen säästökohde, sitä ei käy kieltäminen.

Toinen kysymys liittyy maksuihin, jotka tulevat julkiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Terveyskeskukseen tulee uusina maksuina 25 markan laboratoriomaksu ja 40 markan röntgenmaksu. Kuitenkin alle 7-vuotiaat ja yli 65-vuotiaat jäävät maksujen ulkopuolelle. Lisäksi

tullaan järjestämään laaja kokeilu terveyskeskuskäyntimaksusta. Siihen tulee 20–30 kuntaa, erityyppisiä, eri puolilta maata. Kokeilun kautta on tarkoitus selvittää, mitä käyntimaksu erityyppisissä kunnissa ja myös erilaisten ja eri oloissa ja eri taloudellisissa tilanteissa elävien ihmisten kannalta merkitsee. Samanaikaisesti ei ole mahdollisuus kokeilukunnissa periä laboratorio- ja röntgenmaksuja.

Arvoisa puhemies! Ehkä vielä saan lisätä hammashuollosta sen, että on ollut epäselvyyttä siitä, miten käy kuntarahoituksen, joka hyvin hankalana järjestelmänä tällä hetkellä liittyy nuorten järjestelmälliseen hammashuoltoon. Tämä hallituksen esitys sisältää ehdotuksen, että tästä hyvin mutkikkaasta käytännöstä luovutaan.

Ed. Rusanen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. S k i n n a r i (vastauspuheenvuoro): Herä puhemies! Sosiaali- ja terveysministeri Kuuskosken puheenvuoro muistutti mieleen eduskunnan varapuhemiehen Pesälän usein lainaaman Salomonin viisauden: Sieltä, missä on pitkät puheet, ei ole syntikään kaukana. Vaikka ministeri koetti sosiaalimienojen leikkauksen muuksi pukea, niin kyllähän tässä on tapahtunut niin kuin leikkauksissa lääkäreillekin voi sattua, että leikkaus onnistuu, mutta potilas kuolee.

Kun hallituksen toimintaa on seurannut, yhä enemmän on mielestäni käynyt ilmi, että tämän hallituksen todellinen johtaja on STK:n johtaja Tapani Kahri. Hän antaa määräykset, ja Esko Aho niitä noudattaa. Näin on valitettavasti käynyt myös aikaisemmin paljon parempaa politiikkaa tehneelle ministeri Kuuskoskelle. Hän on joutunut näitten miesten puristuksessa alistumaan politiikkaan, joka tulee käytännössä merkitsemään sitä, että keskusta ensinnäkin joutuu syömään kaikki vaaliohjelmansa ja sitten myös todella hädässä olevat kansalaiset joutuvat tästä tilanteesta kärsimään.

Yksi tekijä tietyksi on ollut se, mihin jo eilen viittasin, että hallituksen sisällä ei tietyksi ministeri Kuuskosken asema ole ollut kovin kadehdittava. Aho ja Väyrynen ovat seurattessaan presidenttigallupeja todenneet, että aina yksi miljardi lisää leikkauksia, kun kannatus on noussut yhden prosenttiyksikön. Mutta tämä ei voi olla oikein nimenomaan kansan näkökulmasta.

Mitä tulee näihin leikkauksiin, minusta indeksitarkistuksen jäädyttäminen on hyvä esimerkki siitä, millä tavoin pitkällä tähtäyksellä vaikutetaan todella rakenteisiin. Vaikka sen vaikutus ensi vuonna olisi 2—3 miljardia, niin Eläketurvakeskuksen laskelmien mukaan se on vielä vuonna 2000 2,2 miljardia ja jopa vuonna 2010 yli 2 miljardia. Kun suomalaiset keskimäärin ovat eläkkeellä noin 15 vuotta, menetys eläkeläisille, ellei sitä korvata, on noin 30 miljardia. Enkä ymmärrä, millä tavoin nostaisi pitkällä tähtäyksellä nimenomaan tässä tilanteessa tällainen 30 miljardin ja 15 vuoden ruiske elinkeinoelämäämme. Kyllä tähän sisältyy paljon sellaisia asioita, joita ministeri tarkoituksella jätti ottamatta esille.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ministeri Kuuskoski toivoi, että säästötoimet, jotka kohdistuvat sosiaalipuolelle, eivät syventäisi vastakkainasetelmaa hyvinvointien ja niukuudessa elävien välillä, tämä on mielestäni vähän hurskas toive.

Olisi mielenkiintoista kuulla ministerin perustelut sille, että samalla kun eläkeläisten indeksitarkistukset jätetään pois — muistamme, että alle 3 000 markan kuukausitulolla eläviä eläkeläisiä on noin 400 000 Suomessa — ja samalla kun tuodaan terveyskeskumaksut, sairauskuluvähennykset pois, annetaan vuositulolla 2—3 miljardin verohelpotukset suurituloisille ihmisille. Miksei näitä peruuteta, jolloin päästäisiin indeksitarkistuksista luopumisista?

Vielä haluaisin selvityksen siitä, koskevatko terveyskeskumaksut myös kroonikkoja: diabeetikkoja, verenpainepotilaita, reumaattikkoja? Miten näitten ihmisten käy ja heidän työkyntönsä ylläpitämisen?

Ed. Kalliomäki (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ministeri Kuuskoski puheensa alussa totesi, että hallitus kyllä kantaa vastuunsa ja ottaa sen vakavasti. Vähän sen jälkeen hänen edestään käveli kaksi herraa: pääministeri Aho ja valtiovarainministeri Viinanen, jotka molemmat ovat todenneet, että mikäli oppositio ei hyväksy hallituksen säästöpakettia, vastuu on opposition. Oppositio kantaa silloin taloudesta vastuun, ja jos sen jälkeen joudutaan tekemään verobudjetti, siitäkin oppositio aiemmilla perusteilla kantaa vastuun. Minusta se ei ole kovin vakavaa vastuun kantamista.

Jos todella halutaan kantaa vastuuta budjetista, hallituksen on oltava valmis katsomaan koko

talouspolitiikkansa linjaa, koko budjettipolitiikkaansa, sen kokonaisuutta, joka ei kestä kritiikkiä tällä hetkellä.

Sosiaali- ja terveyssektorin leikkaukset, jotka ovat todella rajuja, eivät kuitenkaan pelasta maan taloutta, eivät tervehdytä edes sitä pysyvällä tavalla. Sellaisia rakenteellisia muutoksia emme tarvitse.

Oikeastaan jo ed. Anderssonkin viittasi yhteen vaihtoehtoiseen mahdollisuuteen: On tarkasteltava koko sairausvakuutusjärjestelmää ja lähdeittävä siitä, että yksityiselle sektorille tällä hetkellä koituvaa massiivinen yhteiskunnan veromarkoista maksettava tuki pitää voida kohdistaa uudella tavalla. Jos sieltä siirretään painopistettä julkiselle sektorille, uskon, että jopa säästöjä on saatavissa aikaan ja samalla yhteiskunnan tuki kohdistuu huomattavasti nykyistä oikeudenmukaisemmin ja parantaa näin myös maan taloutta.

Ed. Karhunen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin esittää epäilykseni sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan todelliseen haluun tehdä säästöjä. Sairauskuluvähennyksen poistaminen on varsin linjakasta ja perusteltua, mutta mielestäni nämä markat olisi pitänyt jättää säästöön eikä laittaa hammastukseen. Minun mielestäni jopa nykyistä alle 35-vuotiaitten hammashoidon subventoimista olisi pitänyt kaventaa. Yli 30-vuotiaan ihmisen täytyy osata kantaa itse vastuuta purukalustostaan. Suomalaisilla on tällä hetkellä niin hyvät hampaat, että tämä ilmeisesti on ainoa keino säilyttää hammaslääkäreiden asema työssään, koska käynnit luonnollisesti hampaiden hyvän kunnon takia ovat vähentyneet.

Jos näitä rahoja ei todella haluta säästöön valtiolle, mielestäni olisi ollut oikeutettua osoittaa 8 miljoonaa markkaa opiskelijoiden huoltajakorotuksen säilyttämiseen ja 30 miljoonaa markkaa ateriatuen säilyttämiseen. Silti se olisi ollut häviävän pieni osuus tästä puolen miljardin hammastuesta, joka nyt on päätetty aloittaa.

Ed. Riihijärvi merkitään läsnä olevaksi.

Ed. U. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kuuskosken puhe toi mieleeni kysymyksen, mistä oikein saadaan takeet siitä, etteivät supistukset, joita sosiaali- ja

terveysministeriön hallinnonalalla tehdään, merkitse asteittaista hyvinvointivaltion romuttamista. Koenkin, että käytävässä keskustelussa juuri keskeinen tekijä on pelko, että näitä takeita ei ole olemassa. Sen takia monia supistuksia tulkitaan kuin alkuna sille, että supistukset tulevaisuudessa ovat suuremmat. Olen sitä mieltä, että mikäli hallituksella olisi tahtoa pitkäaikaiseen sosiaali-seen oikeudenmukaisuuteen, tietyn oikeustajun mukaan joitakin supistuksia voidaan hyväksyä, mutta samanaikaisesti tulisi vauhdittaa esimerkiksi perusoikeusuudistusta.

Yhtä lailla olen sitä mieltä, että sosiaali- ja terveysministeriön tulisi nyt erittäin vakavasti selvittää keinoja, joilla voidaan vähentää sosiaalipolitiikan ja sosiaaliturvan kehittämisen suhdanneherkkyyttä niin, että se ei ole sitoutunut taloudellisen kasvun ajatukseen siinä määrin, kuin toistaiseksi suunnitelmissa on ajateltu.

Ed. Stenius-Kaukonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Karhunen ei varmaan ole tavannut ainakaan yli nelikymppiä, kun puhuu hyvistä hampaista.

Ministeri Kuuskoski, missä on keskustapuo-lueen solidaarisuus, jota vielä keväällä jopa vaalien jälkeen peräänkuulutitte? (Ed. Rinne: Propagandaa!) Nyt puheissa on täsmentynyt, kenen etuuksiin ei saa koskea: vain vähimmäise-tuudet säilytetään. Niiden markkamäärään ei kosketa. Mutta kaikkein pienituloisimpienkin toimeentuloon hallitus puuttuu sillä, että indeksikorotukset aiotaan leikata. Tämä merkitsee reaalisien tulotason alenemista. Ovathan indeksikorotukset jälkikäteen tulevia korvauksia tapahtuneista hintojen korotuksista.

Vähimmäisturvamme on niin pieni, että ei voida pitää riittävänä, että vain kaikkein pienimpiin etuuksiin ei puututa. Hallitus on esittänyt pienituloisille eläkeläisille lukuisia uusia lisämenoja. Kansaneläkemaksu alkaa purra 2 500 mar-kan eläkkeestä eläkepuolisoilla ja 2 900:sta yksinäisillä eläkeläisillä. Sairauskuluvähen- nys koskee eläkeläisiin erittäin voimakkaasti, koska he menettävät eläketulovähennyksen. Voisin jatkaa, jos olisi aikaa, tätä luetteloa pidempään.

Miten hallitus aikoo solidaarisuuden osoit- ta?

Lopuksi totean, että yhden luukun periaat- teen toteuttamista olemme valmiit viemään eteenpäin, onhan se sosiaalivaliokunnan pitkäai- kainen tavoite. Tässä ministeriä tuemme varmas- ti kaikin voimin.

Ed. Jaakonsaari (vastauspuheenvuo- ro): Arvoisa puhemies! Suomessa on tunnetusti maailman naisvaltaisin parlamentti ja hallituk- sessa enemmän naisia kuin koskaan aikaisem- min. Onkin todella traagista ja onnetonta, että saattaa käydä niin, että tämä maailman naisval- taisin parlamentti Eeva Kuuskosken johdolla alkaa purkaa hyvinvointivaltiota. (Ed. Rinne: Niinhän Thatcherkin teki!) Marilyn Monroe aikoinaan sanoi, että timantit ovat naisen par- haat ystävät, mutta nykyään kyllä voidaan sa- noa, että hyvinvointivaltio on naisen paras ystä- vä, koska naiset ovat sekä palveluiden tuottajina että tämän työn tekijöinä aivan avainasemassa.

On ymmärrettävää, että ministeri puolustaa kabinettia, mutta sen kiistäminen, että budjetti ei olisi epäsosiaalinen, on aika kohtalokasta. Ni- mittäin kyllä epäsosiaalisuudesta viestivät työt- tömyys-, sairaus- ja äitiyspäivärahojen esitetyt leikkaukset ja eläkeläisiin kohdistuneet budjetti- muutokset.

Ennen kaikkea on ikävää se, että kun van- hempainrahaa leikataan, on käymässä niin, että suomalainen ylpeys eli se kehitys, että isät ovat vanhempainlomalla yhä useammin, katkeaa. On laskettu, että jos lähes 9 000 markkaa kuukau- dessa ansaitseva mies nyt jää neljäksi kuukau- deksi hoitamaan vauvaansa, hän menettää pari- tuhatta markkaa. On vuorenvarmaa, että tämä myönteinen tasa-arvokehitys Suomessa nyt kat- keaa. Ja maailman naisvaltaisin parlamentti on kenties — en siihen vielä usko, mutta vaikuttaa siltä — tämän kehityksen aukaisija? Se on kyllä varsin traagista. Vetoankin arvoisiin naisiin, että budjettiaanestyksissä muutamme tämän budje- tin suuntaa.

Ed. Ukkola (vastauspuheenvuoro): Ar- voisa puhemies! Olen ed. Jaakonsaaren kanssa kyllä aivan samaa mieltä, että budjetti nimen- omaan sosiaali- ja terveysministeriön kohdalta on epäsosiaalinen. Mutta minun käsittääkseni tämän asian piti olla itsestäänselvä jo edellisen hallituksen aikana, kun hallitus ja eduskunta hyväksyivät säästölakien säätämisyjärjestyksen viime eduskunnassa. Mitä muuta se voi tarkoit- ta kuin puuttumista nykyisiin etuihin?

Haluaisin tietää yhden konkreettisen esityk- sen, missä SDP olisi käyttänyt säästölakien tar- koittamaa valtiopäiväjärjestyksen muutosta, jos lait olisivat voimassa ja SDP nyt hallituksessa. (Ed. Hämäläinen: Ei perusturvaan!) Minusta SDP on tässä asiassa nimenomaan nyt kääntä-

nyt takkinsa niin selkeästi, että sen kyllä jokainen ymmärtää.

Ministeri Kuuskosken puheenvuoro selvensi muutamia yksityiskohtia, jotka minulle olivat epäselviä. Olisin tiedustellut, jos on vain mahdollista: Laskiko hallitus esimerkiksi sitä, että jos olisi jätetty pienet eli alle 5 000 markan eläkeläiset leikkauksen ulkopuolelle eli he olisivat saaneet indeksikorotukset, paljonko tämä olisi rahassa maksanut, ja oliko tällaisia vaihtoehtoja esillä?

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Talouspolitiikka ja sosiaalipoliittikka kulkevat käsi kädessä, mutta nyt talouspolitiikalla on väärät maksajat.

Täällä on tuotu esille, että kansaneläkemaksut pientä työeläkettä saaville merkitsevät 1,3 penniä äyriältä. Edelleen jo tapahtuneen kustannusten nousun korvaamatta jättäminen eläkeindeksin korjauksen poistamisella on varsin törkeä toimenpide, kun samaan aikaan hyvin voimakkaasti nostetaan sairaanhoidon maksuja: poliklinikkamaksu 90 markkaan, hoitopäivämaksu 115 markkaan. Eläkeläisten nettoturva heikkenee vahvasti. He ovat väärää maksajia.

Äitiyspäivärahakaudelta tapahtuva leikkaus, jo 6 000 markan tuloluokassa 3 750 markkaa, on kyllä aika erikoinen perhepoliittinen toimenpide ministeriltä ja hallitukselta.

Terveystenhuollossa yksityistetään hyvin räikeästi sairausvakuutusjärjestelmällä palveluja. Hammashuolto on hyvä esimerkki. Kansanterveysyö aiotaan ajaa alas, ja se on hyvin vakava toimenpide.

Keskusta on kyllä tehtävälleen uskollisesti huolehtinut siitä, että nykyisellä maataloustulolaila 4 miljardin markan vientituet tarvitaan ensi vuonna ja tasapainotusrahat nousevat 1 500 miljoonaan markkaan kaiken muun pikkuisen edunvalvonnan lisäksi maa- ja metsätalousministeriön pääluokassa.

Nyt on vain käynyt niin, että perusturva on jäänyt keskustan edunvalvonnan jalkoihin ja sillä maksetaan myös maatalouspolitiikka.

Ed. Pelttari merkitään läsnä olevaksi.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Suhola ennen ministeri Kuuskosken puheenvuoroa toivoi, että eduskunta ottaa päätösvallan itselleen, korjaa budjettia ja tekee

päätökset. Näinhän täällä on tietysti kauan puhuttu, ja itse toivon, että todella tällä kertaa niin voitaisiin myös tehdä elikkä muuttaa budjettia nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon osalta järkevämpään suuntaan eduskunnassa. Mutta en oikein usko, että pystymme täällä pääsemään yksimielisyyteen tärkeysjärjestyksestä, siitä mikä se tällä sektorilla olisi. Kyllä eduskunnassakin sen verran erilaisia näkemyksiä asioista on.

Ed. Rajamäki juuri sanoi, että yksityistetään terveydenhuoltoa sairausvakuutusta kehittämällä. Minun näkemykseni tällä kertaa on aivan päinvastainen. Budjettiesityksessä heikennetään sairausvakuutuksen osuutta huomattavasti: Omavastuuosuuksia korotetaan, sairauskuluvähennys poistuu, ja kun kompensatio sairauskuluvähennyksestä siirretään vain hammashuoltoon, ratkaisu merkitsee sitä, että ihmisten, jotka sairastavat ja joutuvat käyttämään yksityistä sektoria sairastaessa tai haluavat käyttää, kustannukset nousevat ratkaisun myötä huomattavasti. Toivon, että nimenomaan tähän asiaan voidaan eduskunnassa vaikuttaa, että sairaiden kannalta epäoikeudenmukainen hammashuoltoratkaisu eduskunnassa muuttuu.

Mitä tulee maksuihin, itse pidän terveyskeskusmaksua paljon oikeudenmukaisempana ratkaisuna kuin sitä, että korotetaan erikoissairanhoidon ja sairaalapäivämaksuja, jotka koskevat niitä ihmisiä, jotka ovat todella sairaita.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen pahoillani siitä, että ministeri Kuuskoski on sillä tavalla alistunut talouspoliittiselle alttarille kuin hänen puheenvuorostaan ilmeni. Samat talouspoliittiset, jotka perustelevat nykyisellä matalasuhdanteella sosiaaliturvan leikkaamista, tulevat korkeasuhdanteessa sanomaan, että nytkin täytyy painaa jarrua, ettei tapahdu ylikuumenemista taloudessa, vaan pitää tinkiä sosiaaliturvasta ja terveydenhuollosta. Sosiaaliturva ei ole sillä tavalla talouspolitiikalle alisteinen, että sitä pitää tällä tavoin asettaa vastakkain ja myötäillä talouspolitiikkaa.

Puheet valitettavasti eivät riitä niille ihmisille, jotka kaipaavat hoitoa ja hoivaa. Ei riitä se, että me tiedämme, että raskaasta laitoshoidosta pitää mennä avohuollon puolelle. Pitää antaa resursseja, pitää antaa mahdollisuudet. Tämä hallitus vie kaikki mahdollisuudet, kun leikkaa myös avohuollon mahdollisuuksia niin rajusti kuin nyt on tapahtunut.

Terveyskeskusmaksu on yksi esimerkki niistä budjetin muutoksista, joilla todellisuudessa ei aiheuteta säästöjä, ei aikaansaada mitään taloudellista tulosta, vaan entistä huonommin voiva suomalainen yhteiskunta. Sen vuoksi, ministeri Kuuskoski, koko budjetin sosiaalipääluokasta syntyy se kuva, että siinä on ollutkin todella tietoinen tarkoitus: ei säästää, ei elää tarkoituksenmukaisesti ja tehokkaasti, vaan purkaa hyvinvointiyhteiskunta ja sosiaalivaltio sellaisena kuin se on Suomessa ja Pohjoismaissa ollut, tuonut hyviä tuloksia ja ennen kaikkea erittäin alhaisilla kustannuksilla kaikkien kansainvälisten vertailujen mukaan.

Sen vuoksi me olemme olleet pahoillamme siitä, että yhteenveto sosiaalibudjetista on erittäin epäoikeudenmukainen, ja toivomme, että taloushaukat, jotka ovat pitkään pitäneet päämääränään tämän sosiaalivaltion purkamista, eivät saisi nyt tukea sosiaaliministeriöstä.

Ed. A p u k k a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Kuuskoski esitti puheenvuorossaan varsin syvällisen ajatuksen todetessaan, että tässä budjetissa on kysymys siitä, vaalimmeko tasa-arvoa vai voittaako itsekkyyks. Siitä tähän tässä nimenomaan on kysymys. Ihmetyttikin kyllä kovasti, kun ministeri vähän myöhemmin sanoi, että täytyy toivoa, että ei syntyisi mitään vastakkainasettelua tai kärjistymisiä hyväosaisten ja huonosti toimeen tulevien välillä. On aika merkittävää, että hallituksen ministeri tulee tänne esittämään toivomuksia nyt, kun tehdään budjettia. Rakentamalla se niin, ettei kärjistyksiä syntyisi, voisi tällaiset toivomukset jäättää muualle.

Mutta me olemme monta kertaa tämän keskustelun yhteydessä vasemmistoliitosta kysyneet, miksei hallitus ole valmis kiristämään, niin kuin keskusta vielä muutama kuukausi sitten, hyväosaisten verotusta niin, että esimerkiksi kansaneläkeläisten indeksitarkistukseen ei tarvitsisi koskea. Esimerkiksi pääministeri Aho ja ministeri Pekkarinen ovat täällä molemmat vihjaileet, että hallitus tulee kyllä verotuksen epäoikeudenmukaisuuksiin vielä puuttumaan. Miksi ei puututa tässä tilanteessa, kun meillä on tällainen budjetti käsissä, jossa täytyy köyhiä ja sairaita ja vanhuksia rangaista? Miksi vihjaillaan vain, että tehdään myöhemmin näin.

Kysynkin solidaarisista puheistaan ja laupeista ajatuksistaan tunnetulta ministeri Kuuskoskelta: Mitä mieltä ministeri Kuuskoski on siitä, voitaisiinko eläkeläisten indeksitarkistuksen

poistaminen korvata esimerkiksi hyvätuloisten verotusta kiristämällä?

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri kyseli äsken, olemmeko yhteisvastuullisesti valmiita kustantamaan sosiaaliturvaa, jotta tasa-arvoa edistetään. Porvarihallitus on antanut vastauksensa budjetissa. Eriarvoisuutta ollaan lisäämässä ja tuloeroja kasvattamassa. Kuinka voi olla mahdollista, että heikompiaisimmat pannaan todella laman maksajiksi ja suurituloisimmille ei säädetä juuri minkäänlaista osuutta laman maksamiseen? Arvoisa ministeri on itse julkisuudessa todennut, että budjetti kohtelee varsin kovin ottein sosiaalietuuksien varassa eläviä.

Keskustapuolue on pitänyt itseään perusturvapuolueena, ja sillä on tiettyjä perustelujakin ollut tähän. Kuinka tämä perusturvapuolue voi nyt toimia näin perusturvan vastaisesti laman aikana, jolloin heikompiaisaisia monella, monella tavalla kuritetaan?

Muuten olen, arvoisa ministeri, sitä mieltä, että on kyllä syytä vakavasti pohtia sosiaalivaltion tulevaisuutta ja palveluvarustusta.

Ed. A. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kuuskoski totesi, että on kerättävä kaikki ne voimat yhteen, joilla voidaan kehittää suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Ei oikein tätä budjettia lukiessa näytä siltä. Päinvastoin tuntuu siltä, että todellakin nyt ollaan ajamassa alas koko meidän hyvinvointiyhteiskuntaamme. Leikataan nimenomaan niiltä, joilta leikkaamista ei pitäisi suorittaa, kuten äsken ed. Stenius-Kaukonen totesi.

Eläkeläiset näyttävät olevan oikein erikoisessa hallituksen suosiossa. Heitä muistetaan jopa ihan uudella verolla: kansaneläkemaksulla, joka on 1,3 penniä äyryltä eli vastaisi todellakin saman suuruisia kunnallisveron korotusta.

Myös lääkekorvausluokkia lasketaan nyt 90:stä 80:een. Kysyisinkin: Ketkä nyt rajataan ulkopuolelle, jotta hyvinvointiyhteiskunta toteutu?

Mitä tulee sairauspäivärahan määrätymissäännöksiin, niiden heikentäminen merkitsee satoja markkoja kuukaudessa pitkäaikaissairaille, äitiys-, isyys- ja vanhempainrahalla oleville. Otetaan esimerkiksi 8 000 markan kuukausituloilla oleva äiti. Leikkaus tekisi 4 767 markkaa koko äitiyspäivärahauden aikana. Se on aika iso leikkaus. Näin ollen leikkaukset kohdistuvat nimenomaan pienempituloisiin, eikä tuo aina-

kaan miltään hyvinvointiyhteiskunnan edistymiseltä tunnu.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kuuskoski puheen-vuorossaan viittasi hyvin merkittävään uhkatekijään, väestökehitykseen. Tästä on hyvin lyhyt matka suomalaiseen perhe- ja lapsipolitiikkaan.

Hallitus on tekemässä erityisesti perheellisille opiskelijoille aivan uskomatonta elämäntilannetta. Tämä hallituksen uudistus merkitsee suuruusluokaltaan 1 500 markan kuukausittaista tulon pudotusta kolmihenkiselle lapsiperheelle, jossa äiti opiskelee. Tämä merkitsisi käytännössä sitä, että vanhempi joutuisi hakemaan toimeentulotukea sosiaalitoimistosta suuruusluokaltaan noin 20 000 markkaa vuodessa.

Hallitus on poistanut opiskelijoilta huoltajalisän, laittamassa opintolainoja markkinakorolle, poistamassa ateriatuen ja laittamassa koko opintotuen verolliseksi. Minä tiedän, että ministeri Kuuskosken reviirille eivät ensisijaisesti kuulu nämä asiat, mutta koska hallitus on kollektiivisesti vastuussa näistä asioista, niin kysyn: Miltä tällainen tulon pudotus tuntuu perheessä, voiko tätä hyväksyä? Miten tämä sopii oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon, josta ministeri puhuu?

Ed. Puisto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tiedustelin: Onko taloudellinen tilanne todella tullut uutena ja yllättävänä asiana ministerin tietoon vaalien jälkeen, koska vaalien alla lupasitte uutta perusturvaa ja hyvinvointia ja nyt vetoatte taloudelliseen tilanteeseen ja katsotte sen syyksi sosiaaliturvan leikkaamisiin?

Haluan tietää, onko sosiaali- ja terveysministeriössä laskettu se todellinen summa, joka tarvitaan toimeentuloturvaan, kun hallituksen kaikki esitykset lomautuksineen, palkanalennuksineen, erilaisine palvelumaksuineen ja sosiaaliturvan heikennyksineen toteutetaan. Mikä on se määräraha, joka tarvitaan toimeentuloturvaan, ja mistä se otetaan? Onko se mahdollisesti jokin lisälasku vielä sairaille ja vähäosaisille?

Olen myös hämmästynyt siitä, miten keväiset puheet ovat syksyn myötä viilentyneet. Ministeri Kuuskoski oli erittäin vahva terveyskeskusten ja kansanterveyslain puolustaja, ja nyt ovat puheet muuttuneet ja terveyskeskumaksu ei romutakaan enää terveyskeskusta. Ymmärrän, että asema hallituksessa ehkä vaatii sitä, mutta terveyskeskus- ja kansanterveyslaki ovat vakavia asioita, joita ei pidä suhdanteiden mukaan muuttella.

Sairauskulujen vähennysoikeudesta. Tietääkseni työryhmä, joka viime kaudella on istunut, ensisijaisesti esitti, että syntynyt säästö siirrettäisiin julkisen eli kansanterveyslain alaisen terveydenhuollon kehittämiseen, mahdollisesti silmälaseihin. Hammashuolto oli ehkä kolmantena tai neljäntenä. Mutta kuten aikaisemmin on tullut esiin, ehkä tarvitsemme tällaista tulonsiirtoa vähäosaisille hammaslääkäreille.

Ed. Saastamoinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Onko ajateltu, että mikäli terveyskeskumaksua kokeillaan vain noin 20 kunnassa eli vain varsin pienessä osassa maata, ei saada todellista tietoa kokeilusta? Tarkoitan tällä sitä, että helposti ihmiset hakeutuvat kuntiin, joissa ei ole maksua, ja näin ollen todellista tietoa ei saada. Mielestäni olisi ollut järkevämpää jos nyt kokeillaan eikä mennä suoraan terveyskeskumaksuun, että kokeiltaisiin esimerkiksi puolen vuoden ajan koko valtakunnan alueella.

Toinen asia koskee hammashuoltoa. Olen samaa mieltä kuin ed. Karhunen siinä, että meillä olisi varmasti tärkeämpiäkin asioita hoidettavana kuin normaalin työssäkäyvän väestön ilmainen hammashuolto. Täällä on useana vuotena puhuttu veteraanien hammashuollosta, se on yksi tärkeä asia. Toinen on mielestäni esimerkiksi hammashuolto vanhemman väestön osalta, jolloin maassa ei vielä ollut niin hyvää hammas-huoltojärjestelmää kuin nyt on.

Ed. Luhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Kuuskoski peräänkuulutti tasa-arvoa. Tämä budjettiesityshän on nimenomaan sosiaali- ja terveysvoimien osalta kaikkea muuta kuin tasa-arvoinen. Sosiaali- ja terveydenhuollon maksut kohdistuvat ensi sijassa sairaisiin, vanhuksiin sekä lapsiperheisiin. Näin ollen on sanomattakin selvää, että niiden tulonjakovaikutukset ovat hyvin huomattavat.

Jos esimerkiksi nyt palvelujen rahoituksessa siirrettäisiin arviolta noin miljardi markkaa, mitä nämä maksut suurin piirtein tekevät, lisää nykyisten maksujen päälle näiden ryhmien kannettavaksi, niin kyllä tämä on selvä tulonsiirto sairailta, vanhuksilta ja lapsiperheiltä kunnille ja valtiolle. Minusta hallituksen olisi tullut suoraan sanoa se, että nyt olemme maksupolitiikassa siirtymässä itse asiassa kokonaan uuteen järjestelmään. Nykyisestä neutraalista järjestelmästä siirrytään valikoivaan ja hyvin kohdennettuun rahoitusjärjestelmään. Siis ei ole kyse enää mis-

tään pienestä asiasta, vaan ihan koko rahoitusjärjestelmän muuttamisesta.

Nyt yritetään perustella maksujen korottamista sillä, että säästetään kustannuksia. Eihän nyt mitään kustannuksia säästetä, sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset pysyvät kerta kaikkiaan suurin piirtein samana, noin 40 miljardina markkana. Ainoastaan kustannusten sisäinen jako muuttuu siten, että spekuloidaan, maksavatko kotitaloudet enemmän kuin aiemmin, niin kuin tässä tapauksessa maksavat, enemmän kuin julkinen sektori. Tämä on vain spekulatiota näiden välillä. Tämän todistavat kaikki teollisuusmaissa tehdyt tutkimukset, joista voidaan yhteenvetää se, että terveydenhuollon kokonaiskustannuksiin ei missään teollisuusmaassa ole ollut käyttäjämaksuilla merkittävää vaikutusta. Ne vaikuttavat yksinomaan väestöryhmittäiseen käyttöisyyteen ja palvelutyyppeihin, eli rikkaat käyttävät niitä palveluja ja huonompiosaiset halvempia palveluja tai niitä, joita vielä kenties on ilmaiseksi saatavina. Minusta todellisia kustannussäästöjä olisi pitänyt miettiä.

Ed. O. Ojala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ministeri tunsu huolta hyvinvointivaltion tulevaisuudesta. Minä luotan siihen, että ministerin huoli on aitoa, koska jos en luottaisi, joutuisin tekemään johtopäätöksen, että väärä ministeri istuu oikeassa hallituksessa. Nyt tahdon kuitenkin uskoa, että oikea ministeri istuu väärässä hallituksessa. (Ed. Rinne: En minä noin usko!) — No, kyllä väittäisin, ed. Rinne, että ministerin linja on ainakin aikaisemmin johdonmukaisesti ollut se, uskon, että se on nytkin. On eri asia, jos hän tyytyy hallituksen kovaan linjaan myös tulevaisuudessa ja tässä budjettikäsittelyssä.

Nimittäin nyt todella aiotaan maksattaa lama köyhillä. Hallitus kuuntelee STK:n saatanallisia säkeitä mieluummin kuin köyhiä, sairaita ja vammaisia. Hallitus on nimittäin ensimmäisenä sulkenut pois sen järkevän keinon, jolla budjettivaje sosiaali- ja terveystalouden osalta olisi voitu kattaa, eli rikkaiden veroasteen nostamisen.

Ongelmana tulee olemaan se, minkä sanoin myös ministerille valiokunnassa, hänhän oli tänään sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuultavana, että on kolme keskeistä ongelmaa.

Pitkäaikaistyöttömien tilannetta heikennetään vahvasti pudottamalla ansiosidonnaisen päivärahan saaminen 900 päivästä 500 päivään. Tämä tulee merkitsemään heille ei ainoastaan mahdollisesti kahdelta vuodelta, mikäli he ovat

edelleen työttöminä 65 ikävuoteen saakka, pelkkää peruspäivärahaa vaan myös lopullisesti pienempää eläkettä.

Ansiosidonnaista sosiaaliturvaa ollaan myös leikkaamassa siten, että mikäli ministeriön enustus toteutuu, jopa 3 000 markkaa kuukaudessa ansaitsevalta leikataan niin sairausvakuutuspäivärahaa kuin työttömyyspäivärahaakin. Näin siis aiotaan pienituloisia rangaista tämän hallituksen toimesta.

Samoin yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostaminen merkitsee sitä, että julkisella sektorilla paetaan eläkkeelle.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Odotin suurella mielenkiinnolla ministeri Kuuskosken puheenvuoroa. Odotin, että hän olisi oikeutetusti täällä valittanut siitä, kuinka häntä vahvemmat poliitikot jyräsivät hänet hallituksen piirissä, mutta ei. Sen sijaan kuulimme samaa kylmää tekstiä, mitä olemme täällä tottuneet jo ministeri Viinaselta kuulemaan, ja budjetin ylistystä nimenomaan omasta pääluokastaan. Kaiken sanahelinän keskellä vielä jopa sosiaalisuuden kaapuun puettiin sairauskulujen verovähennysten poistaminen ja vastaavien summien siirtäminen yksityisten hammaslääkäreiden taskuun. Jokainen meistä tietää, että yksityisellä hammaslääkärillä ovat laskut sa-doissa, tuhansissa markoissa ja kymppi tai kaksi saattaa kertyä tästä sairausvakuutuksen kautta.

On väitetty, että ministeri Kuuskoski vastusti kuin mies niitä leikkauksia, joita hallituksen pahat pojat olivat tekemässä, mutta todistusta tähän asiaan emme ole saaneet, koska tämä pääluokka ei osoita, että siinä olisi hiukkaakaan menestytty. Tulee vähän sellainen maku, että vie sinä, minä vikisen. Paras todistus ministeriltä olisi ollut ja selkärankaa omaava poliitikko hän olisi ollut, jos olisi todella eronnut hallituksesta.

Ministeri Kuuskosken aika tullaan eläkeläisten, sairaiden ja lapsiperheiden piirissä muistamaan aikana, jolloin sosiaaliturvaa ja terveysturvaa oltiin rakenteellisesti murtamassa.

Ed. K a u t t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viimeisten 20 vuoden ajan on rakennettu koko terveydenhuoltojärjestelmäämme ns. pyramidimallin mukaisesti, joka painottuu voimakkaasti terveyskeskuksiin. Sen jälkeen vasta on aluesairaalat ja viimeisenä yliopistollinen keskussairaala. Tätä mallia on yritetty toteuttaa, ja viimeinen paikka, missä tämä malli on kesken, on ollut Uusimaa. Sielläkin on

ajateltu tulevien vuosien vielä rakentuvan tämän mallin mukaan, ja se on myös tässä nykyisessä taloudellisessa tilanteessa huomattu kaikkein parhaimmaksi menetelmäksi. Eniten on juuri haluttu painottaa terveyskeskuksia, joiden hoito on halvin. Nyt täällä mm. hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa on tullut painotusta erikoissairaanhoidon osalta.

Haluankin tiedustella: Onko tässä myös meneillään perusteellinen rakenteiden muutos, ja miten rakenteiden muutoksissa on otettu huomioon HYKSin asema, joka kannattaa pitää tietynlaisena yliopistollisten sairaaloiden lippulainana? Mutta tällä hetkellä se on jo erittäin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa, ja ainakaan päättäjätasolle asti HYKSissä ei ole tullut tietoa siitä, että nykyiseen vaikeaan tilanteeseen tultaisiin jollain tavalla valtion puolelta vastaan.

Terveyskeskumaksuista olisin halunnut tiedustella: Miten tämä sopii siihen kuvioon, kun on puhuttu, että kunnallisella sektorilla täytyy lomauttaa ihmisiä ja purkaa byrokratiaa? Nämä laskut tuottaisivat esimerkiksi Vantaalla vajaat 10 miljoonaa markkaa ja sekun bruttona. Sillä saadaan korkeintaan lisää byrokratiaa aikaan.

Ed. Hautala merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R i n n e (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täällä on keskitytty hampaitten hoitoon, mutta kyllä tämän budjettiesityksen jälkeen, josta päävastuussa ehdottomasti on ministeri Kuuskoski, hampaita ei kohta tarvita, koska ei ole leipää, mitä purra.

Eräs yksityiskohta. Haluan kysyä, kun eläkeikärajaa ollaan nostamassa ja samanaikaisesti meillä on 50 000 nuorta työttömänä: Mikä on ministerin kanta, onko todella näin, että nuoret ikäluokat on tarkoitus pysyvästi pitää tästäkin syystä työttöminä?

Sitten joudun tekemään pienen korjauksen. Olen syyttänyt tätä hallitusta thatcherismista. Mutta näinhän ei ole. Nimittäin Thatcher ei terveyskeskumaksuja Englantiin puuhannut, mutta ministeri Kuuskoski kyllä.

Kaikkein ikävimmältä vanhana koti-isänä tuntuu sovinainen linja, joka budjetista näkyy, eli se, että isien mahdollisuudet olla kotona vähenevät selvästi.

Sosiaali- ja terveysministeri K u u s k o s k i : Arvoisa puhemies! Ensin ed. Vähänäkkille: Mi-

nusta maailma ei parane valittelemalla. Sen vuoksi aion oman työpanokseni kohdistaa muualle kuin valitteluun. Minulla on sellainen käsitys, että jos minä olisin tehnyt sellaisen johtopäätöksen, että olisin lähtenyt, olisi voinut vielä huonomminkin käydä. (Ed. Vähänäkki: Meillä ei ole sellaista tunnetta!) — Tässä joutuu jokainen tietysti oman arvionsa tekemään.

Ed. Skinnari julisti, että potilas on kuollut eli suomalainen hyvinvointiyhteiskunta romutettu. Minä oman diagnoosin tehtyäni, niin kuin jo sanoin, olen sitä mieltä, että potilaalla on oireita ja vaivoja, mutta potilas ei ole lainkaan kuollut. Toivoisin kyllä, että tässä asiassa voitaisiin olla rehellisiä. On aivan päivänselvää, se on täällä monissa puheenvuoroissakin tullut esille, että uhkatekijöitä on. Jos asioista hiukankin totuudenmukaisesti keskustellaan, niin meidän täytyy todeta, että suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa ei olla nyt purkamassa eikä sitä ole purettu. Sellainen suhtautuminen asioihin, että mikään ei saa muuttua, kaiken täytyy olla ennallaan, minusta on hankalin asenne silloin, kun vastaamme näihin vaikeisiin tilanteisiin.

Ed. Hämäläinen sanoi, että minä olen alistunut. Minä en ole alistunut. Minusta ei pidäkään, olen ed. Hämäläisen kanssa siinä aivan samaa mieltä, alistua niille taloudellisille paineille, joita tällä hetkellä on. On kiistaton tosiasia, että nämä kaksi asiaa kulkevat yhdessä. Sosiaali- ja hyvinvointipoliittinen rakennelma, jonka me olemme rakentaneet, kyllä on hyvin vahvasti sidoksissa taloudelliseen kasvuun. Niin kuin sanoin, ei myöskään sosiaali- ja terveysministeriössä ole mietitty vaihtoehtoisia malleja, eli jos meidän taloudellinen kasvumme on nolla, miten silloin pitää toimia. Minusta tällaista työtä pitää tehdä. Toivottavasti, ja siihen hallitus pyrkii, tämä on vain tilapäinen talouden lama. On paikallaan, että erilaisten vaihtoehtojen varalle varaudutaan.

Niin kuin sanoin, säästötoimet, leikkaustoimet, on jouduttu tekemään melko nopealla aikataululla. Silloin saattaa syntyä tilanne, että ei ole nähty ja osattu riittävän pitkäjänteisesti toimia. (Ed. Stenius-Kaukonen: Me voimme auttaa harkitsemaan, miten olisi voitu paremmin tehdä!) — Se minusta kuuluu eduskunnan rooliin, että tätä harkintaa hallituksen budjettiehdotuksen jälkeen eduskunta tekee.

Ed. Astala sanoi, että minä olen sanonut, että tämä on kova budjetti. Olen sanonut, että tämä on ankara budjetti. Juuri siitä syystä budjetti on ankara, että talouden lamatilannetta, sen seu-

rauksena syntyviä rasitteita joutuvat kantamaan hyvinkin pienituloiset ihmiset. (Ed. Rinne: Se ei ole oikein, eivätkö suurituloiset voisi sitä kantaa!) — Se ei ole oikein, minäkin olen sitä mieltä.

Ed. Puisto kysyi, enkö minä tiennyt viime keväänä, että ollaan kulkemassa kohti huonoja talouden aikoja. Minä puhuin siitä paljon selkeämmin ja avoimemmin, että näin on. Ed. Puisto ei silloin yhtynyt siihen käsitykseen. Mutta viime keväästäkin tilanne on huonontunut. Kun peräänkuulutin keskustelua hyvinvointiyhteiskunnasta ja oikeudenmukaisuudesta, sitä todella kannattaa käydä. Se on hallituksen velvollisuus. Hallitus sitä sisällään käy. Sitä kannattaa käydä kyllä laajemminkin yhteiskunnassa. Hyvinvointivaltio ei meillä eikä muuallakaan pysy pystyssä ilman maksajaa. Miten turvataan taloudellinen pohja ja ne rakenteet, on sitten kysymys Kansaneläkelaitoksen rahoituksesta tai työeläkejärjestelmän rahoituksesta, siihen ainakin minun tehtäväni on hyvin vakavasti puuttua.

Mitä tulee indeksitarkistuksiin, täällä on jo moneen kertaan hallituksen puolelta todettu, että päätös on ehdollinen ja edellyttää sitä, että muiden tulonsaajien puolella syntyy selviä leikkauksia. Silloin voidaan rakentaa sellainen kokonaisuus, joka minusta on läpivietyävissä ja josta voidaan sanoa, että vaikka se on ankara, kuitenkin kaikkein pienituloisimmatkaan ihmiset eivät joudu taloudelliseen ahdinkoon. Se luo toisaalta edellytyksiä sille, että talouden puolella päästään eteenpäin.

Ed. Karhuselle toteaisiin lyhyesti vain, kun puhuitte siitä, että monella suomalaisella on hyvät hampaat, että järjestelmänä hammashuolto on hyvin suurelta osin ollut vaikuttamassa siihen. Vanhemmassa väestössä meillä on vielä todella suuri joukko hampaattomia ihmisiä. Tämä hammashuoltouudistus tulee antamaan myös heille pientä tukea. Hammashuoltokorvaus ei tule takaamaan mitään ilmaista hampaiden hoitoa, vaan antamaan pienen taloudellisen tuen tälle alueelle silloin, kun hammashuoltoa toteutetaan järjestelmällisesti. Sille on kiistatonta terveystaloudellista perustensa. Uskon näihin väestötutkimuksiin, niin kuin aikaisemmin sainoin, joissa tukea myös on toivottu. Hammashuolto on ollut selvästi heikommassa asemassa kuin muu terveydenhoito.

Minä kuulun niihin, jotka pitävät kansanterveysystyötä ja perusterveydenhuoltoa arvossa. Lähdän siitä, että julkiset palvelut on se peruskennelma ja yksityiset palvelut sitten täydentävät sitä. Kun Who suoritti arviointitutkimuksen

suomalaisesta terveystaloudesta, todettiin, että me emme ole parhaalla mahdollisella tavalla osanneet näitä kahta osa-aluetta kytkeä yhteen. (Ed. Vähänäkki: Jos on sitä mieltä, niin pitäisi toimia!) — Niin tullaan myös toimimaan, ed. Vähänäkki.

Mitä tulee maksuttomuuteen tai terveystaloudellisiin, en minä ole näkemystäni muuttanut siitä, että peruslääkärille, omalle lääkärille, kynnyksen pitäisi olla mahdollisimman matala. Sitä kokeillaan, mitä nämä maksut vaikuttavat. Varmasti on hyvä, että todella tehdään sellainen kokeilu, jonka tuloksiin me voimme luottaa. Näitä kuntia tulee olemaan riittävästi niin, että niitä tulee olemaan joka läänissä erityyppisiä kuntia. On tarkoitus toteuttaa se niin, että itse kukin voimme luottaa niihin arvioihin, joita sen pohjalta tehdään. Sellainen mahdollisuus aina on, että jopa minä saatan olla tässä asiassa väärässä.

Luotan myös aika pitkälle Who:n asiantuntijoihin, jotka tukivat sitä, että perusterveydenhuollon ensimmäisen kynnyksen pitäisi olla maksuton. Meillä on hyvin paljon pienituloisia ihmisiä, joille se saattaa olla hoitoon hakeutumisen este, että tämä taloudellinen kynnys on olemassa.

Täällä kysyttiin, mitä takeita siitä on, että hyvinvointiyhteiskuntaa ei pureta. Niin hallitus kuin eduskunta omilla päätöksillään ja valmistautumisellaan tuleviin tilanteisiin, myös taloudenpidollaan, määrittelee, onko meillä mahdollisuuksia hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen. Minusta tämäkin ajattelu ja alue vaatii uudistumista. Mikään ei pysy entisellään, ja vuonna 2000 varmasti tarvitaan hiukan erityyppistä hyvinvointiyhteiskuntaa kuin 1960. (Sos.dem. ryhmästä: Eläkeläisiä on silloinkin!) — Eläkeläisiä on silloinkin, enkä ollenkaan kiistä sitä, että eläkeikäinen väestö ja pienituloisenkin eläkeikäinen väestö on näissä taloustalkoissa nyt mukana. Mutta minusta on entistä velvoittavampaa, että työmarkkinoilla pitäisi nopeasti syntyä ratkaisu, jotta edellytykset talouden tervehdyttämiseksi luodaan.

Ed. Jaakonsaari aivan oikein totesi, että naisille hyvinvointiyhteiskunta on vielä tärkeämpi. Naiset ovat sillä alueella töissä, mutta monet niistä palveluista, ovat ne päivähoitopalveluja taikka muita hoitoalan palveluja, ovat hyvin keskeisiä naisten arkielämän kannalta. Sen vuoksi uskon, että hyvinvointiyhteiskunnalle myös nousee vahvasti puolustajia. Minun oma tulkintani nyt, niin kuin olen jo monta kertaa toden-

nut, tästä hallituksen budjetista on toisenlainen. Hallituksen budjettiesitys ei näitä rakenteita pura. Se leikkaa tiettyjä etuuksia. Tässä suhteessa täytyy olla hyvin realistinen. Jokainen, jos haluaa, kyllä ymmärtää, missä tämän tilanteen juuret ovat.

Muutama sana verotuksesta. Meidän sosiaaliturvamme taloudellinen pohja on pitkälti ollut verovaroissa ja siinä, että me olemme yhteisvastuullisesti tuloverojen ja myös erilaisten sosiaaliturvamaksujen kautta olleet valmiit järjestelmää rahoittamaan. Tämä kysymys täytyy tässä tilanteessa tehdä entistä avoimemmin. Ilman tätä pohjaa hyvinvointiyhteiskunta ei pysy pystyssä. Itse kuulun niihin, jotka näkevät kyllä tarpeelliseksi, että verotuksen sisäistä rakennetta uudistetaan tuloverojen puolelta enemmän kulutusverotyyppiseen, mutta edelleen niin, että me yhteisvastuullisesti kannamme kustannukset.

Se, että budjetti sisältää maksujen korotuksia, ei ole linjaus siitä, että tätä perusrakennetta oltaisiin muuttamassa. Keskimääräinen asiakkaiden maksama osuus sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusta on ollut 8 prosenttia, terveydenhuollossa noin 6, sosiaalipuolella 10. Nämä maksujen korotukset tulevat sitä nostamaan ehkä noin 10 prosenttiin, mutta tätä perusrakennelmaa eivät vielä romuta. Kysymys on hyvin vahvasti tulevaisuuden linjasta. Jos tässä ei ole selkeää tahtoa, on vaara olemassa, koska kansainväliset paineet helposti johtavat kyllä toisenlaiseen suuntaan.

Täällä puhuttiin lääkekorvauksista. Siltä osin haluaisin muistuttaa, että sairausvakuutuksen puitteissa on jo aikaisemmin ollut periaate, että jos lääkekustannukset nousevat — en muista nyt aivan tarkkaa summaa — yli 3 000:n päälle, ylimenevältä osalta kaikki korvataan. Nyt tätä rajaa tullaan alentamaan noin 2 500 markkaan ja se tulee helpottamaan erityisesti pitkäaikaissairaita, joille saattaa tulla sellaisia ylimääräisiä lääkekuluja, joita ei edes 80-prosenttisesti korvata.

Arvoisa puhemies! Vielä ihan lopuksi työterveydenhuollosta. Sen puitteissa tapahtuu myös hyvin paljon perusterveydenhuoltoon, perussairaanhoidon liittyvää toimintaa. Toivon, että myös tämä järjestelmä kehittyä, mutta meidän tulee pitää huolta, että kansanterveystyö ja työterveydenhuollon puitteissa tarjottava sairaanhoito myös asiakkaitten kannalta säilyvät yhdenvertaisena. Tältä osin tietysti se, että terveyskeskuksen puolella tulee laboratorio- ja röntgen-

maksuja, ei ole täysin linjassa tämän periaatteen kanssa.

(Ed. Rinne: Eläkeiän nosto vielä!) — Arvoisa puhemies! Minä en muista, mistä ed. Rinne kysyi eläkeiästä, mutta sen muistan, että hän puhui isistä kuitenkin jotakin. (Ed. Rinne: Eläkeiän nostosta minä puhuin, siitä, että nuoret eivät saa työtä, jos eläkeikää nostetaan. Mikä on kantane?) — Se ed. Rinteen ajatusrakennelma, että hallituksen tavoitteena on pitää nuoret työttömänä pysyvästi, ei pidä paikkaansa. (Ed. Rinne: No, sehän johtaa siihen, jos korotetaan eläkeikää!) Hallituksen toimien tavoitteena on saada tämän maan talouden pyörät pyörimään ja sitä kautta työpaikkoja nuorille. Myöskin kiistan sen, että budjetti olisi sovinistinen. Se, että miesten ja naisten välillä Suomessa on palkkaeroja, johtaa siihen, että isät aika vähän ovat jääneet vanhempainlomille. Se on valitettavaa, mutta uskon, että varsinaiset korjaustoimet kohdistuvat yhdenvertaiseen palkkarakenteeseen ja palkkatasoon ja sitä kautta ehkä myöskin voidaan enemmän innostaa isä vanhempainlomille. Minä kannatan sitä lämpimästi.

Ed. K o m i : Arvoisa puhemies! Eduskunta on miltei yksimielisesti todennut laman syyt. Jopa oppositiokin on myöntänyt entisen valtiovarainministerin Louekosken suulla sinipunahallituksen tehneen monia virheitä talouspolitiikassa. Minusta myöntäminen on hyvä esimerkki siitä, että vain tosiasioiden tunnustamisen kautta kehitystä voidaan viedä eteenpäin. Siitä huolimatta hallituksen esitystä budjetiksi talouskriisiin ei olla valmiita hyväksymään. Todellisuuteen perustuvaa vaihtoehtoista ohjelmaa, joka ei pohjautuisi velkämäärän kasvamiseen, ei ole eduskunnassa mielestäni keskusteluissa tuotu esille. Tämä on osoitus periaatteellisesta erimielisyydestä, jolla ollaan valmiit uhraamaan kohtuuttomat lunnat kansantaloudessamme.

Edelleenkin on oppositiolla vanha virsi maatalouden tuen raskaudesta muulle yhteiskunnalle. Haluan ottaa pienen esimerkin. Maatalouden vientituen valtionosuus vuoden 1992 budjettiesityksessä on 1 520 miljoonaa markkaa. Vientituen poistaminen on ollut opposition tavoite. Maatalouden vientituki jaettuna väestömäärällä tekee noin 304 markkaa per henkilö, kun samanaikaisesti valtiontalouden velka kasvaisi noin 6 000 markkaa henkilöä kohti. Tästä ymmärtänee jokainen, ettei maatalouden vientituen poistamisella tämän kansakunnan taloutta voi hoitaa nyt eikä tulevaisuudessakaan. Siitä olemme

samaa mieltä, että ohjelma maatalouden vientituen poistamisesta on laadittava, mutta riittäväällä siirtymäajalla.

Ed. Louekoski arvosteli maatalouden sosiaalisia ja eläke-etuja. Jos ed. Louekosken mielestä keskimäärin 2 500—3 000 markan eläkkeet ovat liian pitkälle menevää eläkepolitiikkaa, mitä ovat yli 10 000 markan työttömyysturvapäivärahat, joita on voinut parhaimmillaan saada seitsemän vuoden ajan yhtäjaksoisesti osallistumatta päivääkään sinä aikana työelämään? Hallitus on nostanut omat evänsä pöydälle ennen kaikkea maatalouden osalta. Ne on syöty hyvällä ruokahalulla, ja käytöstapoihin kuuluisi seuraavaksi vieraanvaraisuus toisten osalta. Onko näin tapahtunut?

Oppositio huutaa kurkku suorana: lisää, lisää, kaikki pois maataloudelta! Mutta työvoimakustannuksista ei voi tinkiä tippaakaan. Jokin asteista kuolinkamppailua käyvän ay-järjestön puheeksi tämän vielä ymmärtäisi, mutta opposition, ennen kaikkea SDP:n, puheina, joka edellisen hallituksen epäonnistuneella talouspolitiikalla on yksi tämän taloudellisen tilanteen rakentajia, ne tuntuvat edesvastuuttomilta.

Ikävä kyllä tämän vastuuttomuuden hinnan me joudumme kaikki yhdessä maksamaan. Maatalouden tuesta puhuttaessa unohtuu se, ettei meillä Suomessa ole kovin paljon muutakaan tuotantoa, jota ei valtio tavalla tai toisella ole tukenut. Muun muassa yritystoiminta on saanut hyvin monin tavoin tukea ja tämän tuen merkitys työntekijöille on hyvin suuri työpaikkojen muodossa. Eivät työntekijätkään vastaa omasta ylituotannostaan eli työttömyydestä. Siinäkin on valtion tukea vahvasti mukana. Tällä en tarkoita toki sitä, että kadehtisin työttömiä tai heidän etuuksiaan, päinvastoin. Olisin suomassa heille mahdollisuuden osallistua yhteiskuntamme rakentamiseen kukin omalla panoksellaan.

Työhön mukaanpääsyn edellytyksiä ei vain kyetä luomaan palkankorotuksilla eikä passiivisella työllistämisellä. Tuotannon elpyminen edellyttää toiminnan kannattavuutta, jossa yhtenä tärkeimmistä tekijöistä ovat juuri työvoimakustannukset, jotka ovat noin 2/3 bruttokansantuotteesta.

Kun hallituksen sosiaalipoliittista linjaa on arvosteltu ankarasti, perusteena käytetään heikompiensaisten oikeuksia. Itsekin yhdyin tuohon arvosteluun siltä osin, että kansaneläkkeisiin olisi tullut tehdä indeksikorotukset kaikesta huolimatta. Mielestäni jos opposition edustajat puolustavat todella vähäosaisten asemaa, kaik-

kein vähäosaisimpien asemaa, tässä heillä olisi yksi näytön paikka. En toki väitä, ettei muitakin vähäosaisia olisi, mutta kansaneläkkeen varassa elävät ovat jääneet ehkä kaikkein pienimmälle osalle taloudellisia etuja jaettaessa.

Siinä joukossa on paljon monilapsisten perheiden äitejä, jotka ovat tehneet kovan päivätyön kansakuntamme hyväksi. He ovat ansainneet itse omalla työllään paremman eläketurvan. Heitä on niin kaupungeissa kuin maaseudullaakin. He ovat joutuneet maksamaan kovan hinnan sitkeällä uupumattomalla työllä tätä maata rakentaessaan. Ja vielä tämänkin päivän ns. juppi syö heidän kattamastaan pöydästä.

Työllä tämä maa on nostettu jaloilleen, ja työllä se on tänäkin päivänä tehtävä, tuottavalla työllä eikä papereita pyörittelemällä. Työhön on annettava kaikille mahdollisuus, ja se onnistuu vain hinnoittelulla työ siten, että työn tulokset ovat markkinoitavissa kilpailukykyisesti.

Toinen paljon toistettu harhakäsitys sosiaalipolitiikassa on väite eläkkeiden leikkaamisesta. Eläkkeiden indeksikorotuksen jäädyttämisen edellytyksenä on työvoimakustannusten alentaminen, ja eläkkeet tulisivat siinäkin tapauksessa säilymään ennallaan, niitä ei leikattaisi.

Monasti esille tulleen sairauskulujen vähennyksen poistamisen on väitetty sortavan taas kaikkein pienituloisimpia. Kuitenkin tosiasia on se, että eläketulo, joka ei ylitä 33 900:aa markkaa vuodessa, on verovapaata, ja niihin eläketuloihin vähennyksillä ei ole mitään vaikutusta.

Hallituksen kaavailemaa verotuksen kiristämistä pidän huonona vaihtoehtona valtiontalouden tasapainottamisessa, koska julkisen vallan osuuden kaventaminen kansantulostamme ei onnistu, jos sen taloudellisia edellytyksiä ei kyetä rajoittamaan. Matkalla kohti integroitumista olisi valinnanvapautta kansalaisille lisättävä myös taloudellisessa päätöksenteossa eikä palattava kohti holhousyhteiskuntaa, johon voimakas verotus johtaa.

Olemme olleet viime aikoina vahvasti rakentamassa tietä Eurooppaan, mutta liikenne lienee kahdensuuntainen. Euroopan yhteydet Suomeen paranevat, mutta myös yhteydet Suomesta pois. Se vaara, että poismenijöitä on enemmän kuin tulijoita, lienee hyvin ilmeinen. Olemme antautuneet mielialalle, että meidän on pakko integroitua pikaisesti EY:hyn. Sellaista vaihtoehtoa, jossa rajaamme itse sen tason, millä olemme yhteistyössä mukana, ei pidetä mahdollisena. Mielestäni se on kuitenkin olemassa ja sen tuomat mahdollisuudet olisi kaikesta kiireestä huo-

limatta hyvin tarkoin tutkittava. Eta-tasoisella sopimuksella saavutamme melkein kaikki ne edut, jotka vapaakauppa tuo, emmekä silti menetä kokonaan kansallista itsemääräämisoi-keuttamme.

Historia on opettanut meille turvallisuuspoli- tiikassa sen tosiasian, että pienen valtion on au- tettava itse itseään. Jos Euroopan poliittinen unioni syntyy ja se hoitaa yhteisesti puolustus- ja turvallisuuspolitiikan, jää meille melkoinen ta- loudellinen rasite omasta puolustuspoliitiika- tamme. Tämä talouden rasite heikentää huomata- vasti kilpailukykyämme Eurooppaan nähden. Siksi siitä olisi saatava neuvotteluissa hyvitys Suomelle.

Näistä ajatuksista ja taustoista johtuen pidän kovin hätiköitynä kiirehtimistä jättää hakemus liittymisestä EY-jäsenyyteen. Kun selvittämme EY-jäsenyyden tuomia vaikutuksia Suomelle, olisi myös selvittävää vakavasti mahdollisuudet EY:n ulkopuolelle jäämiseen toistaiseksi. Jokai- nen EY:n toimintaa seurannut on nähnyt kysy- myksessä olevan taistelun vallasta, ja valtataiste- lussa lienee Suomelle harvemmin jokereita jaos- sa. Tässä eurokunnossa, missä me nyt olemme, jäämme raskaaseen luovuttajan osaan.

Lähiajat näyttänevät, nouseeko kuntomme kansantalouden osalta vai sukellammeko tietoi- sesti yhä syvemmälle. Konsensushenkeä tarvit- taisiin kipeästi ensi vuoden budjettia käsiteltäessä, ja voi olla, että olosuhteet sitä hyväksyttäessä auttavat meitä myös sen löytämään.

Ed. Lahti-Nuuttila: Arvoisa puhe- mies! Hallitus on tuonut eduskuntaan historialli- sen budjettiesityksen.

Se on historiallinen siitä syystä, että se on vielä sopivasti levällään. Hallituspuolueiden ryhmä- puheenvuoroissa lukuun ottamatta Suomen keskustaa ja hallituspuolueiden yksittäisten edustajien puheenvuoroissa on esitystä rusikoitu ja vaadittu aiheellisesti muutoksia. Viimeksi täällä sen tekivät mm. edustajat Suhola ja Taina. Erityisesti minua lämmitti RKP:n ryhmäpuhe- vuoroissa esitetty vaatimus, ettei valtion tulo- ja menoarvio valmiina saa kuristaa maamme hei- kompiosaisia. Muutosalttius on voimakas aina- kin yhden hallituspuolueen piirissä. On rohkai- sevaa, että eriarvoisuutta lisäävän hallituksen sisällä nähdään oman esityksen sosiaalinen epä- oikeudenmukaisuus. Pelastakaamme työttömät, sairaat, eläkeläiset, opiskelijat ja lapsiperheet kohtuullisen toimeentulon ja sosiaaliturvan pa- riin yhteisvoimin. Vahvuutemme myös talouden

ongelmatilanteissa mitataan pitkälti sen mukaan, miten pystymme turvaamaan vähäosaisille kun- nolliset elämisen mahdollisuudet.

Historiallinen budjettiesitys on myös siitä syystä, että se on neuvottelupohja vakuuttavasti puhutun yhteiskuntasopimuksen aikaansaami- seksi. Markkinavoimia ei todellakaan pidä pääs- tää ongelmiamme ratkaisemaan. Jälki olisi sietä- mättömän rajua. Siksi on välttämätöntä, että to- dellinen neuvotteluhaluukkuus on korkealla sekä vihdoin hallituksella että oppositiolla.

Budjettiesityksen muutosmahdollisuudet edus- kunnassa ovat suuremmat kuin koskaan aikai- semmin lähettäessämme tulo- ja menoarvioesi- tystä valiokuntakäsittelyyn. Sosialidemokraat- tien ryhmäpuheenvuorossa ja sosialidemokraat- tisten kansanedustajien puheenvuoroissa on monipuolisesti raamitettu ja raamitetaan neu- vottelunäkemyksiämme ja parannuskohteita. Näin ollen käsittelen puheenvuorossani vain pienen listan muutamia yksityiskohtia. Luette- lonomaisesti ensin, ehkä kertauksenakin eräitä:

Hyvätuloisten verokevennykset sekä tulo- että varallisuusverotuksessa voidaan perua.

Hyvinvointivaltion turvarakenteiden purka- minen laman varjolla on peruttava.

Hävittäjähankinnat on vähintään määrältään ja rahoitusajankohdiltaan arvioitava uudelleen.

Maatalous- ja elintarvikesektorin perusre- montti on käynnistettävä hintatason laskemisek- si.

Valikoiva elvytys on aloitettava.

Hylättävä on työttömyysturvan rahoitusjär- jestelmän romuttaminen ja työttömyysturvan heikennykset.

Hylättävä on eläkkeiden indeksitarkistuksen poistaminen.

Hylättävä on arveluttavia seurauksia aiheut- tavat pakkolomaehdotukset.

Arvoisa puhemies! Hallitus on ahkeroinut ko- vasti työttömien, sairaiden ja eläkeläisten perus- toimeentuloturvan heikennysten kimpussa. Se on jättänyt omia tonttejaan lähellä olevat tahot rauhaan. Erityisesti tämä pätee maatalouden harjoittajiin.

Tämän väestöryhmän sosiaalietuuksia ollaan paikoin jopa parantamassa. Vaikka kysymys on pienestä parannuksesta, se on pieni signaali sekä ja pieni symboliikka hallituksen politiikan suun- nasta.

Eikä maa- ja metsätalousministeriön pääluo- kan menoissa ole nettomääräisiä säästöjä. Vien- titukimäärärahat on budjetoitu tätä vuotta pie- nemmiksi, mutta todellisuudessa ne taas kas-

vavat, ja ensi vuoden lisämenoarvioissa jaamme vielä satoja miljoonia maataloustuotteiden vientitukeen. Näin on tapahtunut joka vuosi, näin tapahtuu myös tänä vuonna.

Enkä ymmärrä, miten ovat puhuttujen ylituotannon vähentämispyrkimysten kanssa linjassa maatalouselinkeinon aloittamis- ja käynnistämisavustukset. Maaseudun elinkeinotoimien monipuolistamisen kanssa niillä ei ole mitään tekemistä. Meidän pitää todella kiirehtiä siirtymistä maatalouspolitiikasta maaseutupolitiikkaan.

Maitovalmisteiden ylituotannon vientiin on varattu edelleen 800 miljoonaa markkaa. Tämä tarkoittaa sitä, että suomalaiset kuluttajat maksavat 800 miljoonaa markkaa siitä, että ylijäämämaito saadaan jalostettuna ulkomaille.

Tuo 800 miljoonaa markkaa on muutoin sama summa, jonka suomalaiset joutuvat ensi vuonna maksamaan siitä, että pääsevät matkustamaan maan rajojen ulkopuolelle, mikäli hallitus riitelyssään tähän päätyy. Eli luopumalla maitotaloustuotteiden viennin tukemisesta voitaisiin luopua hölmöistä matkustajaverokaavailuista. Matkustusvero sinänsä on erittäin takaperoinen ajatus 90-luvun kansainvälistyvässä ympäristössä. Vero herättää kielteistä huomiota maan rajojen ulkopuolella, joten tämän jälkeen on turha odotella matkailijavirtojen kasvua Suomeen päin. Kun matkustus Suomeen vähenee, ei matkustusverolla ole matkustustaseeseen haluttua vaikutusta. Nyt jo tiedetään, että kaavailtu vero lisäisi myös voimakkaasti työttömien määrää. Hallitus tekisi edelleen työttömiä, työttömiä, joita hallituksella on taito lisätä muillakin toimillaan.

Matkustusveron sijasta hallituksen olisi jämäkästi täytynyt puuttua Suomen hinta- ja kustannustasoon. Vain tekemällä eläminen, asuminen ja matkailu edullisemmaksi kotimaassa voidaan järkevällä tavalla korjata niin matkustus- kuin vaihtotasetta. Näpertely matkustusveron tapaisen asioiden kanssa päivästä toiseen on merkki hallituksen kyvyttömyydestä puuttua isoihin asioihin, merkki kyvyttömyydestä nostaa Suomen talous nousuun.

Hallitus pelottelee verojen ja veronluonteisten maksujen korotuksilla, mikäli oppositio ja ammattiyhdistysliike eivät marssi hallituksen sanelemassa tahdissa. Hallitus on valinnut kepinlinjan, joka ei ennenkään ole johtanut toivottuun lopputulokseen. Hälyä ja melua kyllä syntyy, mutta talouden tervehdyttämiseksi välttämätön sopu jää syntymättä.

Pelottelu verojen korotuksilla viestii hallituksen linjavalinnasta. Hallitus kuitenkin katsoo, ettei progressiiviseen tuloverotukseen voida puuttua, oli valtion talouden tila mikä tahansa. Sen sijaan hallitus on valmis ottamaan käyttöön mitä erilaisimpia maksuja kattaakseen valtion ja kuntien menot. Näin siitä huolimatta, että sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa maksuihin ehdotetaan jo nyt kohtuuttomia korotuksia.

Terveyskeskus- ym. maksut rasittavat aina eniten pienillä tuloilla eläviä kansalaisia kuten eläkeläisiä ja nuoria lapsiperheitä. Progressiiviseen tuloverotukseen puuttuminen taas toisi maksumiehiksi kohtuullisesti toimeentulevia kansalaisia, ja monet kansalaiset ovat ilmoittaneet myös tätä kautta olevansa valmiit taloustaloksiin. Mielestäni tuloverotukseen tulee voida puuttua etsittäessä tuloja valtion ja kuntien menojen kattamiseen.

Arvoisa puhemies! Hallitus on riemuinnut esittämästään opintotukiuudistuksesta. Opiskelijat ovat sen jo laajasti tyrmänneet. He ovat väittäneet perustaen väitteensä laskelmiin, että uudistus on huononnut. Uudistus koskisi vain korkeakouluopiskelijoita, joita se ei tyydytä. Koulutuksellista tasa-arvoa loukkaavana uudistusesityksestä ovat tyrmistyneitä keski-asteen opiskelijat. Aikuisopiskelijatkaan eivät ole tyytyväisiä. Eduskunnan hyväksymä tavoite opiskelijoiden täysipäiväisestä opiskelusta ja toimeentulosta jää edelleen unelmaksi, mikäli hallitus runnoo esityksensä lävitse. Näin epäviisas hallitus ei ilmeisesti ole, koska julkisuudessa olen havainnut ainakin kahden ministerin luvanneen esitykseen muutoksia.

Taidolla hallitus on budjettiesityksessä tekemässä vielä tähän asti ovelaa silmänkääntötemppeä. Korkeakouluopiskelijoiden opintoraha kyllä nousee, mutta ei ilman heikennyksiä. Opiskelijoiden velkataakka ei kevenekään, velkarasitus kasvaa, lainat tulevat markkinakorkoisiksi, opintoraha muutetaan veronalaiseksi. Hallitus kärjistää opiskelijoiden erottelua koulusteiden mukaan. Täysi-ikäisiä ihmisiä eriarvoistetaan perusteettomasti 20 vuoden ikärajalla.

Uudistusta vielä maksatetaan muinkin tavoin opiskelijoilla. Muun muassa poistetaan olemassa olevia opintotukietuuksia kuten korkeakouluopiskelijoilta ateriatuki ja opintorahan huoltajakorotus, ilman että esimerkiksi lapsilisiä korotettaisiin. Aikuisopiskelijoiden opintorahan perusosa poistuu. Opiskelijaperheet ajetaan erityisen ahtaalle tällä hallituksen esityksellä, kuten lähe-

tekeskustelussakin on useassa puheenvuorossa todettu.

Hallitus on vesittänyt kauan tavoitellun ja sille hyvin valmistellun opintotuki uudistuksen. Hallitus ajaa opiskelijoita pois opiskelun parista osa-aikatoihin ja sosiaalitoimistoihin toimeentulukea hakemaan. Hallitus ei luo mahdollisuutta kokopäiväiseen opiskeluun. Se estää mm. korkeakouluopiskelijan nopean valmistumisen ja kansainvälistymisen.

Eduskunnalla on erinomainen tilaisuus ja vastuu muuttaa hallituksen esitys yhteistoimin kelpolliseksi aluksi oikealle opintotuki uudistukselle. Ja kun hallituksen esitys on vielä niinkin paljon levällään eduskunnassa lähetekeskustelussa, voidaan aivan hyvin kannustaa meitä kaikkia, sekä hallitusta että oppositiota, tekemään todellinen perusremontti budjettiesitykselle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäisen varapuhemies Paakkinen.

Ed. Seppänen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lahti-Nuuttila piti hyvin ansiokkaan puheenvuoron. Haluan vain siltä osin korjata sitä, että pakkolomapelottelu on jo lopetettu ja nyt puhutaan avoimesti siitä, mistä on kysymys, eli lomarahat ollaan ottamassa pois. Tämä kävi esille eilen valtiovarainministeri Viinasen täällä käyttämästä puheenvuorosta. Tarkoituksaan ei ole muuta kuin pelotella pakkolomilla, ja tosiasiallisesti on pyritty ottamaan lomarahat pois.

Mielestäni ed. Lahti-Nuuttila kiinnitti hieman liian vähän huomiota siihen, mikä on aiheuttanut tämän päivän uutisen eli Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin romahtamisen ja sitä kautta Suomen rahamarkkinoiden romahtamisen. Hallituksen arvostelu liittyi mielestäni liiallisesti finanssipolitiikkaan, kun pitäisi nähdä myös niitä suuria ongelmia, joita aiheutuu rahapolitiikan kautta kansantaloudelle. Nyt näitä ruumiita lähtee tulemaan, ensimmäisenä Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki, ja aina kun pankki romahtaa, siitähän on monenlaisia seurauksia. Tämä on hyvin ongelmallinen tilanne, mihin kansantalous on nyt ajettu. On eräällä tavalla hankala tilanne: Me emme pysty huomenna tietämään, mikä on SKOPin romahduksen seurausta markkinakorkojen nousussa ja mikä hallituksen politiikan seurausta, mutta

molemmilla on vaikutuksensa markkinakorkojen nousuun ja pääomien maastapakoon.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Seppänen vei sanat suustani. Minäkään en halua kritisoida ed. Lahti-Nuuttilan puhetta, se oli asiallinen ja analyttinen puheenvuoro.

Kuitenkin kiinnitän huomiota siihen, että meillä hyvin helposti maatalousajohdissa saatutetaan tietynlaisia fanaattisia muotoja siinä mielessä, että mennään ehkä liian pitkälle. Meidän on lähdettävä joka tapauksessa siitä, että suomalainen maatalous ei tule ilman yhteiskunnan tukea antamaan kohtuullista elintasoa myöskään ammattiviljelijäväestölle. Kysymys on lähinnä siitä, että maatalouden rakenteet pitää korjata tavalla, josta olen aina puhunut, eli maanviljelysammatin suorittajiksi, siitä leipänsä hankkiviksi, jää pelkästään ammattimaanviljelijöitä.

Täytyy todeta, että kun ja jos metsäkaupat lähtevät liikkeelle, todennäköistä on, että hintataso on pudonnut 10—15 prosenttia vuoden 1990—91 tasosta. Kaupat ovat jo eräissä maakunnissa reippaasti käymässä ja muutamilla paikkakunnilla juuri virittymässä. Jos katsotaan, mitä maanviljelijältä tässä budjetissa otetaan, ja jos lähdetään siitä, että maanviljelijäväestö tietysti pakon edessä antaa periksi metsäteollisuudelle ja lähtee myyntitoimintaan 10—15 prosentin alennuksella, täytyy kyllä todeta, että jos emme lähde nyt fanaattisesti maanviljelijää hakkaamaan, hän on tietyllä tavalla kyllä osansa tehnyt. Jos me kaikki teemme samalla tavalla, ehkä devalvaatiotakaan ei tarvita.

Ed. Lahti-Nuuttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kernaasti myönnän ne puutteet, mitä tuossa lyhyessä riviedustajan puheenvuorossa oli esimerkiksi ed. Seppäsen odotuksiin nähden. Syytä on kuitenkin todeta se hallituksen linja sekä yleisessä talouspolitiikassa että finanssipolitiikassa, minkä ed. Seppäsenkin totesi, että hallitus varsin taitavasti käyttää keppiänsä ja pelottelutaktiikkaansa.

Ed. Aittoniemelle on syytä sanoa, että missään tapauksessa puheenvuorossani en harrastanut sellaista todellisten maatalouden harjoittajien jahtia, jota ed. Aittoniemi epäili. Hyvin yleisesti myös maatalousväestön piirissä nähdään ne rakenteelliset ja muutkin ongelmat, missä maataloutemme on. Se ei itse asiassa turvaa tavalliselle perusviljelijälle kunnollisia

mahdollisuuksia harjoittaa elinkeinotoimintaansa ja yrittäjätoimintaansa.

Puutuin puheenvuorossani keskeisesti juuri usein kerrattuun vientitukiproblematiikkaan ja siihen, että pienennetyistä luvuista huolimatta realismi aikanaan on aina hieman toisenlainen.

Korostaisin myös maaseutuasioissa sitä, että meidän on todella voimakkaasti siirryttävä vanhasta ja monella tavalla talouttamme järkyttäneestä maatalouspolitiikasta maaseutupolitiikkaan ja rohkaistava maaseudulla elinkelpoisuutta myös muissa elinkeinotoiminnoissa.

Ed. Viljanen: Arvoisa puhemies! Kun hallitus keväällä antoi talouspoliittisen tiedonannon eduskunnalle, oli se ajallisesti ja sisällöllisesti tilannetta kuvaava: Lamaa on ryhdyttävä torjumaan ja ripeästi. Silloin saimme selkeän kuvan maamme tämänhetkisestä tilasta, kansantaloutemme tärkeimmistä tunnusluvuista sekä verrattiin niitä tärkeimpien kilpailijamaittemme vastaaviin lukuihin. Hallitus ilmoitti linjaukset talouden tervehdyttämiseksi sekä lyhyellä että pitemmällä aikavälillä.

Valtion tulo- ja menoarvioesitys vuodelle 1992 perustuu annettuihin linjauksiin: Pysäytetään laman syveneminen ja yritetään uuteen nousuun. Miten tähän on tultu, ja miksi tarvitaan vaihtoehtoa?

Muutama vuosi sitten pyrittiin suomalaisia kasvattamaan uuteen kulttuuriin, jossa työnteolla ja säästämisellä oli toissijainen merkitys. Pörsikeinottelu ja muut suomalaiselle elämäntavalle vieraat toimintamallit saivat korostetun aseman. Luotiin tunne, että hullu paljon töitä tekee, viisas elää vähemmällä. Meillä myös voimakkaan kasvun ja pitkään jatkuneen korkeasuhdanteen aikana innostuttiin kehittämään julkisia ja muita palveluja yli kantokykymme. Kun samaan aikaan rahamarkkinat vapautettiin kertaheitolla, ryöstäytyi tilanne hallinnasta. Sai miltei rajottomasti lainaa, jonka hinta nyt on liian korkea. Kun yrityksillä ja kunnilla oli mahdollisuus saada halvempaa ulkomaista rahaa, se hämärsi tosiasiat lopullisesti. Jouduimme korkeaan kustannustasoon, viennin alenemiseen, korkeaan korkotasoon.

Kauppakumppaniemme heikentynyt taloudellinen tilanne ja omat ratkaisumme ovat johtaneet voimakkaan taantumisen aikaan, josta on päästävä pois. Kansalaisille on saatava työtä ja velallisille alhaisemmat korot. Edessä on säästämisen ja maltillisen tulopolitiikan aika. Niin sanotusti vyötä on pakko kiristää.

Säästötoimet tulee kohdistaa tasapuolisesti kaikkia ammattialoja ja ihmisiä kohdellen. Koska tilanteeseen on tultu kokonaisvaltaisten tuloratkaisujen kompromisseina, myöskään säästöjä ei voida maksattaa vain joillakin väestöryhmillä vaan on kerittävä takaisin päin muutamia tuloratkaisuja kaikkia koskien ja maksukyky ja minimitoimeentulo huomioon ottaen.

Yleisesti olemme hyväksyneet ajatuksen, että julkista taloutta ei voida enää paisuttaa vaan on ryhdyttävä toimintojen rationalisointiin ja esittämään uusia kohteita, joita mahdollisesti voitaisiin yksityistää. Kuitenkin esillä olleet leikkaukset ovat saaneet aikaan syvän paheksunnan. Myönteistä hallituksen esityksessä on ollut se, että hallitus ryhtyy kuluvan syksyn aikana laatimaan vaalikauden seuraaville vuosille taloussuunnitelmaa, johon sisältyy julkishallinnon täysremontti ja jonka perusteella kevennetään myös kuntien rasitteita ja siirretään päätöksentekovaltaa lähemmäksi palveluiden tarvitsijoita.

Maatalouden osuutta yhteiskuntasopimuksessa on väheksytty ja vaadittu maataloutta osallistumaan enemmän menojen karsintaan. Yksimielisyyttä löytyy melko laajalti esityksille, että vientikustannuksista on päästävä asteittain eroon, koska ne rasittavat kaikkia osapuolia, niin tuottajia kuin myös kuluttajia. Tuontisuoja poistamiselle ei ole nyt perusteita, koska tämä aiheuttaisi maatalouden loppumisen Suomesta nykyisellä kustannustasolla erityisesti ja yhä suurempia vaihtotaseongelmia sekä elintarvikealan työpaikkojen siirtymistä ulkomaille. Mikään itseään kunnioittava maa ei ole vapaakahtoisesti luopunut omasta maataloustuotannostaan.

Virkamiesten ja eläkeläisten lisäksi myös maatalous kantaa suuren vastuun yhteiskuntasopimuksesta. Lisääntyvä markkinoinninvastuu, tapahtuneet ja vielä tulossa olevat tuotannon tasapainottamistoimet alentavat viljelijöiden tulotasoja reilusti sen, mitä kaavailtu yhteiskuntasopimus edellyttää. Tasavallan presidentti näytti hyvää esimerkkiä, jota seurannevat ministerit ja kansanedustajat. Katseet kohdistuvat jäljellä oleviin väestöryhmiin.

Ensisijaisen tärkeätä on, että vienti saadaan elpymään. Tässä suhteessa metsätaloudella on merkittävä asema. Puun tuotannon ja jalostamisen kannattavuuteen on kiinnitettävä lisääntyvää huomiota. Työvoima- ja raaka-ainekustannusten sopeuttaminen yhteiskuntasopimuksen edellyttämälle tasolle on nykytilanteessa välttämättömyys. Kun vienti saadaan käyntiin, on edellytyksiä muunkin yritystoiminnan elpy-

miselle varsinkin, kun samalla pidetään huoli kustannustason kurissa pysymisestä.

Talusarvioesitys on tiukka. Sen me maakuntien kohdalta olemme todenneet. Se ei anna uusmaalaisille ehkä pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta juuri mitään.

Tämän takia tulisi kiireesti päättää, että esimerkiksi Pelastusopiston sijoituspaikka tulisi olemaan Lohja, niin kuin eilenkin jo oli puhe ja perusteltiin. Muu rakennustoiminta Uudellamaalla on jäänyt varuskuntien ja vankiloiden rakentamiseen.

Uudenmaan tielaitoksen saamat varat ovat myös niukat: perustienpitoon noin 11 prosenttia koko maan osuudesta. Olosuhteet huomioon ottaen rahat ovat niukat. Keskeneräiset hankkeet pääteiden osalta viedään loppuun, mutta alkavia hankkeita ei ole.

Virkistysaluehankintoihin on myös niukasti varoja. Tulee kysyä, pitääkö kaavoitustyöt näiltä osin pysäyttää ja tehdyt suojeluohjelmat ym. varaukset peruuttaa, koska näiden hoitamiseen ja lunastamiseen ei ole varoja. Maanomistajien ja kuntien harteille ei suunnitelmia voida rakentaa, milloin hyväksytty kaava edellyttää lunastamista.

Nuoksion järviylänköalue on laaja retkeilyyn tarkoitettu alue pääkaupunkiseudun läheisyydessä. Koska kaavoituksesta on aiheutunut ja aiheutumassa suurta haittaa alueen asukkaille ja maanomistajille, olisi tärkeätä, että yhteiskunta hankkisi alueita vapaaehtoisin kaupoin. Näin myös metsähallituksen alueelle suunnitteilla olevaan opastokeskukseen tarvittavat varat tulisi käyttää maa-alueen hankintaan, jonka jälkeen alueen rakentaminen olisi järkevää.

Arvoisa puhemies! Edessä olevat ajat ovat vaikeat mutta eivät ylipääsemättömät. Edessä on suomalaisten kypsyyskoe, joka vaatii eri kansalaispiireiltä malttia ja jopa uhrauksia. Se vaatii myös poliitikoilta parempaa moraalia kuin tähän asti nähdä ja kertoa tiedotusvälineille ja suurelle yleisölle asioista totuus. Hallituksen tulo- ja menoarvio kertoo totuuden, missä ollaan ja mitä tehdä. Mikäli ei saavuteta laajaa yhteisymmärrystä yhteiskuntasopimuksesta, on se kohtalokas isku suomalaiselle yhteiskunnalle ja erityisesti sen heikoimmassa asemassa olevalle kansanosalle.

Ulkoasiainministeri Värynen: Arvoisa puhemies! Suomi tunnetaan keskisuurena, modernina länsieurooppalaisena teollisuus- ja hyvinvointivaltiona, puolueettomana Pohjois-

maana, jolta voidaan perustellusti odottaa hyvää ja laaja-alaista panosta kansainväliseen yhteistyöhön.

Vaikka koemme nyt vaikeata lamakautta, meidän on voitava ohjata sekä kasvavia henkisiä että aineellisia voimavaroja kansainväliseen yhteistyöhön. Sitä edellyttävät konkreettiset intressimme erityisesti meitä lähellä olevilla alueilla. Ulkoasiainhallinto on väline sekä kansakunnan omien etujen että kansainvälisen yhteistyön hoitamisessa. Tiedämme, että Suomi on kansainvälistynyt tavattoman nopeasti viime vuosikymmenen aikana. Intressipiirimme kasvaa jatkuvasti. Tavoitetasomme nousee. Uusia kysymyksiä ja tilanteita tulee yhä uudelleen eteemme.

Ulkoasiainhallinnon henkilöstöltä edellytetään jatkuvasti kasvavia valmiuksia, ammattitaitoa ja työpanosta. Hallinto itsessään on viime vuodet pysynyt suhteellisen pienenä. Voimavaroja on kohdennettu mahdollisuuksien mukaan keskeisille sektoreille. Henkilöstön lisäyksiä on jouduttu tekemään lähinnä kehitysyhteistyöhön, jossa Suomi on viime vuosina nopeasti kasvattanut toimintaansa. Tuottavuutta on lisätty lähinnä rationalisoinnin ja tietotekniikan hyväksikäytöllä.

Yleisten linjojen mukaisesti myös ulkoasiainhallintoa joudutaan supistamaan. Määrärahojen vähennys vuonna 1992 on kuluvan vuoden budjettiin nähden 13 prosenttia eli lähes 600 miljoonaa markkaa. Määrärahat supistuvat myös reaalisesti. Kun ulkoasiainhallinto ei kehitysyhteistyötä lukuun ottamatta jaa rahaa vaan sen menot koostuvat ensisijaisesti henkilökunnan palkkauksesta ja käyttömenoista, joudutaan ulkoministeriön henkilökuntaa ja toimipisteitä vähentämään vastaavasti. Supistustoimet eivät saisi johtaa siihen, että ulkoasiainhallinnon suorituskyky heikkenisi. Valitettavasti mm. uuden henkilöstön rekrytointia joudutaan vähentämään. Luonnollisen poistuman ohella joudutaan turvautumaan jonkin verran myös irtisanomisiin lähinnä paikalta palkatun henkilökunnan osalta. Myös edustustoverkon jo tehdyt ja suunnitteilla olevat supistukset vaikuttavat väistämättä toimintamahdollisuuksiimme.

Arvoisa puhemies! Samalla kun valtion menoja näinä aikoina monin tavoin karsitaan, on näköpiirissä useita menokohteita, joihin lähivuosina joudutaan väistämättä osoittamaan tuntuvia määrärahojen lisäyksiä. Tässä mielessä haluan kiinnittää arvoisien kansanedustajien huomiota erityisesti siihen avustustoimintaan ja yhteistyöhön, joka on käynnistymässä yhtäältä länsimai-

den ja toisaalta Itä- ja Keski-Euroopan maiden välillä. Epäilen, että Suomessa ei ole ehkä täysin käsitetty tämän toiminnan mittasuhteita. Kyseessä on hyvin laaja-alainen ja pitkäaikainen yhteistyö, joka sitoo koko Euroopan voimavaroja vuosiksi tai pikemminkin vuosikymmeniksi. Tämä toiminta on kuitenkin koko maanosamme stabiliteetin ja kaikkien hyvinvoinnin kannalta olennaisen tärkeää.

Suomen osalta Itä- ja Keski-Euroopan avustustoiminta on vasta verraten vaatimatonta. Siihen ehdotetaan kohdennettavaksi kaikilla hallinnonaloilla yhteensä 224 miljoonaa markkaa. Ulkoasiainministeriön oma määrärahaosuus tästä on 46,5 miljoonaa markkaa. Uusia määrärahoja on ehdotettu osallistumiseen lähialueyhteistyöhön sekä kahden- ja monenvälisiin rahoitusjärjestelyihin.

Hallituksen budjettiesitykseen sisältyy kaksi määrärahoja ajatellen vaatimatonta mutta asiallisesti merkitykseltään tärkeää uutta Itä- ja Keski-Euroopan toimintaohjelmaan liittyvää asiaa.

Ensiksikin ulkoasiainministeriön pääluokkaan on sisällytetty 2 miljoonan markan suurinen määräraha ns. lähialueyhteistyötä varten. Tästä määrärahasta on tarkoitus maksaa mm. hallinnosta ja yhteydenpidosta aiheutuvia kustannuksia sekä tukea lähialueyhteistyöhön liittyvää tutkimus- ja suunnittelutöitä. Lähialueyhteistyön yksityiskohtaisessa koordinoimisessa ulkoasiainministeriö toivoo voivansa nojautua sisäasiainministeriön asiantuntemukseen ja apuun. Lähialueyhteistyön hankekohtainen toteuttaminen on asianomaisten ammattiministeriöiden asia.

Toiseksi Teollisen Kehitysyhteistyön Rahaston eli Tekeran toiminta-alueetta laajennetaan siten, että siihen kuuluvat kaikki Itä- ja Keski-Euroopan maat. Tältä osin Albaniaa ja Jugoslaviaa lukuun ottamatta toiminta ei tietenkään ole kehitysyhteistyötä, joten harkittavaksi tulee myös rahaston nimen muuttaminen. Tekera voi toimialueen laajentumisen toteutuessa osallistua yhteisyritysten perustamiseen ja rahoittamiseen samaan tapaan kuin se toimii nyt kehitysmaissa. Tekeran toimialueen laajennus parantaa suomalaisten yritysten mahdollisuuksia hankkia rahoitusta myös monenkeskeisistä rahoituslähteistä.

Budjettiriihen jälkeen on tullut esiin rahoitus- tarpeita, joita ei voitu ottaa budjettiesityksessä huomioon. Tästä syystä hallituksessa on parhailaan harkittavana, esitetäänkö tarvittavat lisämäärärahat lisäbudjettiin vai lisättäviksi ensi

vuoden varsinaiseen tulo- ja menoarvioon. Esille tulleet rahoitustarpeet liittyvät edustustojen perustamiseen Virossa, Latviassa ja Liettuaassa, Baltian maiden avustamiseen osana meidän Itä- ja Keski-Euroopan toimintaohjelmaamme sekä varautumiseen siihen humanitaariseen apuun, jota Neuvostoliitto ensi talvikautena ilmeisesti tarvitsee.

Arvoisa puhemies! Puutun vielä lopuksi lyhyesti siihen yya-sopimusta koskevaan keskusteluun, jonka suurimpien hallituspuolueiden edustajat eduskunnassa käynnistivät.

Kuten pääministeri Aho 3.9. pitämässään puheessa totesi, on meidän muuttuneessa kansainvälisessä tilanteessa aiheita tarkastella koko sopimusjärjestelmäämme itäisen naapurimme kanssa. Tämä merkitsee yhtäältä sitä, että meidän on valmistauduttava neuvottelemaan niistä sopimuksista, joita tarvitaan Suomen ja Venäjän välillä. Toisaalta uudessa tilanteessa on aiheellista tarkastella myös Suomen ja Neuvostoliiton välisiä sopimuksia yya-sopimus mukaan lukien.

Neuvostoliiton ulkoministeri Boris Pankin ilmoitti eilisessä lausunnossaan, että Neuvostoliitto on valmis keskustelemaan yya-sopimuksesta. Saman viesti toi eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Pertti Paasio Moskovasta. Kun tapaan ulkoministeri Pankinin ensi sunnuntaina New Yorkissa, meillä on mahdollisuus käsitellä tällaisten keskustelujen käynnistämistä.

Ed. A n d e r s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun mielestäni on tärkeätä, että ulkoministeri ottaa esille suhteet Venäjään ja Neuvostoliittoon, myös yya-sopimukseen.

Sen sijaan hän jätti kommentoimatta, ehkä siitä syystä, että meillä on erillinen kehitysapuministeri, ne valtavat leikkaukset, mitä on tehty kehitysapumäärärahoihin, kun yli miljardi markkaa on leikattu kehitysavusta ja maailmassa kuitenkin hätä tällä hetkellä on suurempi kuin on ollut koskaan aikaisemmin johtuen monesta seikasta, mm. Persianlahden sodasta, joka on tuonut hyvin paljon hätää lähialueille siellä.

Olisi mielenkiintoista kuulla ministerin näkemys siitä, miten oikeastaan ilman mitään protestejä näin valtavia leikkauksia on tästä erittäin tärkeästä momentista voitu noin vain leikata ja mihin perustuvat tämän tyypiset leikkaukset.

Ed. S t e n i u s - K a u k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lähialueiden suhteiden lisäksi myös Lähi-itä on kansainvälisen politiikan keskiössä. Meidän lähialueemme

kin ovat koko kansainvälisen politiikan keskiössä, mutta suomalaisen politiikan keskiössä ei tunnu Lähi-idän politiikka ja Lähi-idän kysymykset olevan lainkaan, ainakaan jos seuraa julkisuutta. Eduskunnan Arabikansojen ystävyyshyöry on tänään ottanut kannan, jossa toteamme, että YK:n Lähi-idän pakolaisten avustuselimen Unrwan määrärahan leikkaus 18 miljoonasta 10 miljoonaan markkaan on signaali, joka rohkaisee arviomme mukaan Israelia jatkamaan miehityspolitiikkaansa.

Suomen hallitus ei ole ilmaissut julkisesti kantaa Israelin asutuspolitiikkaan viime aikoina. Tänä aamuna viimeksi presidentti Bush on ilmaissut selvän kannan, että YK:n päätöslauselmia on noudatettava myös Israelin ja vetäydyttävä miehittämiltään Länsirannan, Gazan ja Golanin alueilta. Kovasti mielenkiinnolla odotamme, että myöskin Suomen hallitus ilmaisisi julkisesti kantansa tähän asiaan. Uskomme kyllä, että kanta on entinen, että miehityksen lopettamista vaaditaan. Mutta tämä asia olisi hyvä ilmoittaa julkisesti, kun puolustusministeri Moshe Arens on viimeksi eilen sanonut, että Israel ei aio väliaikaisesti keskeyttää miehittämiensä alueiden asuttamista.

Ed. Aittomies (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Hallituksen antaman budjettiesityksen ainoita positiivisia kohtia on se, että meillä kehitysyhteistyömäärärahoja on siihen suuntaan leikattu kuin esimerkiksi SMP:n eduskuntaryhmä on toistuvasti esittänyt. Kun järki ei näissä asioissa ole voittanut, niin markkinavoimat hoitavat nyt sitten järjen äänen tässä, eli on liikuttu siihen suuntaan mikä on ollut pakko, koska meillä alkaa itsellä olla pian pakolaisia viime päivien, kuukausien, jopa tämän päivän tietojen mukaisesti. (Ed. Hämäläinen: Siinä tuli hallitukselle tukea!)

Mutta, rouva puhemies, meillä on tällä hetkellä itäisessä naapurissa kehitysmaa, riippuen vähän, miten arvostellaan ja luokitellaan. Eräät maat minun tietääkseni joko suoranaisesti tai ainakin välillisesti ovat lähteneet siitä, että tämä kehitysmaa on tunnustettu kehitysyhteistyökumppaniksi ja niitä varoja, jotka on tarkoitettu kehitysyhteistyöhön ja joita on tiettyihin maihin tähän saakka työnnetty osin perusteettomasti ilman minkäänlaista kestävä kehityksen vaikutusta, ollaan aikeissa suunnata Neuvostoliiton apuun. Minun mielestäni tässä tapauksessa meidän pitäisi kiireesti liittyä myöskin tuohon joukkoon ja lähteä katsomaan asioita realistisesti ja

tukemaan kehitysyhteistyörahoilla nimenomaan niitä ongelmia, jotka ovat Neuvostoliitossa.

Ed. Wahlström (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin ymmärrän, että kehitysyhteistyöasiat varsinaisesti kuuluvat ministeri Kankaanniemielle, mutta kysymyksessä on niin suuri linjanvalinta hallituksen budjettiesityksessä, että siitä pitäisi kyllä varmaan koko hallituksen vastata.

Vielä viime keväänä, kun eduskunta käsittelee kehitysyhteistyöasioita, muistaakseni aika laaja yksimielisyys oli eduskunnassa siitä, että kehitysvaroja ei pitäisi käyttää lähialueiden tukemiseen, vaan kehitysmäärärahatavoite 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta pitäisi edelleen pitää voimassa. Nyt näyttää kuitenkin siltä, että hallitus on kokonaan ottanut toisenlaisen kannan: yli miljardi on leikattu. Vastaavaa summaa ei toki lähialueille anneta, vaan sinne annetaan — sinänsä oikein hyvä, että sinne sijoitetaan — huomattavasti vähemmän.

Tämä on sitäkin huolestuttavampaa, kun ajatellaan, miten Suomi on kuitenkin monissa yhteisissä painottanut oman osuutensa lisäämistä. Tämä koskee mm. YK:n väestörahaoston toimintaa, jossa ns. Amsterdamin julistuksessa pari vuotta sitten todettiin, että juuri tuo toiminta tarvitsisi lisää määrärahaa. Nyt sitäkin ollaan vähentämässä ja Suomi on luopumassa kaikista sitoumuksistaan, joihin se on tähän mennessä pyrkinyt.

Toinen asia, mikä minua kiinnostaisi tässä, kun kuitenkin ministeri Väyrynen arvioi jonkin verran ulkopolitiikkaa, olisi lännen suunta. Viime päivinä on kuulunut erittäin merkittäviä puheenvuoroja. Muun muassa Naton pääministeri Manfred Wörner on esittänyt hyvin voimakkaita kannanottoja EY:n kehittämiseksi puolustusliitoksi ja Naton kovaa ja tärkeätä roolia sen sisällä. Olisi mielenkiintoista kuulla, miten tätä arvioidaan.

Ulkoasiainministeri Väyrynen: Arvoisa puhemies! Mielestäni hyvään asioiden käsittelytapaan kuuluu se, että jokainen valtioneuvoston jäsen vastaa omalta osaltaan budjetista eduskunnassa. Sen vuoksi en ryhdy kehitysyhteistyöbudjetista sanomaan muuta kuin aivan muutaman sanan siltä osin kuin se liittyy omaan vastuualueeseeni.

On ikävää, että kehitysyhteistyömäärärahojen taso alenee ensi vuoden budjetissa tavoitetasosta. Toisaalta on huomattava, että jo tämän

vuoden osalta samoin kuin edellisen on käytännön syistä huomattavasti jääty jälkeen siitä, mitä tasoa on tavoiteltu ja millaisia määrärahoja on budjetoitu. Viime vuodenvaihteessa siirtyi pitkästi yli puoli miljardia käyttämättömiä rahoja tähän vuoteen, ja ilmeisesti erityisiä säästöpäätöksiä tästä vuodesta olisi siirtynyt aika paljon varoja seuraavaan vuoteen.

Hallitus ei ole siirtänyt kehitysyhteistyövaroja Itä- tai Keski-Euroopan avustamiseen, vaan näitä kysymyksiä on käsitelty erillisinä, ja niin jatkossakin mielestäni täytyy tehdä.

Lähi-idän politiikassa Suomen linja on tietysti muuttumaton. Me emme hyväksy miehittyjen alueiden asuttamista ja tulemme jälleen sen sopivassa yhteydessä selvästi toteamaan.

Mitä tulee läntiseen Eurooppaan ja integraatiokehitykseen sekä siihen liittyviin ilmiöihin, katson, että on parempi tähän erikseen puuttua. Omassa alustuksessaan en tätä kysymystä ottanut esille. Lähdin siitä, että käytän lyhyen puheenvuoron ja keskitetyn lähinnä niihin asioihin, jotka liittyvät budjettiin ja budjetin eduskuntakäsittelyn aikana käytettyihin puheenvuoroihin. Mutta myöhemmässä sopivassa yhteydessä mielelläni keskustelen eduskunnan kanssa myös suhteistamme läntiseen Eurooppaan.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lähialueyhteistyöstä olisin sitä mieltä, että se on todella hyvin tärkeää siinä mielessä, että jos päästäisiin siihen, että tekniikkaa ja apua niin Leningradin alueelle kuin Baltian maihinkin siirretään Suomesta niin paljon kuin se on mahdollista, että ihmiset voivat asua siellä, niin tämä on tavattoman tärkeä asia, ja tätä näillä alueilla on todella toivottukin. Tämä on sellainen asia, johon toivoisi, että ulkoministeriön taholta kiinnitettäisiin huomiota.

Puysin tämän puheenvuoron erityisesti puhakseni Keski-Euroopan maista. Esimerkiksi Tshekkoslovakiassa Suomella on paitsi Prahassa myös Bratislavassa toimipiste, ja sieltä on kuulunut sellaisia ääniä, että nyt uudessa Euroopan tilanteessa, jossa on Tshekkoslovakia tai slovakit ja tshekit — miten maa sitten asettuu tulevaisuudessa — Suomi olisi toimintojaan nimenomaan Bratislavasta vetämässä pois. Nehän syntyivät aikoinaan presidentti Kekkonen toimesta.

Toisaalta Suomi on kovasti menossa Eurooppaan, mutta monet merkit viittaavat siihen, että nykyistä organisaatiotammekaan Euroopassa ei käytetä sillä tavoin hyväksi kuin pitäisi. Se liittyy osittain myös meidän kaupankäyntiimme Eu-

roopassa. Toivoisin, että tähän asiaan kiinnitetäisiin huomiota, ettei se unohtuisi. Meillä on entisten pienten sosialististen maitten kanssa kaupalliset sopimuksetkin, joita ei ole pystytty hyödyntämään.

Mutta kun täällä tuli esille kehitysapu, niin siitä toteaisiin vain sen, että kyllä Afrikka on ihan eri asia. Siellä tänäkin päivänä 40 000 lasta kuolee nälkään ja tauteihin. Ei Neuvostoliitossa sentään kukaan vielä kuole. Se on ihan toinen asia, ed. Aittoniemi.

Ulkoasiainministeri Väyrynen: Arvoisa puhemies! Ed. Skinnarin esille ottamaan kysymykseen vastaisin lyhyesti toteamalla, että ulkoasiainministeriön tilanne on erittäin tukala. Kun kansainvälinen toiminta laajenee, meillä pitäisi olla kasvavia voimavaroja, jotta voisimme kaikkiin haasteisiin vastata. Nyt me olemme joutuneet myös tekemään säästöjä, supistamaan henkilöstöä, mikä väistämättä edellyttää voimavarojen uudelleenkohdentamista ja tällöin myös toiminnan supistamista sellaisissakin kohteissa, missä toiminta olisi tarpeen.

Toivon, että eduskunta omalta puoleltaan antaisi tukea ulkoasiainhallinnolle siinä, että ei täysin kaavamaisesti säästösuunnitelmia vietäisi eteenpäin, vaan otettaisiin huomioon se, että on aloja, joilla tarpeet kehityksen myötä väistämättä kasvavat. Ulkoasiainhallinto on yksi tällainen sektori, jossa ei ole samanlaisia säästömahdollisuuksia kuin monilla muilla aloilla.

Ed. Helle (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Väyrynen totesi olevansa hyvin kiinnostunut siitä, että eduskunta tukisi resursseissa, joita ollaan jopa vähentämässä. On tietysti aivan selvää ja olettaisin, että eduskunta on myös kiinnostunut suhtautumaan myönteisesti näihin asioihin.

Mutta toisaalta olen aistinnut niin, että eduskunta myös haluaisi sanoa ulkopoliittikan asioista huomattavasti enemmän kuin tähän asti. Toisin sanoen eduskunnassa on ilmaistu selvä tahto, että myös ulkopoliittisissa kysymyksissä päätösvaltaa siirrettäisiin presidentiltä pois päin niin, että myös eduskunnan sana entistä enemmän kuuluisi. Olen aivan vakuuttunut, että mikäli tämäntapaista kehitystä tapahtuu, sitä enemmän ymmärretään myös resurssivaateet, mitä on.

Ed. Skinnari: Arvoisa puhemies! Ensinkin yya-sopimuksesta toteaisiin sen, vaikka

ministeri Väyrynen tästä lähtikin, että oli tietysti ilahduttavaa kuulla ministeri Pankinin lausunto siitä, että asiassa voitaisiin suhteellisen vapaasti liikkua. Uskon, että kun hän on ollut vuosia Ruotsissa, niin hänellä pohjoismainen näkökulmakin asioihin on riittävän avara. On myös täysin selvää, että normaali yhteistyö kansojen ja valtioiden välillä, myös Suomen ja Neuvostoliiton välillä, minkä niminen se tulevaisuudessa onkin, voi pohjautua siihen, ettei joka asiasta tarvitse olla papereita. Eihän meillä ole minkään muunkaan maan kanssa. Toivotaan, että tässä asiassa päästäisiin normaaliin päiväjärjestykseen.

Tänä päivänä on meitä jokaista vavahduttanut tieto siitä, että Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankki on ajautunut konkurssiin tai miten nyt asia ilmaistaisiin eli nyt Suomeen tämä Amerikan-tauti on iskenyt. Yhdysvalloissahan 1980-luvulla pankkeja toisensa jälkeen, nimenomaan säästöpankkeja, meni nurin, mikä aiheutti ei ainoastaan näille pankeille tietenkään vaan niiden asiakkaille, asunnon omistajille, yrityksille, kierteen, jota tässä nyt itsekkin pelkää. Monilla alueilla, joilla on ollut alueellisia säästöpankkeja, SKOPin huono tilannehan on jo nyt heijastunut sillä tavoin, että ne eivät ole pystyneet kaikissa tilanteissa hoitamaan omia yrityksiään, vaan on vaadittu pienemmällä panoksella mukana olevilta pankeilta apua, ja tämänkin SKOPin kriisin seuraukset ovat todennäköisesti valitettavan laajat.

Minusta nyt ollaan aika huonon esimerkin kautta tulossa siihen asian ytimeen, jota yritysjohtajtkaan eivät ole kertoneet. Toisaalta tietysti voi sanoa, etteivät he voi sanoakaan sitä, että heidän firmansa ovat velkaantuneet niin pahasti ulkomaille ja kotimaahan, että ne eivät enää kohta kestä edes korkojen maksua. Tästähän on tässä asiassa ollut pitkälle kysymys. Se on sitten käännetty niin, että firmassa on työntekijöillä liian kovat palkat. Sen takia tämä homma ei pyöri, ja tätä ovat erityisesti esittäneet johtajat, joiden kuukausipalkka on 100 000 markan paremmalla puolella ja jotka viime hallituksen toimenpiteillä ovat saaneet heinäkuun alusta viimein noin 20 prosentin veroalennuksen, että jaksavat näitä hommiaan hoidella.

Tämä on asian ydin, ja uskon, että suomalaisenkin palkansaajan, jos hänelle tämä asia olisi oikein haluttu kertoa, suhtautuminen olisi toisenlainen, kuin jos lähdetään syyttämään sitä, että vaikka te Euroopassa saatte keskivertopalkkoja, vaikka teillä on keskivertososiaaliturva,

niin teillä on kuitenkin kaikki liian hyvin ja tästä johtuu tämä meidän pahoinvointimme. Mutta näinhän asia ei ole, vaan yritysjohto teki virheaviointoja, tietysti yhdessä pankkien kanssa, kun valuuttojen siirto Suomeen ja Suomesta tuli 1987 vapaaksi. Tämä on aiheuttanut tämän tilanteen hyvin pitkälle.

Toinen asia on tietysti se, että meillä ei ole kaikilla sektoreilla, erityisesti niissä yrityksissä, jotka ovat nojautuneet Neuvostoliiton-kauppaan, riittävän idearikkaita, korkeatasoisia tuotteita, jotka kävisivät kaupaksi esimerkiksi vaativalla EY-alueella, vaan käsittääkseni Suomella on suurin piirtein jugoslavalainen leima ja asema tavara-asioissa.

Myös suhtautuminen kaupankäyntiin vaatii korjausta. Kaupallisten sihteereiden ja vienti-ihmisten mielestä, jotka katsovat tilannetta objektiivisesti, tuotteiden taso ei ole riittävän hyvä ja toisaalta suomalaiset eivät edelleenkaan osaa myydä. On täysin toinen asia olla tekemisissä saksalaisen, ranskalaisen, italialaisen tai englantilaisen kulttuurin kanssa kuin slaavilaisen kulttuurin kanssa tai edes pohjoismaisten yritysten kanssa.

Tämän talousarvion yhteydessä on kovasti puhuttu siitä, millä tavoin tässä nyt supistuksia pitäisi tehdä. Minun mielestäni maatalous on sellainen, johon pitäisi kovemmallakin kädellä puuttua. Vaikka meillä nyt on väitetty, että maa- ja metsätaloussektori tulee pienentymään, niin tosiasiahan on se, että tämä budjettiesitys merkitsee yli 400 miljoonan markan kasvua maa- ja metsätalouspääluokassa. Lisäbudjeteissa tulee ensi vuonna lisää rahaa, jos Ahon porvarihallitus noudattaa samaa linjaa.

Esimerkiksi tämän vuoden vientitukimenot ovat nousseet noin 800 miljoonalla markalla siitä, mitä varsinaisessa budjetissa oli varattu määrärahoja. Siis 800 miljoonaa on ylitetty talousarvio tänäkin vuonna, ja pelkään, että sama linja jatkuu, ellei tähän todellakin puututa. Samaan aikaan kun hallitus ei edes esitä indeksitarkistusta vähävaraisten kansalaisten perusturvaan, maatalousyrittäjien eläkelain laskusääntöjä muutetaan niin, että erityisesti emäntien eläkkeet korottuvat.

Kun hallitus perusteettomasti esittää korotettavaksi yksilöllisen varhaiseläkeikärajan 55 vuodesta 60 vuoteen, maataloudessa ei tällaisia esityksiä sukupolvenvaihdoseläkkeen osalta tehdä. Vaikka maataloutta pitäisi supistaa ja järkevöittää, budjetissa on 70 miljoonan aloittamisavustummääräraha. Eikä maatalousyrittäjille budje-

tissa anneta pelkkää rahaa, vaan nyt on tarkoitus ruveta jakamaan valtion maita maatalousyrittäjille. Maatalouden tukiaiset ja sosiaaliturvan kustantama palkansaaaja olisi myös hyvillään, jos hänelle annettaisiin itsetuntonsa kohentamiseksi metsäpalsta. Mutta sellaista esitystä ei ainakaan tämä hallitus tee.

Kunpa maataloudessa olisi edes sen verran aktiivisuutta, ideointikykyä ja järkeä, että Suomesta kerättäisiin marjat ja sienet ja jalostettaisiin ne koti- ja ulkomaisille markkinoille, kun edes maatalousyrittäjät keräisivät ne omilta mailtaan. Marjojen ja sienten pakkosyöttö Suomen kansalle olisi paljon järkevämpää ja terveellisempää kuin epäterveellisen rasvan pakkosyöttö. Paljon muutakin voitaisiin tehdä, jos halua ja ideointikykyä näissä asioissa maataloudella olisi ollut, kun ottaa huomioon, kuinka paljon sitä kehittämisrahaston avulla ja monella muulla tavoin tuetaan.

Ahon hallituksen tasapuolisuutta yritystoiminnassa kuvaa hyvin se, että maatalousyrittäjien lomituspalkkojen kustannuksiin esitetään yli 1,1 miljardia markkaa ja varsinaisten pienyrittäjien vuosilomajärjestelmän kustannuksiin vajaat 50 miljoonaa markkaa. Siis tässä on vähän yli miljardin markan ero. Vielä hirvittävämmät erot ovat maatalousyrittäjien eläkelaista johtuvissa valtion menoissa, jotka ovat lähes 1,9 miljardia markkaa. Samaan aikaan hallitus esittää varsinaisten yrittäjien eläkkeistä johtuviin menoihin arviomäärärahana 100 000 markkaa. Siis tässä on 1,9 miljardin markan ero.

On hyvä muistaa, että palkansaaajan työn perusteella osana palkkaa kerätään kansaneläke-, sairausvakuutus-, työttömyys- ja muut sosiaaliturvamaksut kustantamaan palkansaaajan mutta myös maatalousyrittäjien sosiaaliturvamenot. Mahtavien tukimäärärahojen lisäksi maatalousyrittäjät ovat sosiaaliturvan vapaamatkustajia.

Vakavasti sairaana olevan lähiomaisten hoitamiseen kokopäivätoimisesti kuukaudesta ja vuodesta toiseen on Suomessa vaikea saada lomaa verrattuna eläinten hoitamista tarkoittavaan, valtion varoin tuettuun maatalousyrittäjien lomajärjestelmään. Siis eläintenhoitajien lomasiat ovat Suomessa huomattavasti paremminkin kuin niiden, jotka hoitavat sairasta ihmistä.

Maatalousyrittäjillä on ollut jo pitkään niin monta lihavaa vuotta, että muutama laihempi vuosi on paikallaan. Se tulee merkitsemään sitä, että maatalousyrittäjätkin joutuvat turvautumaan monien muiden kansalaisten tapaan toimeentulotukeen. Ehkä se auttaa keskustapuo-

luettakin ymmärtämään, miltä palkansaaajista on tuntunut, kun heidän itsensä kustantamat sosiaaliturvajärjestelmät eivät ole käytännössä vaakuutustapahtuman tultua riittäneet jokapäiväiseen elämään.

Tämä Ahon väliaikaishallitus, niin voidaan sanoa, on romuttamassa työmarkkinoiden kolmikantaperiaatteen. Kuten jo äsken totesin, hallituksen selvä mahtimies on sen ulkopuolinen henkilö, STK:n toimitusjohtaja Tapani Kahri. Käytännössä tämä onkin enemmän Kahrin — Ahon hallitus kuin pelkästään Ahon — Viinasen hallitus. Ahon hallituksesta on tullut selvästi STK:n ja sen toimitusjohtaja Tapani Kahrin työnantajapolitiikan jatke. Palkansaaajajärjestöille ei ole annettu juuri minkäänlaista arvoa. Kuitenkin tämän maan hyvinvointi on rakennettu suomalaisen palkansaaajan työllä eurooppalaisittain keskivertopalkoin ja kerkivertososiaaliturvalla.

Suomessa sosiaaliturvamenot ovat alennusten jälkeen alle 21 prosenttia palkoista, kun ne Ruotsissa ovat noin 44 prosenttia ja Saksassa samaa luokkaa. Mutta kuten äsken totesin, meidän yritystemme todellinen ongelma on ollut se, että hulttomasti otettiin velkaa, ja jottei tarvinnut maksaa valtiolle veroa, osteltiin yrityksiä Pohjoismaista ja Keski-Euroopasta. Nyt toimitusjohtaja Kahrin komennosta Ahon hallitus on portugalisoimassa suomalaisen työelämän. Muistan elävästi, kun edellisessä eduskunnassa Ingvar S. Melin työnantajien edustajana, sen palkollisena pitkään olleena, moneen kertaan sanoi, että missään tapauksessa Euroopan yhentyminen ei tule merkitsemään sitä, että Suomea portugalisoitaisiin. Ennen kuin on edes Eta-sopimus valmis, suomalainen yrityselämä on jo laittamassa Suomessa työelämää portugalilaiseen malliin. Tämäkö on palkka siitä vuosikymmenien uurastuksesta jota suomalainen työmies ja työläisnainen on tehnyt?

Ihmetyttää erityisesti, kuinka kokoomus, joka pitää itseään palkansaaajapuolueena, voi ihmisille näitä asioita edes yrittää selittää. Vai onko niin, että teille riittää se, että seuraavien vaalien jälkeen edes joku olisi täällä paikalla, niin että yksi tekee ehdotuksen ja toinen kannattaa? (Ed. Häkämies: Miten SDP:llä itsellä meni?) — No, teistä johtuen meni vähän huonommin.

Suomalainen elinkeinoelämä on todellakin ylivelkaannuttanut itsensä, ja tästä nämä ongelmat johtuvat.

Arvoisa puhemies! Lopuksi ihmettelisin kyllä sitä, että meillä on nyt ensimmäistä kertaa tu-

pakka- ja päihdeasioita hoitava ministeri, joka ei esitä tupakan eikä edes väkevän viinan hintaan korotusta. Minusta tähän asiaan pitäisi puuttua. Jos ei ministeri Kankaanniemiellä ole kristillistä ryhtiä tai muutoinkaan halua näin tehdä, täytyy meidän eduskunnassa katsoa, että näihin budjetin muutoksiin, jotka ovat miljardiluokkaa, saada apua paitsi maataloutta supistamalla, myös tupakan ja viinan hinnasta. Elinkeinoelämän muuta tukea pitäisi myös katsoa, ei maataloustuki ole ainoa, jossa on vuosikymmenien kuluessa kehittyneet automaattit, myös elinkeinoelämän tuessa on näin käynyt.

Valtionhallinnossa myös yksi huono asia on se, että yksityiset konsulttitoimistot ovat saaneet käsittämättömän aseman. Ei edes oikein tarkkaan ilmene, miten tiensuunnittelussa ja yleensäkin liikenteen ympärillä konsulttitoimistoja pyörii. Mitä oikeastaan nämä virkamiehet tekevät, kun konsulttitoimistot näyttävät tekevän kaiken?

Ed. K e k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Puutun ed. Skinnarin puheenvuoron siihen osaan, jossa hän ihmetteli viinan ja tupakan hinnan nousemattomuutta. Minuakin on tavattomasti hämmästyttänyt se, että hallituksessa on nyt puolue, joka itse asiassa on olemassaolonsa luonut aika lailla alkoholilla ja tupakalla ja puhumalla niiden paheellisuudesta. Siinä he ovat toimineet aivan oikein, selvästi vakaumuksensa ja ajatustapojojensa mukaan. Mutta kun sitten pitäisi sanoista tekoihin ryhtyä, mitään ei tapahdukaan.

Ja kun vielä lisätään tähän se, että valtiovarainministeri Viinanen sanoi eilen, että hän eräällä tavalla henkilökohtaisesti esti sen, että kehitysapumäärärahat eivät nousseet, siis senkin jälkeen, kun Suomen kristillisen liiton puheenjohtaja oli asiasta kamppaillut omalla tavallaan, jää tietysti kysymään: Mitä tekee Suomen kristillinen liitto hallituksessa? Tyytyykö se vain olemaan läsnä, kun näyttää, että budjettikirjassa ei ole yhtään mitään, mitä he ovat tarkoittaneet, halunneet ja toivoneet?

Ed. H ä k ä m i e s (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tietysti liikuttavaa, että ed. Skinnari tuntee huolta kokoomuksen kannatuskehityksestä, mutta ehkä noita murheita on ihan tarpeeksi hänen omassakin puolueessaan.

Hän puhui portugalisoinnista, jota suomalaisen elinkeinoelämä harrastaa. En kuullut valitet-

tavasti ed. Skinnarin puheenvuoroa kokonaisuudessaan enkä tiedä, mitä kaikkea hän tällä tarkoitti, mutta kyllähän suomalainen yritys-elämä, elinkeinoelämä, on itse asiassa varsin isänmaallisesti toiminut viime vuosien aikana. Toki ulkomaisia sijoituksia on tehty paljon, mutta se on luonnollista, koska yritys-elämä kansainvälistyy ja kun toisaalta otetaan huomioon, minkälainen suomalainen kustannustaso on. Mutta eiväthän suomalaiset yritykset kovinkaan paljon ole investoineet tämän kaltaisiin maihin kuten Portugal jne. vaan esimerkiksi Saksaan jne., missä kuitenkin tietyt asiat ovat yhtä raskaita kuin Suomessa. Silloin on kysymys vain siitä, että mennään lähemmäs markkinoita.

Mutta nyt, kun SDP:kin kiivaasti vaatii EY:n täysjäsenyyttä ja kun tiedän, että ed. Skinnarikin tähän asiaan on hyvin perehtynyt, kyllä erinomaisen oleellinen asia on se, että meidän kilpailukykyimme olisi ns. eurokunnossa. Niillä lääkkeillä, joita ed. Skinnari tarjoaa, me todella loitonnumme vain eurooppalaisesta hintatasosta, ja kilpailukykyimme edelleen huononee. Se politiikka on loppuun kuljettu.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Skinnarille sanoisin, että olen kyllä joissakin asioissa samaa mieltä hänen kanssaan kuten siitä, että moniosainen tukivii-dakko, joka nykyään maataloudella on, on luotu todellakin pitkän ajan kuluessa. Varmaan ed. Skinnarinkin puolue on ollut myötävaikuttamassa sen syntymiseen.

Olen myös siinä samaa mieltä, että pienyritysten eläke on huonosti hoidettu verrattuna maatalousyrittäjiin. Maatalousyrittäjien sukupolvenvaihdoseläke esimerkiksi ei ole lainkaan mitään eläkepolitiikkaa, vaan kuuluu meidän maatalouspolitiikkaamme. Kun me viime kaudella saimme viisivuotisen maataloustulolain, sopimuksin on nyt sovittu eläkkeistä. Se kuuluu sinne, eikä siinä oteta huomioon eläkefinessejä.

Mitä tulee emäntien eläkkeeseen, joka vähän kismitti ed. Skinnaria, naiset saavat työeläkettä keskimäärin 851 markkaa kuukaudessa. Elleivät he saisi kansaneläkettä, he olisivat todella aivan toimeentulotuen varassa. Nämä ovat niitä naisia, jotka sodan aikana huolehtivat Suomen ruokahuollosta hyvin pitkälle. Minusta täytyisi vähän miettiä, missä painopiste voisi olla. Kaikille suomalaisille pitäisi jonkinlainen perusturva kuitenkin taata.

Minua myös loukkaa se, että potilaita ja eläimiä verrataan toisiinsa. Ne ovat eri lakien

alaisia. Ei meidän pidä halventaa täällä suomalaisia potilaita ja kansalaisia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ei pitäisi puhua veitikka silmäkulmassa, kun on näin vakavista asioista kysymys, mutta aina asiassa on puoli totuuttakin. Kun olen sanonut, että ministeri Kankaan- niemi on menestynyt ministerinä nykyisessä hallituksessa parhaiten, se pitää kyllä paikkansa. Hän on pystynyt ensimmäisenä ministerinä merkittävästi vähentämään kehitysysteistyö- määrärahoja, toisin sanoen jättämään ne meidän omaan käyttöömme. Toiseksi hän on pystynyt myös pitämään alati nousussa olleen viinan hinnan paikallaan.

Jos nyt lähdetään siitä, mitä sosialidemokraatit tarkoittavat, he tarkoittavat sitä, että valtiolle pitäisi viinan hinnan korottamisen kautta saada varoja, jotka sitten käytetään muihin hyviin tarkoituksiin. Ei se tule onnistumaan, koska viinan käyttö on jo nyt vähenemässä. Jos sen hintaa merkittävästi nostetaan, valtion verotulot suoraan vähenevät.

Toisaalta käy taas niin, että kun kansalaiset kuitenkin katsovat tänä päivänä, että viina varsinakin ankeina aikoina, rouva puhemies, on sellainen hyödyke, joka hetkeksi pyyhkäisee murheet maton alle, tämä pyyhkäisyhomma tulee ihmisille kalliiksi, ja he joutuvat ottamaan pienestä leivästä viinan hinnan perheessä, ja silloin tämä asia käy perheen muun elintason päälle.

Ei tätä asiaa voi ajatella näin yksitoikkaisesti, kuin edustajat Kekkonen ja Skinnari. Ei sieltä mitään rahaa tule, jos nostetaan viinan hintaa. Sen sijaan, koska kansalaiset ovat tottuneet joskus ryypyn ottamaan, tämä alkaa käydä muun elintason päälle.

Ed. Skinnari (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllähän viina on aina hintansa väärti, kuten ed. Aittoniemikin tietää. Tutkimuksissahan on selvitetty, että hinnan korotuksen vaikutus kestää noin kolme kuukautta, sen jälkeen sillä ei ole enää sellaista merkitystä. Minä puhun nimenomaan viinasta, en viinistä ja oluesta, joiden kulutus on selvästi kasvanut. Minusta kannattaisi viina laittaa tässä suhteessa epäedullisempaan asemaan.

Tupakka taas kansanterveydellisenä haittana on yksi vakavimpia kansantautiemme syistä. Jos halutaan säästää, niin jokainen tupakka, joka

säästetään eli jota ei polteta, on jo kansantaloudellisesti pitkän tähtäyksen säästämistä.

Mitä tulee Portugaliin, niin kyllähän sinne on suomalaisia yrityksiä siirtynyt, tosin ei enää. Esimerkiksi tekstiiliteollisuus, Luhta, jo 60-luvulla rakensi tehtaan Portugaliin. Kysymys onkin siitä, mikä on Portugalin palkkataso ja sosiaaliturvataso. Kun me olemme eurooppalaista keskivertoa, niin jos me lähemme nyt alentamaan, tulemme portugalilaiseen tasoon. Kuitenkin meillä terve ja hyvin koulutettu henkilöstö on yhteiskuntamme tärkein voimavara. Tähän minusta meidän pitää panostaa.

Mitä tulee naisiin sodassa tai sen jälkeen, niin kyllä indeksitarkistuksen jäädyttäminen on epäoikeudenmukainen nimenomaan niille naisille, jotka tehtaissa tekivät niitä tarvikkeita, joilla miehet pärjäsivät. Heiltä nyt otetaan indeksitarkistuskin pois. Sille porukalle, jota ed. Ala-Harja tarkoitti, tulee laskusäännön muutoksella lisää rahaa, eli sitä tuntuu jonkin verran olevan, kun vain hallituksen mielestä löytyy oikea kohde.

Ed. Kekkonen (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Olen lievästi järkyttynyt ed. Aittoniemen hiukan huvittuneesta suhtautumisesta niin vakavaan asiaan kuin raittiuskysymykset. Ymmärtäisin, että hänen siviilitoimensa tähden tulisi tietää koko se murheen kirjo, mikä syntyy alkoholin väärinkäytöstä. Kun hän on sitä mieltä, että alkoholin hinnan korottaminen veisi verotuloja Suomen valtiolta, niin se saattaisi olla aivan totta. Mutta samalla, ed. Aittoniemi, se toisi valtavia säästöjä, kun me tiedämme, kuinka tukossa sairaalat ovat siitä, mitä alkoholi aiheuttaa, mitä tupakka aiheuttaa, mitä se aiheuttaa järjestysthäiriönä, joka alue todella ed. Aittoniemen tulisi hyvin tarkasti tietää.

Minusta on todellakin erikoista, että kurin ja järjestyksen miehenä tunnettu kansanedustaja suhtautuu näin vähättelevästi siihen problematiikkaan, mikä syntyy alkoholin väärinkäytöstä.

Ed. Häkämies (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minun on hieman vaikea ymmärtää ed. Skinnarin ajatuksenjuoksua. Toki on niin, että erityisesti vaatetusteollisuudessa investointeja suomalaisyhtiöiden toimesta on tehty sellaisiin maihin kuten Portugali, mutta ed. Skinnarinakin pitäisi itseltään kysyä, miksi. Miksi Suomessa esimerkiksi niin moni vaatetusalan yhtiö on tehnyt viimeisen kahden vuoden aikana konkurssin? Se on tämä suomalainen kustannustaso, palkka- ja hintataso. Minkä takia esimer-

kiksi ulkomaalaiset yhtiöt eivät Suomeen juurikaan sijoita rahojaan?

Kun me todella olemme eurooppalaistumassa ja olemme tähän kilpailuun viimeinkin menossa vakavasti mukaan, niin meidän täytyy näitä asioita kysyä itseltämme. Lääkkeeksi ei todella riitä se, että jääräpäisesti sanomme, että suomalaisten on investoitava Suomeen, vaikkei se edes olisi taloudellisesti kannattavaa. Eikä sellaisten lääkkeiden, joita ed. Skinnari ehkä vähän kesähelteellä esitti, eli kansanedustajana jopa yleislakkoa, kautta ainakaan suomalaista hyvinvointia tänä päivänä synny.

Ed. A l a - H a r j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen ed. Skinnarin tulkintaa. Kyllä indeksikorotus, joka jätetään suoritamatta, mikäli ei saada tulopoliittista sopimusta tietyllä tavalla sovittua, koskee kaikkia, myös kansaneläkkeellä olevia ihmisiä. Ja niin kuin oli puhe, pienituloiset naiset saavat hyvin suuren osan kansaneläkettä tuloistaan.

Minua lisäksi ihmetyttää asenne, jonka ed. Aittoniemi lanseerasi esiin, todella väheksyvä ja ilveilevä asenne suhteessa alkoholiin. Yhdyn tässä ed. Kekkosen mielipiteeseen. Kyllä meidän täytyisi ottaa tosiasiat käsiin sellaisina kuin ne ovat. Tiedämmehän, että nykyisin alkoholin ja tupakan myynnillä valtion kassaan saadut tulot eivät osittainkaan korvaa niitä menetyksiä, mitä me joudumme verovaroilla maksamaan. Esimerkiksi ainoastaan aivosairauksien tuomat menot Suomen veronmaksajille vastaavat noin 12:ta miljardia, kun verrataan Ruotsin vastaaviin lukuihin. Ja se on vain yksi sairausryhmä, puhumattakaan niistä 3 000 keuhkosityövistä, jotka tupakka tuo vuosittain.

Ed. K o r v a: Arvoisa puhemies! Uutena edustajana budjettikeskustelua kuunnellessa tulee mieleen monia ajatuksia. Yksi on se, mitä varten me täällä puhumme ja kenelle. Nimittäin kaikilla näyttää olevan niin selvät mielipiteet valmiina, että toisten puheenvuoroja ei juurikaan kuunnella ja jos kuunnellaan, niin ainoastaan siinä tarkoituksessa, että siitä voi löytää jotakin sellaista, mitä erityisesti haluaa vastustaa.

Samaan aikaan kun me täällä tätä keskustelua käymme eräänlaisen akateemisen ajanvietteen merkeissä, tämän talon ulkopuolella tapahtuu suomalaisessa talouselämässä kummiä. Viimeisin uutinen oli Säästöpankkien Keskus-OsakePankin lähes konkurssitilaan meneminen. Mutta

yltää lailla on uutisia siitä, että suomalaista metsäteollisuutta, sen perusyksiköitä, lopetetaan, ja vielä varmempaa on tieto siitä, että monenlaista suomalaista perusteollisuutta uhkaavat lähimmän vuoden aikana todella synkät kohtalon hetket.

Tämä keskustelu on osoittanut, että yleisesti ja periaatteessa me kaikki tunnustamme, että Suomen taloudellinen tilanne on synkkä. Keskustelu on kuitenkin osoittanut myös sen, että tätä syvää rakenteellista kriisiä ei ainakaan enemmistö puheenvuoron käyttäjistä ole riittävän syvästi tajunnut ja puheet ovat olleet sen mukaisia. Tärkeintä on ollut käydä keskustelua tyyliin: mitä kulloinkin on sanottu. Erityisesti tänä päivänä on muisteltu viime kauden tapahtumia, kuka sanoi mitäkin ja kuka ensimmäisenä keksi jotakin. Tyyliin tietysti sopii myös se, että kaikki hyvät asiat otetaan omiin nimiin ja pakolliset, tästä todella syvästä lamasta johtuvat leikkaukset yritetään saada kavereitten nimiin. Tietenkin on näin, etten minäkään varmaan tästä synnistä kokonaan pysy vapaana, mutta uutena ja talon tavoille vielä oppimattomana edustajana yritän ajatella vähän ihanteellisemmin. Ehkä tässä muutamassa kuukaudessa oppii tämän systeemin.

Sillä aikaa kun suma todella Suomen elinkeinoelämässä seisoo ja välttämätön järjenkäyttö on jäässä, syntyy joka viikko tuhansia uusia työttömiä, ja pian ylitetään 300 000 työttömän maaginen raja.

Ay-liikkeen vastaus on se vankkumaton linja, että työssä olevien edut pidetään maksimaalisina. Muut huolehtikoot niistä, joiden työpaikka menee. Saavutettu etu ilmeisesti on ainoa etu maailmassa, jota ei voida asettaa kyseenalaiseksi. Viimeisten viiden vuoden aikana lähes kaikki muut tällaiset selkeät opinkappaleet ovat kaatuneet.

Toki työnantajapuolenkin näinä päivinä tulisi katsoa peiliin ja tunnustaa, että Suomen yritysjohtajilta on ollut kustannustietoisuuden kateissa jo useamman vuosikymmenen ajan. Sen seurauksena on unohtunut myös kilpailukyvyistä huolehtiminen, yritysten tuotekehittäminen, tuotantoelämän modernisointi jne.

Sen kuitenkin totean, että tässä tilanteessa ei tippaakaan auta syyllisten etsiminen, vaan todella karvaiden tosiasioiden tunnustaminen.

Taloutemme rakenteellista vinoutumaa tällä hetkellä kuvaa hyvin mm. tieto, että vientitulojemme määrä on enää noin 17—18 prosenttia kansantuotteesta, kun osuus kymmenen vuotta

sitten oli vielä peräti kolmannes, noin 33 prosenttia.

Koko kansantalous on syöksähtänyt velkakierteeseen, ja ulkomainen velkataakamme nousee jo reippaasti yli 30 prosenttiin bruttokansantuotteesta laskien. Valtion menojen katteeksi tänä ja ensi vuonna joudutaan ottamaan uutta lainaa peräti 40 miljardia markkaa siitä riippumatta, että hallitus esittää tämän tilanne huomioon ottaen hyvinkin kohtuullista 10 miljardin markan säästöohjelmaa aikaisemmin päätettyihin menoihin.

Tilanne on kerta kaikkiaan se, että kaikista hyvistä pyrkimyksistä huolimatta suurellakaan velanotolla valtion tulot eivät riitä kaikkien jo päätettyjen etuuskien maksamiseen. Leikkaukset on kuitenkin tehtävä sillä tavalla, että otetaan sieltä, missä maksukyky on parhain. Tätä kohtaa on toki aiheellista käydä läpi, ja kaikki puheenvuorot tähän mennessä ovat tähän kohtaan erityisesti keskittyneet. Omasta puolestani toteaisin, että hallituksen esitys ei tässä suhteessa ole valmis ennen kuin tiedetään, mitä työmarkkinajärjestöt sopivat palkoista.

Kuitenkin yksi poikkeus tiukasta säästölinjasta tässä budjetissa on. Minun mielestäni ei ole mitään järkeä aloittaa aikuisväestön ilmaista hammashuoltoa tilanteessa, jossa muita tärkeämpiä etuja leikataan. Lisäksi on selvää, että tähän tarkoitukseen esitetty 540 miljoonaa markkaa ei todennäköisesti tule riittämään, vaan on alimitoitettu siihen ilmaishoitomyllyyn, jonka käynnistämistä nyt esitetään. Voi kysyä, olemeko me aikuisväestö tällä hetkellä se väestönosa, jolle pitää ryhtyä käynnistämään kiireellisesti uutta ilmaishoitopalvelumyllyä, kun samaan aikaan joudumme pakon edessä eräitä jo todella tarpeellisia etuja tai ainakin niiden kasvua leikkaamaan.

Minä näkisin paljon tärkeämpänä, että esitetty 540 miljoonaa käytettäisiin uusien ilmaispalvelujen sijasta enemmän yritystoiminnan edellytysten synnyttämiseen, jolloin säilyy ja syntyy kiipeästi tarvittavia työpaikkoja. Siitä alkaa se luonnollinen kehitys, että kasvavien verotulojen myötä myöhemmin kustannetaan niitä kasvavia palvelutarpeita, jotka yhteisesti tärkeiksi näemme.

Minun arvioni ja käsitykseni mukaan rahaa tulisi antaa Keran kautta mm. suhdannelainoihin lisää, jotta pystyttäisiin pelastamaan laman yli tuotannoltaan ja toiminnaltaan terveitä, mutta tilapäisesti maksuvaikeuksiin joutuneita yrityksiä. Yhtä lailla näkisin tärkeänä, että myös

maatalousyrittäjiä varten, jotka eivät ole kyllä olleet puheenvuoron käyttäjien suosiossa tässä salissa, myöskin luotaisiin suhdannelainajärjestelmä niin, että sellaisten maatalousyrittäjien, jotka ovat velkakierteessä, tilanne vakiinnutetaisiin ja estettäisiin yrityskuolemat. Tätä rahaa olisi mahdollisuus käyttää myös yritysten kehittämisavustuksiin lisää.

Välttämätöntä on myös palauttaa budjettiin liikevaihtoveron huojennusta vastaava avustus, joka on tämän vuoden budjetissa 40 miljoonaa markkaa, käytettäväksi kuntien ja kuntien omistamien kiinteistöyhtiöiden yrityksille rakentamien toimitilojen avustamiseen. Tässä on selkeästi kysymys siitä, että syrjäisimmillä tuotantoalueilla, kehitysalueilla, rahan poistamisella nostetaan yritysten toimitilojen vuokrahintoja erittäin huomattavasti, noin viidenneksellä.

Lisäksi tulee unohtaa ajatus, ettei yritystoiminnan tueksi tarkoitettua käynnistysavustusta voitaisi antaa matkailuyrityksille, niin kuin budjetin perusteluissa kierretysti sanotaan. Siellä sanotaan, että "yritysten käynnistysavustusta annettaisiin pääsääntöisesti teknologiayrityksille". Tässä on unohdettu mm. se tosiasia, että ainakin Lapissa matkailu on teollisuutta, joka suuresti vähentää matkailuvirtoja ulkomaille ja tasapainottaa vaihtotasetta, jonka vaje on suomalaisen kansantalouden yksi perusongelma. Samasta syystä ja tasaisen työllisyyden ylläpitämiseksi myöskin Lapin matkailun ns. hiljaisten aikojen markkinoinnin lomatuki, joka on ollut viime vuosina 3 miljoonaa markkaa, olisi palautettava budjettiin. Tämä kaikki siitä syystä, että vaikuttaisiin työllisyyden syntymiseen yritystoiminnan kautta.

Kun lähiviikkoina käydään eri portaissa keskustelua Suomen talouden panemisesta raiteilleen, yksi perustosiasia tulisi äkkiä tunnustaa, ja se minun käsityksen mukaan on: Suomi elää metsistä. Elintasoa voimme parantaa vain vientä lisäämällä. Kaikista vientimarkoista nykyisin 40 prosenttia tulee metsäteollisuuden viennistä. Kun lisäksi lasketaan metsiin liittyvä metalli- ja koneteollisuus, tämä osuus on 70 prosenttia.

Metsäteollisuuden tilaa enempää erittelemättä voi lyhyesti todeta, että metsäteollisuuden tilanne on todella kriittinen. Nyt on kiivaasti kaikkien osapuolten hyväksyttävä metsäteollisuuden kustannuksia vähentäviä ratkaisuja, ja lisäksi on toivottava metsäteollisuustuotteiden maailmanmarkkinahintojen nousua. Elleivät nämä lääkkeet auta, on toinen tie devalvaatio, mikä ainakin minun arvoasteikossani on verrattomasti

parempi vaihtoehto kuin kansallisvarallisuuttamme metsiä hyödyntävien tehtaiden sulkeminen, joka sekin on jo alkanut.

Vielä toteaisin sosiaali- ja terveystalouden osalta sen, että aivan oikein keskustelu ei ole mennyt siinä, että annetaan mielikuva, että nyt on todella tulossa sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen päähän ja entinenkin romutetaan. Budjettia lukeneet ovat voineet todeta, että kun tänä vuonna sosiaali- ja terveystalouteen lisätään 4 000 uutta virkaa, niin ensi vuonna vastaava luku on 1 900 virkaa. Aikana, jolloin ei ole mahdollisuuksia minkäänlaisiin menojen kasvatuksiin, kuitenkin sosiaali- ja terveystaloutta lisätään perustamalla 1 900 virkaa. Ei näitä asioita pitäisi tässäkin tilanteessa millään perusteella vääristää.

Kunnallistalouden osalta totean, että budjetti on kohtuullisen hyvä, kun otetaan taloudellinen tilanne huomioon. Budjetin vaikutukset kunnallistalouteen on kuntien keskusjärjestöissä arvioitu jopa 500 miljoonaa markkaa kunnallistaloutta elvyttäväksi edellyttäen, että budjettiesityksessä vielä mukana oleva pakkoloma-asia toteutuu. Mutta vaikka sekään ei toteutuisi, tämän budjetin vaikutus kunnallistalouteen on suurin piirtein nollaluokkaa. Se ei siis ainakaan lisää rasitusta kunnallistaloudessa. Muuten on kyllä todettava, että kunnallistalouden näkymät ovat erityisen synkät ensi vuonna ja ilmeisesti vaikein vuosi on sitä seuraava vuosi.

Täysin huomiotta keskustelussa on jäänyt mm. se, mikä on eläkemaksujen ja eläkemenojen kasaantuva vaikutus kunnallistalouteen. Viimeisen kymmenen vuoden aikana yksinomaan kuntien eläkevastuut ovat kasvattaneet painetta äyrin hintaan 1,75 penniä. Tällä hetkellä siitä huolimatta, että nopea eläkkeiden rahastointi on aloitettu, kunnilla on kattamattomia eläkevastuita 180 miljardia markkaa. Meillä on todella suuri hätä vuosituhatvuoden vaihteesta siitä, pystymmekö vastaamaan julkisella sektorilla ollenkaan nykytasoisista eläkkeistä. Sen vuoksi olisi korkea aika käynnistää säädösvalmistelu, jolla julkiset eläkkeet mitoitetaan kantokyvyn mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Nämä ajatukset budjetista.

Ed. Lindroos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Myönteisessäkin hengessä voi vastauspuheenvuoron käyttää. Ed. Korvan puheenvuorosta jäi eräs asia soimaan mieleeni, josta olen hänen kanssaan samaa mieltä. Hän sanoi, että yritykset eivät ole pitäneet huolta kil-

pailukyvystään eikä tuotekehittelystään. Sanoista "tuotekehittelystä huolen pitämättömyys" olen hänen kanssaan täysin samaa mieltä.

Otan erään esimerkin. Suomalaiset suutarit tekivät 20—30 vuotta sitä miesten 43 numeron ruskeata pyöreäkärkistä läskipohjaista kenkää. Jos ei tänä vuonna keritty tekemään oikean jalan kenkiä, niin tehtiin vasemman jalan kenkiä ja tekokortin päälle pantiin, "pannaan tämä pakettiin, kyllä ryssä ostaa". Mutta epäosasta enää tänä päivänä. Mentäköön tänään Pariisiin taikka muuhun metropoliin torille myymään sitä pyöreäkärkistä miesten kenkää. Minä luulen, että myyjälle tulee aika suuria vaikeuksia. Siinä ammattiyhdistysliike täysin laiminlöi oman osuutensa mm. yritysten tulevaisuudesta vastaamaan.

Toinen asia oli kilpailukyvystä huolehtiminen. Olen itse seisonut 30 vuotta paperikoneen vieressä ja luulen tietäväni asian. Vuonna 1977 Suomessa hakattiin maailman parasta tukkipuuta ja keitettiin siitä selluloosaa ja myytiin selluloosana pois Suomesta. Silloin se oli yrittäjien ja myös meidän työntekijöitten mielestä suomalaisen yrityksen kilpailukyvystä huolehtimista. Nyt me maksamme siitä kovaa hintaa. Minä luulen, että silloin muodostunut puun hinta on eräällä tavalla soimassa myös puuntuottajien mielessä saavutettuna etuna, niin kuin teollisuustyöntekijän kohdalla soi monessa muussa asiassa.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä haluaisin ed. Korvalle muistuttaa siitä asiasta, että sosiaali- ja terveystoimen virkakiintiöitä ei voi katsoa ainoastaan määrälliseltä pohjalta. Asiaa on tarkasteltava siltä pohjalta, että monelta osin eri alueilla rakenteet ovat vielä kesken sekä sosiaali- että terveydenhuoltotoimissa. Kaikki virat pitäisi katsoa rakenteellisesti: Jos ne painottuvat oikein, virkalisäyksilläkin voitaisiin periaatteessa kyllä saada silloin säästöjä, koska palvelut voitaisiin rakentaa terveemmältä pohjalta.

Ed. Tykkyläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Korvalle liittyen aikuisten hammashoittoon, joka on käsiteltyssä budjetin yhteydessä.

On valitettavaa, että hammashoidon yhteydessä tänään on tullut esille, että eräitä suuria yksikköjä ollaan lakkauttamassa, lopettamassa. Muun muassa Kuopion hammaslääketieteen koulutusyksikkö on uhanalainen, eli sieltä menee työpaikkoja yhteensä 70. Näin ei saisi tehdä,

kun samalla esitetään uusia hankkeita, kuten Bioteknia-hanke, joka maksaa valtiolle 45 miljoonaa markkaa. Olen samaa mieltä ed. Korvan kanssa, että harkintaa tulisi käyttää tarkasti myös hallituksen taholta, mitä säästetään, missä säästetään ja mikä on kaikkein tärkeintä ja maan kannalta parasta.

Ed. Liikkane (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kautolle haluaisin sanoa, että kun itse olen noin 25 vuotta seurannut kunnallishallintoa, ollut terveydenhuollossa sairaanhoitopiirissä keskussairaalan hallinnossa mukana, todella yhdyn ed. Korvan ajatuksiin siinä, että jos me tässä maassa jatkamme virkakiintiöiden lisäämistä vuodesta toiseen emmekä erityisesti paneudu rakenteisiin, minusta tässä maassa ei tapahdu mitään muutosta vaan virkoja lisätään. Monesti tuntuu, kun on mukana, että potilas unohtuu, hallinto ja muu byrokratia pelaa.

Ainoa konsti olisi niin kunnissa kuin valtiolla laittaa vähäksi aikaa koko virkakiintiöt lukkoon ja ryhtyä tutkiskelemaan sisäisiä rakenteita ja painopistealueita, minne voitaisiin virkoja pääpainoisesti asettaa, eikä niin että niitä aina vain lisätään. Olen ehdottomasti sen kannalla, että tulevaisuudessa meidän täytyy yhä vähemmän perustaa uusia virkoja maahan.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Edellinen puheenvuoron käyttäjä epäili, että ei vielä olisi tajuttu sitä, kuinka syvällä taloudellisessa taantumassa mennään. Minä uskon, että jokainen suomalainen on jo päässyt osalliseksi taantumaa, taloudellisen laman seurauksista. Ne koskettavat tällä hetkellä välillisesti tai välittömästi jokaista. Vielä viime talvena taantumaa ensimmäiset merkit näkyivät siinä, että Bemerien ja Saabien myynti aleni kaikkein eniten, näiden kalliiden autojen. Mutta tällä hetkellä jo päivittäistavarakaupan myynissä on rajuja vähennyksiä, ja seuraavat työttömät syntyvät luultavasti päivittäistavarakaupan piiristä sen vuoksi, että suomalaiset kansalaiset, suomalaiset kuluttajat, joutuvat tavattomasti tinkimään päivittäisestä kulutuksestaan. Silloin ei todellakaan puhuta ylellisyydestä.

Laman kokemukset ovat erilaisilla ihmisillä hyvin erilaiset, ja kansalaisten valmiudet myös vastata ja tinkiä osuudestaan ovat hyvin erilaiset. Kun on yhteistä vastuuta kuulutettu, niin minusta se yhteinen vastuu ei voi olla samanlainen kaikilla eikä erityisesti se voi olla sellainen,

kuin hallitus näyttää budjetissaan viitoittavan, että mitä vähemmällä varustuksilla on maailmaan lähtenyt, sen suuremman vastuun lamasta joutuu ottamaan. Toisin päin sen pitää olla niin, että ne, joille eniten on annettu, myös eniten siitä kantavat.

Meillä on yhteiskunta koventunut sillä tavalla, että täällä ovat saaneet yhteiskunnallisessa keskustelussa ja henkisessä ilmapiirissä yliotteen sellaiset militantit taloushaukat, jotka jo lähtökohtaisesti ovat olleet sitä mieltä, että on vanhanaikaista puhua sosiaalisesta turvallisuudesta, on vanhanaikaista ja menneen ajan painolastia puhua palveluyhteiskunnasta ja palveluista ihmisille. Näkyy läpi koko budjettikirjan, että tämä ajattelutapa on nyt saanut vallan myös hallituksen piirissä budjettia laadittaessa. Ei se ole konservatismia, että puhuu ihmisten palvelujen puolesta, ihmisten oikeuksien puolesta, eikä se ole vanhentunutta ajattelutapaa, että vaatii sosiaalista turvallisuutta yhteiskuntaan.

Hyvin huolimattomasti, ylimalkaisesti ja analysoimatta moni on ollut väittämässä, että julkinen sektori kärsii pöhötautia ja että juuri se on jokin kansallisen hyvinvoinnin este. Mutta kannattaa muistaa, että ei meidän sosiaalisen turvallisuutemme mitta prosentteina bruttokansantuotteesta, niin kuin se kansainvälisesti mitataan, ole ollenkaan länsimaisten teollisuusmaiden keskitasoa kummempi eikä sen taakka meidän teollisuudellemme ja meidän yrittäjillemme myöskään ole edes sitäkään vähää, kuin on keskiarvo meidän läntisissä teollisissa kilpailijamaissamme.

Sosiaalisen turvallisuuden, sosiaaliturvan ja terveydenhuollon, palvelut on Suomessa kaiken lisäksi tuotettu edullisemmin kuin oikeastaan missään vertailukelpoisissa maissa. Tälläkin hetkellä, vaikka meillä bruttokansantuotteemme alenee merkittävästi, terveydenhuollon bruttokansantuoteosuus hädin tuskin tavoittaa samaa, kuin tällä hetkellä on läntisissä teollisuusmaissa muualla Euroopassa, puhumattakaan Yhdysvalloista, joka jo aikaa on saavuttanut tavattoman korkean osuuden bruttokansantuotteesta.

Suomalaisten etu on vain ollut siinä, että täällä on pystytty tavattoman tehokkaasti ja taitavasti huolehtimaan myös siitä, että hyvät palvelut on tuotettu edullisilla kustannuksilla. Sen sijaan, että me tällä hetkellä ikään kuin näkisimme sosiaalisessa turvallisuudessa, sosiaalihuollossa ja terveydenhuollossa, erityisen taloudellisen rasitteen, meidän pitäisi nähdä, että se on suomalaisen yhteiskunnan ja sen hyvin-

voinnin selkäranka. Se takaa oikeudenmukaisempaa kehitystä, mutta se ei ole myöskään taloudelliselle kasvulle este, päinvastoin.

Ei sosiaaliturva ole sillä tavalla alisteista talouskasvulle ja talouspolitiikalle, että se nimenomaan olisi sille rasitteena. Eivät sosiaaliin etuuksiin ja sosiaaliturvaan käytetyt menot valtion budjetissa ja kuntien budjeteissa ole pois kansantaloudesta, vaan ne pyörittävät yhteistä kansantaloutta. Kun sitä turvaa leikataan ja menoja vähennetään, myös kansantalouden pyörä pyörii hitaammin. Sen seurauksena aina jossakin syntyy uutta huono-osaisuutta ja vielä suurempaa ahdinkoa ja jälleen pyörä pyörii hitaammin.

Sosiaalisella turvallisuudella, sosiaalietuuksilla ja -palveluilla, pystytään päinvastoin vaikuttamaan myönteisesti taloudelliseen elämään, talouskasvuun, meidän elinkeinoelämäämme, meidän yritystoimintaamme. Se pystyy merkittäväällä tavalla edesauttamaan yritystoiminnan hyvinvointia, jos me pystymme järjestämään hyvän sosiaalisen turvan meidän kansalaisillemme.

Minä toivoisin, että yhteiskunnassa voitaisi yhteisvastuun ja oikeudenmukaisuuden ilmapiiri uudelleen alaa ja ottaisimme oppia menneistä vuosista ja myös niistä havainnoista, joita meille on syntynyt, kun me olemme seuranneet, miten oikeassa ovat erilaiset talousgurut, jotka ovat kovan markkinatalouden nimiin todistaneet, jotka ovat Suomeen tuomassa jälkithatcherilaisista yhteiskuntaa, jotka ovat monetarismin puolesta puhuneet myös Suomessa.

Meillä tänään julkisuuteen on tullut tietoja siitä, miten näiden oppien vallassa loppujen lopuksi käy. Me olemme nähneet, että menneinä vuosina jokaisella pankkiryhmittymällä, kutakuinkin jokaisella, on ollut omat tulevaisuuden visionäärisiä, omat gurunsa, jotka ovat rahalla rehvastelleet, panneet pelimarkkoja pöytään, esiintyneet nurkanvaltaajina, ja heidät on kaikki nostettu kansakunnan kaapin päälle meidän kaikkien ihailtaviksi. Nyt sitten ruvetaan vähitellen huomaamaan, mihin ne opit ovat vieneet. Yhteiskunta joutuu ottamaan pankkijärjestelmän turvallisuudesta ja toimivuudesta, suomalaisen rahoitusjärjestelmän turvaamisesta nykytilanteessa tavattoman suuria rahallisia vastuita samaan aikaan, kun me keskustelemme eduskunnassa sen kokoisista asioista, voiko äitiyspakkaukseen enää ostaa suomalaisia lakanoita ja pitääkö muullakin tavoin tinkiä kuin lasten puistoruokailusta ja kuolevien saattohoidosta.

Samaan aikaan joudutaan ottamaan miljardien vastuu rahalla rehvastelusta, joka on markkinatalouden nimissä uuden Eurooppaan-menon ajattelun hengessä tapahtunut.

Hallituksella olisi nyt korkein aika havahduttaa ja ryhtyä tekemään uudelleen sellaista säännöstöä, jolla toisaalla huolehditaan pankkien vakavaraisuudesta, että sitä pystytään jatkossakin ylläpitämään, ja huolehditaan entistä tiukemmalla lainsäädännöllä siitä, että suomalainen rahoitusjärjestelmä tulevaisuudessakin toimii, koska jokainen hyvinvoiva yhteiskunta tarvitsee myös hyvin toimivan rahoitusjärjestelmän. Kaikki kansakunnan ihailtaviksi nostetut gurut, monetarismin nimissä toimineet ja vapaan markkinatalouden nimissä huseeranneet rahanvaihtajat, pelipankkien pitäjät ovat nyt näyttäneet, mihin sillä politiikalla joudutaan. Tällä hetkellä toivottavasti ne, joilla nyt on vastuu asioista, ryhtyvät todella nopeasti lainsäädännöllisiin toimiin. Hetkeäkään ei ole hukattavissa.

On useaan otteeseen vedottu siihen, kuka on ollut ottamassa poliittista vastuuta eri vaiheissa. Huomasin, että välihuudoissa tuotiin myös esille, kuka on ollut poliittisessa vastuussa missäkin vaiheessa. Minusta olisi nyt myös korkein aika eduskunnassa huomata se, että nykyisellä poliittisella järjestelmällä pystytään yhä vähemmästä yhteiskunnassa päättämään. Sillä finanssipoliittisella päätöksenteolla, joka valtion budjetin yhteydessä esimerkiksi kansanvaltaisesti valittuun eduskuntataloon tulee, pystytään yhä vähemmästä talouspoliittisesta arsenaalista vastaamaan. Kaikki suurimmat liikkeet meidän talouspolitiikassamme tapahtuvat niillä toimenpiteillä, joita hoidetaan yritysmaailmassa, hoidetaan nimenomaan vapaan markkinatalouden puitteissa, kokonaan muun kuin kansanvaltaisesti valvotun päätöksenteon puitteissa.

Sen vuoksi kansanvaltaisella järjestelmällä, jos se myös joudutaan panemaan vastuuseen, täytyy olla myös sitten toimintakykyä ja aseistusta ottaa vastuuta eikä ainoastaan toimia rahoittajana silloin, kun kriisejä tapahtuu ja kun yksityisellä sektorilla aseistus puuttuu.

Minulta on kysytty, mitä sosialidemokraatit olisivat tehneet budjetin yhteydessä, mitä me olisimme tehneet toisin. Hyvin moni ryhmätoveri on jo aikaisemmin kertonut, minkälaisia talouspoliittisia linjauksia meillä olisi ollut tämän budjetin yhteydessä. Tänään kysyttiin, millä tavoin me olisimme toisin kirjoittaneet sosiaali-

pääluokan. Me olisimme kirjoittaneet sen kokonaan toisin. Kyllä mekin ymmärrämme, että jos raha on vähissä, ei sitä voi kahmalokaupalla mistään ylimääräisestä kirstusta jakaa, sitä ei ole kellään käytettävissä. Olen aivan valmis sanomaan, että kukaan ei tänä vuonna olisi pystynyt aikaansaamaan budjettiin yli 20 prosentin korotuksia lapsilisiin, niin kuin vielä edellisessä budjettiriihessä aikaansaatiiin.

Mutta eivät sosialidemokraatit myöskään olisi olleet panneet rahoittajiksi ja säästöjen ja leikkausten kohteiksi juuri niitä, jotka eniten apua tarvitsevat. Me ymmärrämme senkin, että jos raha on niukalla, palvelujenkin kehittämisessä voidaan hiukan hitaampaa vauhtia harrastaa. Mutta on tavattoman tuhoisaa yhteisille palveluille, jos kerralla romahdutetaan se kehitystrendi sillä tavalla alas, kuin nyt tehdään.

Silloin ei pysty se vanhanaikaiseksi tuomittu laitossektori vastaamaan omata osuudestaan, mutta ei tule myöskään apua avohuollon puolelta, mihin hallitus tuntuu uskonsa panevan. Mutta sen uskon vahvistukseksi pitäisi myöskin saada kättä pitempää niiden ihmisten avuksi, jotka avohuoltoa kaipaavat. Ei riitä, että puhutaan painopisteiden muutoksista, uusien hoitotapojen etsimisestä, pitää myös löytää toteuttamistapoja.

Äskeisessä vastauspuheenvuorossa edustajakollega, joka kertoi olleensa kymmeniä vuosia kunnallishallinnossa ja erilaisissa kuntainliittojen hallinnoissa, kertoi, että säästämisen paikkoja on useita. Toivon, jos tästä lamasta jotain hyvää koskaan seuraa, että siitä seuraisi edes se, että tarpeeton byrokratia kuntainliitoista karsitaan, pystytään voimavaroja ohjaamaan paperin siirtämisestä ihmisten hoitamiseen ja hoivaamiseen. Ennen kaikkea pitäisi oivaltaa uudet palvelutuotannon menettelytavat perustasolla: kuntatasolla, kuntainliitoissa.

Mutta lamankaan tai säästämisen varjolla — helposti hyvän kaiun omaavaa säästämissanaa käytetään — ei saa lähtää leikkaamaan ihmisten perusturvallisuuteen liittyviä palveluja. On aivan eri asia puhua siitä, leikataanko palvelutuotannon kustannuksia. On varmasti erilaisia tapoja kehitettävissä, joilla palveluja pystytään tuottamaan edullisemmin.

Mutta tarkoitus ei ole, että leikkaamme palveluja muutamme rakenteita sillä tavoin, että heikkommat joutuvat maksamaan entistä enemmän saadakseen entistä vähemmän palveluja. Tässä on se ero, joka on edellisen hallituksen aikana

sosialidemokraattien piirissä vedetty ja joka heijastettuna nykyisen hallituksen sosiaalipoliittiseen budjettiin osoittaa, että kysymys ei ole siitä, mikä on momentin loppusumma, vaan kysymys on ajattelutavasta, lähentymistavasta, siitä, kenen puolesta puhutaan ja kenen puolesta rakennetaan näitä palveluja ja ketkä pannaan niiden maksumieheksi.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hämäläisen puheenvuorossa väitettiin taas kerran, että tämä budjetti romuttaisi palvelutuotannon erityisesti sosiaali- ja terveyssektorilla, mutta näinhän ei ole asiantaitea. Sosiaali- ja terveyssektorin menot esimerkiksi nousevat 17 prosenttia, mikä osoittaa, että mitään linjanmuutosta ei ole tehty. (Ed. Hämäläinen: Rakenteet!)

Mutta kun ed. Hämäläinen korosti kriisituloisuutta, kyllä sen pitäisi myös puheessa näkyä. (Ed. Gustafsson: Se oli erinomainen puheenvuoro!) Kyllä kai silloin, jos bruttokansantuote putoaa 6 ja vientiteollisuuden tuotanto yli 10 prosenttia, on aivan mahdoton edetä niin kuin tänä vuonna teidän vetämällännä budjetilla, niin että julkiset menot kasvavat 10 prosenttia. Ei se yhtälö toteudu tällä tavalla. (Ed. Gustafsson: Ei ed. Hämäläinen sitä ehdottanut!) Puhuja esitti, että meillä ei olisi julkisen sektorin osuus iso verrattuna avoimeen. Varmasti tämän vuoden tilastot tulevat heilahtamaan niin paljon, että jos hälytyskellot eivät ala soida, ei tällaisia puheenvuoroja voi pitää, mitä ed. Hämäläinen piti. Nyt viimeistään on herätettävä, kun ette itse herännyt.

Yksi piirre siinä oli vielä se, että meillä on erillään talouspolitiikka ja sitten jokin muu elinkeinopolitiikka, kasinopolitiikka. Kyllä tämä on yhtä ja samaa asiaa, ja varsinaisen poliittisen systeemin pitää kantaa oma vastuunsa, eikä se sillä tavalla tullut kannettua kuin tämän vuoden talousarvioesitys oli. Sen seurauksia nämä suuret ruumiit alkavat olla, ja se pitäisi tajuta.

Ed. T a i n a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Hämäläisen kanssa samaa mieltä siitä, että on todella vahinko, että joudutaan sosiaaliturvan leikkauksiin. Ei se kenenkään mielestä varmastikaan ole hauska päätös. Mutta kun kerta kaikkiaan rahat eivät riitä, jotainhan on tehtävä. (Ed. Gustafsson: Hävittäjähankintoihin riittää, arvokysymys!) Kyllä tässä minun mielestäni alkaa vakavoitua entistä enemmän jokaisen edustajan naama ja täytyisi

vakavoitua, koska joka päivä tilanne näyttää pahemmalta, niin kuin olemme tänäänkin taas nähneet. Tuntuu siltä, että on pakko hyväksyä tällaisia ratkaisuja.

Enemmän kuin siitä, että joudutaan näitä ikäviä päätöksiä tekemään, olisin vielä huolissani siitä, että palveluja ollaan todellakin supistamassa kunnissa. Siellä ollaan löytämässä helpompia säästämisratkaisuja esimerkiksi ostopalvelujen poistamisesta, vaikeavammaisten kuntoutuksesta tai vastaavia ratkaisuja ollaan tekemässä. Silloin, kun puututaan palveluihin, joita ihmiset välttämättä tarvitsevat, jotta heidän elämänlaatunsa olisi edes jonkinlainen, ollaan todella vakavassa tilanteessa. (Ed. Hämäläinen: Siitähän puhuin!) Toivoisin, että täälläkin muistettaisiin, että näitä ongelmia on kunnissa todella valtavasti.

Jos selvittää ongelmista esimerkiksi jonkin etuuden korotuksista luopumalla, se on loppujen lopuksi kuitenkin tässä hirveässä tilanteessa aika helppo ratkaisu sen rinnalla, että joku ihminen ei saa esimerkiksi kotipalvelua tai sairaanhoitoa, ei pääse leikkaukseen jne., kun tällainen todellisuus on kunnissa tällä hetkellä.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Hämäläiselle täytyy todeta se seikka, vaikka poliittinen muisti on lyhyt, että kyllähän se tilanne, jossa tänä päivänä on saatu tietää mm. erään suuren keskuspankin romahtaminen, luotiin sinipunahallituksen aikana, sen hallituksen aikana, missä mm. SMP yhtenä pienenä osatekijänä oli mukana. Mutta tietysti täytyy sanoa, että ongelma on siinä, ettei poliittisilla päätöksentekijöillä ole mahdollisuutta vaikuttaa Suomen Pankkiin riittävällä tavalla. Se on liian korokkeella oleva instanssi, ja se on tietysti ongelma. Mutta on todettava, että ei edellisen hallituksen kovin paljon kannata hurskastella. Se toimi virheellisesti. Tämä hallitus on kyvytön, ja siinä on silloin tällainen ketju, joka johtaa ehkä pahaankin tuhoon suomalaisen yhteiskunnan.

Mitä tulee näihin asioihin, kun tehtiin vuoden 1991 budjettia, meillä oli kyllä rahaa, mutta kuten ed. Hämäläinen, silloinen ministeri, muistaa, silloin kansaneläkeuudistuksen käsittelyn yhteydessä mm. erään kansaneläkettä saavan ryhmän etuudet alenivat 15 prosenttia. Se on nimenomaan se ryhmä, jossa aviopuolisoista ensimmäinen jää eläkkeelle 1.9.1991 jälkeen. Vai pitääkö hakea ehkä tarkastaja Haikaraisen laskelmia, vai mikä Heikurainen siellä oli, että uskotaan paremmin? Nämä ovat niitä tilastoja, joilla osoitetaan monta kertaa, kuinka asia on. Mutta tämä oli tilanne viime budjetissa. Ed. Hämäläisen puheet ovat hiukan hurskastelua.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun keskustelua kuuntelee, oikeastaan joutuu välillä miettimään, mitä budjettia olemme käsittelemässä. Olemmeko käsittelemässä ministeri Viinosen budjettia vai ministeri Louekosken? Minä ainakin luulen, että olemme käsittelemässä ministeri Viinosen budjettia.

Mutta huomasin, että hyvistä ponnisteluista huolimatta en saanut perille sitä ajatusta, että on erilaisia talouspoliittisia linjauksia, on erilaisia talouspoliittisia oppeja. Toiset uskovat elvyttämiseen, toiset hoitavat maan taloutta kuristamisen kautta. Minä uskon siihen talouspolitiikkaan ja siihen talouspoliittiseen näkemykseen, johon liittyy se, että myös sosiaalipoliitikan avulla pystytään luomaan sellaisia sykäyksiä, että maa saadaan taloudelliseen kasvuun ja taloudelliseen nousuun. Te olette sitä mieltä, että me olemme pakon edessä leikkaamassa. Minä olen sitä mieltä, että on vaihtoehtoja.

Ensimmäinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan välittömästi kyselytunnin jälkeen. Kyselytunti alkaa kello 17.

Täysistunto keskeytetään kello 16.55.